

Новы Час

ІРИНА КАЗУЛІНА

Стар. 2

НАФТАВЫ КАТАЛІЗАТАР

Эксперты Міжнароднага валютнага фонду ацанілі страты ад новых умоў паставак расійскай нафты ў два мільярды долараў

Стар. 5

ЗМЕНА ГУБЕРНАТАРАЎ: ПОГЛЯД З МАРДОВІІ

Журналіст «НЧ» Алег Новікаў размаўляе з Сяргеем Крываносам, грамадзянскім актывістам з Саранску (Рэспубліка Мардовія)

Стар. 21

ЛІТАРАТУРНАЯ БЕЛАРУСЬ

Стар. 9–16

ЧЫТАЙЦЕ

Ў НАСТУПНЫМ НУМАРЫ!

АБ ПРАБЛЕМАХ КУЛЬТУРЫ

Уладзімір Байдай

у размове з Аляксеем Хадыкам

З НАГОДЫ

ЧАС АЛІМПІЙСКІ

Вольга ХВОІН

Зімовыя Алімпійскія
гульні–2010 за пайтара тыдні
падаравалі Беларусі як гонар
за поспех нашых спартойцаў,
так і горыч расчаравання ад
правалу фаварыта зборнай.

Напрыканцы першага алімпійскага тыдня ўзнёслы настрой беларускім заўсятарам задалі біятланісты — адразу два медалі ў капілку нацыянальнай зборнай. І калі бронза Дар'і Домрачавай у гонцы на 15 кіламетраў была прагназумей, бо спартойка планамерна ішла да перамогі, то срэбра Сяргея Новікаўа сарвала воклічы захаплення ад нечаканага поспеху.

З Сяргеем акурат той выпадак, калі спартовец нечакана «выстрэльвае» ў яблычак і для якім і звязвалі надзеі на трэці

алімпійскі кругляш, нечакана не здолеў праісці праз пратакольныя кваліфікацыйныя спаборніцтвы ў лыжнай акрабатыцы сярод мужчын. Котка якога колеру перабегла ў той дзень дарогу спартойцу — не вядома. Але ўладальнік малога крыштальнага глобуса гэтага сезона «заваліў» прызямленне ў другім скакучу. Спартовыя агдядальнікі з горыччу адзначалі чистую тэхніку выкання скакоў і строгасць суддзяў, якія прапусцілі ў фінал кітайскага фрыстайліста Лю Чжунцына, што таксама «змазаў» прызямленне ў другой спробе. Судзіца з рашэннем арбітраў Беларусь не стала, хаця іх прынцыпавасць і пазбавіла айчынную каманду фрыстайліста аднаго з мацнейшых «штыкоў».

Пазней галоўны трэнер зборнай Беларусі Мікалай Казека назначыў: «Улічваючы высокую адзнаку за першы скакоч, пры больш добразычлівым судзейс-

тве Антон мог разлічваць на траплянне ў фінал, бо сам скакоч быў правільны, і пры прызямленні не было відавочнага перакрутута, яно было, што называецца, «побач». І «дышпазон прабачэння» дазваляў арбітрам зменшыць Антону менш балаў, як яны гэта зрабілі ў выпадку з тым жа кітайцам Лю Чжунцынам. Але каму патрэбны ў фінале відавочны прэтэндэнт на золата?»

Сам Антон пасля няўдалай кваліфікацыі змог толькі сказаць: «Што тут каментаваць!» Многа гаварылася пра тое, што спартойца падвяла ўласная самаўпэўненасць у перамозе, маладосць, але хапелася б за значыць, што нават з такім паваротам падзеяй фрыстайліст застаецца ў фаварытах беларускіх заўсятараў — і за спартовыя дасягненні, і з чалавечага разумення, што Алімпіяды — справа непрадказальная.

Зрэшты, ёсьць чаму і радавацца і за каго перажываць: у фінал спаборніцтваў па фрыстайлізму прайшлі адразу пяцёра наших спартойцаў. Два з іх — прызёры Алімпійскіх гульняў — Дзмітрый Дащчынскі і Аляксей Грышын, а таксама Цімафеў Слівец. У жаночым турніры працягнуць барабацьбу за медалі ад Беларусі Ала Цупер і Асоль Слівец.

Не абылося і без скандалу. Галоўны трэнер зборнай Беларусі Міхаіл Захараў пасля того, як беларускія хакеісты не прайшлі ў чэрцьфінал Алімпіяды, заявіў, што гульней каманды задаволены, а беларусы стануць адкрыццём чэмпіянату свету–2010. Яно б і правільна для падтрымкі баявога духу. Але далейшыя пасажы трэнера годныя хіба што для размоў тэт-а-тэт, але ніяк не на публіцы асобе, што трэніруе і фактычна прадстаўляе нацыянальную каманду.

«На Алімпіядзе хварэю толькі за Расію. Я сам адтуль (Захараў нарадзіўся ў Казахстане), гуляў у свой час за зборную СССР. Треба ўсім даказаць, што наш хакей самы найлепшы ў свеце. Усе расійскія трэнеры — мае сябры. Расія нам заўсёды дапамагае ў футболе. А ў канад-

ФАКТЫ, ПАДЗЕІ, ЛЮДЗІ

2

▼ НАВІНЫ РЭГІЁНАЎ

МЁРЫ. ДАҮНІНУ – З АЎКЦЫЁНУ

Мясцовыя ўлады ўжо запланавалі прадаць з аўкцыёну сядзібу Рудніцкіх у вёсцы Асада-Дзедзіна. Гэта пабудова пачатку XIX стагоддзя доўгі час стаіць закінутая. У савецкія часы тут знаходзілася калгасная кантара, затым — клуб. З 1985 года былы маёнтак пустуе, будынак разбураецца. Да 2003 года сядзіба нікому ўвогуле не належала. Раённыя ўлады мелі намер правесці рэстаўрацыю будынка, але не знайшли сродкаў нават на праектную дакументацыю, таму і прынялі такое рашэнне. Першапачатковы кошт пабудовы складае каля 200 мільёнаў беларускіх рублёў. Пакупнік яшчэ павінен узяць на сябе ўсе клопаты і выдаткі па рэстаўрацыі. Надзеі, што пры такіх умовах хтосьці купіць сядзібу, няма. Як і на тое, што знайдуцца багатыя нашчадкі Рудніцкіх і захочуць набыць помнік як памяць пра продкаў. Між іншым, апошні Рудніцкі вымушаны быў прадаць сядзібу за даўгі.

ВІЛЕЙКА. ГІСТОРЫЯ І СУЧАСНАСЦЬ У ФОТАЗДЫМКАХ

У гарадскім цэнтры мастацкай творчасці навучэнцу адкрылася фотавыставка, прысвечаная гісторыі і сучаснасці горада пад назвай «Вілейка ад старожытнасці да сучаснасці». Выставу арганізуваў мясцовы краязнаўны музей (дырэктар Ганчар С. Н.) і Вілейскі цэнтр мастацкай творчасці навучэнцу (дырэктор Захарыч Т. М.). Дзеяніцаць яна будзе на працягу лютага. Паглядзець здымкі можна наведаўшы выставу ці на сایце www.vialejka.org.

ГЛЫБОКАЕ. УСЁ ПРА КАМЯНІ

Вядомая даследчыца Людміла Дучыц, якая шмат выслілакаў прыклада, каб вывучаць дахрысціянскую спадчыну рэгіёна, вынайшла спосаб пазнаёміць прыхільнікаў даўніны са сваёй апошніяй працай. На сایце www.kryuia.org з'явіўся яе артыкул. Ён прысвечаны культавым камянем, якія ёсць яшчэ сустракаюцца дзе-нідзе ў гэтых краях. Напрыклад, так званы «чортаву камень» ёсьць ля вёскі Вялец. У прыватнасці, пра такія камяні Дучыц піша: «Паданні пра чортавы камяні ў Беларусі, Літве і Латвіі тоесныя ды зводзіца ў асноўным да шасці сюжэтаў. Паводле першага сюжета, камень — гэта дом чорта (чорта-крайца або чорта-шайца). Другі сюжэт паданнай звязаны з чортам, які змагаўся з хрысціянствам. Звязчайна кажуць, што чорт нёс камень, каб заваліць дзвёры бажніцы, але пратеў певень, і чорт выпустиў камень. Трэці сюжэт падобны да другога: у ім чорт хацеў засыпаць раку (возера), але пратеў певень. Паводле чацвёртага, калі каменя ўчыніцца чэрці — яны скачаць або гуляюць у карты. У пятym чорт калі каменя здзекаваўся з падарожнікам — прымушаў іх танчыць або распранаў ды клаў спаць на камяні. Шосты сюжэт звязаны са слядамі чорта. Даследчыкі лічаць, што гэтыя паданні чымсьці перакрыжоўваюцца з паданнямі пра старожытнага бoga Вялеса.

НАВАПОЛАЦК. ТВОРЧЫЯ СУСТРЭЧЫ ПРАЦЯГВАЮЦА

Па запрашенні суполкі «Рубон» гарадской арганізацыі Таварыства беларускай мовы і ініцыятывы «Будзьмы» адбылася творчая сустрэча з Андрэем Хадановічам. З-за дрэннага надвор'я машына з А. Хадановічам, І. Логвінавым і маладымі паэтамі ледзьве даехала да горада. У выніку снег і сумёты перашкодзілі пэтычнаму дэсанту паспець на выступ у адну са школ горада. Але аматары беларускай паэзіі ўсе ж дачакаліся выступу ў бібліятэцы імя Я. Коласа. Першым выступаў Віталь Рыжкоў, які прачытаў нізку сваіх твораў і перакладаў амерыканскіх паэтав. Верш пра «настайніку і юрыста» не пакінуў абыякавай аудыторыю, значную частку з якой якраз гэтыя студэнты-юрысты і гісторыкі складалі. Анка Упала эпатахавала ўсіх сваімі вершамі, «жэншчынай з вядром на галаве», расчаравала некаторых слухачоў сваёй здрадай родным мясцінам і пераездам у сталіцу.

Цікавыя творы чыталі «першыя рускамоўныя літаратары «Будзьмы» Павал Анціпаў, перакладчыца Алена Пятровіч. Напрыканцы цэлую гадзіну тримаў цікайнасць публікі сам Андрэй Хадановіч. Вершы ён перамяжоўваў успамінамі з дзяяцтвістам, цікавымі гісторыямі, хваласпевамі і рэкламай на карысць І. Логвінава і яго выдавецтва.

МАСТЫ. ЭКАНОМІЯ НА ДЗЕЦЯХ

У мастоўскім дзіцячым яслях-садку №4 тэмпература нават падчас паяцлення надвор'я не падымалася вышыя за 18 градусаў. У лютыя маразы ў асобных памяшканнях тэмпература апускалася да ўзроўню 12–15 градусаў. Згодна з санітарнымі нормамі Беларусі, тэмпература паветра ў зоне адпачынку садовай групы павінна быць на ўзроўні +19–21, у спальнай ясельнай групах +20–22, у прыёмнай ясельнай групах +21–23 градусы.

На працягу ўсяго зімовага перыяду бацькі звярталіся да кіраўніцтва садка з просьбай вырашыць гэту проблему. У сваю чаргу загадчыца прыцягвала ўвагу да гэтай проблеме кіраўніцтва аддзела адукацыі райвыканкама, а таксама камунальнішчыкам. Санепідэмстанцыя таксама праводзіла замеры тэмпературы ў памяшканні і выпісвала прадпісанні па парушэнні тэмпературнага рэжыму. Аднак ніякіх зрушай. Зіма занячваеца, а дзеци працягваюць мерэнцы, хварэць. Як да апошніяй інстанцыі, каб вырашыць гэту проблему, бацькі звярнуліся да дэпутата райсавета Дзмітрыя Кухлея, які адправіў дэпутацкі запыт да загадчыка аддзела адукацыі райвыканкама з патрабаваннем прыняць меры да вядзенні тэмпературны ў памяшканні да нормы.

Падрыхтаваў Язэп Палубята

► КАМПАНІЯ

ГАВАРЫ ПРАДУ!

25 лютага адбылася
прэзентацыя грамадзянскай
кампаніі «Гавары прауду».
Сярод яе зачынальнікаў і
актыўных дзеячаў Уладзімір
Някляеў, Рыгор Барадулін,
Генадзь Бураўкін, Зінаіда
Бандарэнка, Генадзь Грушавы,
Радзім Гарэцкі, Жанна Літвіна,
Віктар Купрэйчык і Таццяна
Процька.

Мэта кампаніі, па сцвярджэнні яе арганізатораў — усведамленне беларускім грамадствам рэальнага становішча ў краіне, дзе мала месца праўдзе і шмат — мане. «Лігучы чыноўнікі, прыхарошваючы статыстыку росту заробкаў і рэштуючы карціну беспрацоўі. Ілгучы дактары, замоўчаючы маштабы эпідэміі і сапраўдныя дыягнозы. Ілгучы міліцыянеры, фабрыкуючы фальшывыя абвінавачанні, а суддзі бяруць за аснову прысудаў ілжывыя паказанні. Ігэта далей...

І ёсія гэта хлусня — легітымная», — гаворыцца ў прэс-рэлізе кампаніі «Гавары прауду».

«Нам у 2006 годзе абяцалі: да 2010-га сярднемесячны заробак складзе 500 долараў. Аднак сёня маєм 384. Тады ж абяцалі зніжэнне інфляцыі на 10 працэнтаў. Аднак беларускі рубель дэвальваў за гэты час на 23 працэнты. Нам абяцалі таксама захаваць кантроль над унутранай і зношнай пазыкай. Аднак цяпер агульная запазычнасць па замежных краідах складае 21 мільярд — у 4 разы больш, чым у 2006 годзе. Афіцыйная статыстыка сцвярджае, што колькасць беспрацоўных зараз — 0,9 працэнта эканамічна актыўнага насельніцтва. Аднак сотні тысяч людзей працуюць няпойоўны працоўны тыдзень ці вымушаны сыходзіць у неаплачаныя адпачынкі.

Чалавекам, які мае ўласную грамадзянскую пазіцыю, складана маніпуляваць. Каб вызначыцца з пазіцыяй, чалавек павінен ведаць, што адбываецца. Наша

мэта — дакладная інфармацыя пра сітуацыю ў краіне, яе абнародаванне. З дапамогай грамадства мы будзем шукаць прауду там, дзе яе хаваюць, недагаворваюць і рэтушуюць», — падкрэсліваюць арганізаторы кампаніі.

У рамках кампаніі плануеца актыўнае ўзаемадзеянне з валанцёрамі па ўсёй краіне, якія будуть маніторыць інфармацыйную прастору. Запрацуе сайт www.zaragudu.info, дзе будуть фіксаваць знойдзеныя факты маны, дзе будуть асвятыцца не толькі проблемы сталіцы і вялікіх гародоў, але найперш рэгіёнаў, якія звычайна застаюцца «па-за фасадам» нібыта дабрабыту.

Першай акцыяй кампаніі сталі паштоўкі «ГАВАРЫ ПРАДУ!» з прапановай да грамадзян напісаць пра мясцовыя проблемы ў Адміністрацыю прэзідэнта.

«Прауда не ведае межаў ні ў часе, ні ў прасторы. Яна патрабуе пры любым грамадскім укладзе і любой уладзе, якая так ці іншак маніць заўсёды і паўсюль — і стан грамадства залежыць ад канцэнтрацыі маны. У нас канцэнтрацыя атрутная — і выслікі па яе змяншенні не могуць вымірацца годам ці двумя», — гаворыцца ў прэс-рэлізе кампаніі.

► ГАДАВІНА

ПАМЯЦІ ІРЫНЫ КАЗУЛІНАЙ

Аляксей КАРОЛЬ

Такая сумная дата: два гады
тamu, 23 лютага зямны свет
пакінула Ірына Казуліна.
Лёгкая, прыгожая, светлая. Ей
было толькі 49.

Яе смерць болем адгукнулася ў душах тысяч людзей. Абудзіла лепшыя пачуцці, — міласэрнасці і ўзаемавагі, гонару і спагады, любові да бліжняга і свабодаблівоста. Ускалыхнула беларуское грамадства.

Яна заваёўала сэрцы іншых праз сваю годнасць і дабрыню. Праз сваю любоў да мужа, да сваёй сям'і, да бацькоў, да дачок. Яна не была публічным дзеячам і палітыкам. У яе была свая любімая работа, свой сусвет. Сусвет, такі зразумелы кожнаму, і такі крохкі, які трэба бараніць ад пагроз і несправядлівасці.

Ірына стала палітыкам, калі арыштавалі і асузділі на пяць з паловай гадоў яе мужа Аляксандра Казуліна толькі за тое, што адважыўся кінуць выклік рэжыму Аляксандра Лукашэнкі на прэзідэнцкіх выбарах.

Яна змагалася за свабоду мужа, але так, што ўсе адчулу — за свабоду ўсіх палітняволеных,

нных, за свабоду кожнага з нас. У абарону сусвету кожнага з нас. Есіе зразумелі, што платай за гэту барацьбу яна ахвяравала ўласнае жыццё. Смяротна хворая на рак, яна прыняла як лёс шлях барацьбы, што абраў Аляксандра. Яго рашэнне ісці на выбары. Яго рашэнне выйсці на вастрыё атакі на чале мірнай калоны дэмманстрантаў. Яе любоў дала сілы Аляксандру Казуліну вытрымаць за калючым дротам калоніі 53-дзённую галадоўку.

А калі яго не адпускалі на пахаванне Ірыны, на Кастрычніцкую плошчу выйшлі тысячи людзей. І тысячи прыйшлі ў Чырвоны касцёл на паніхіду па Ірыне, на яе пахаванне.

Час лечыць, боль сціхае. Кругаварот спраў і проблем, здаецца, заціняе святыло, што выпраменяваюць душы тых, хто адышоў у лепшы свет. Свято зоркі Ірыны Казулінай. Але гэта толькі здаецца. Неўпрыкмет яна з намі.

► МЕРАПРЫЕМСТВА

ЕУРАПЕЙСКІ WEEKEND

Рух «За Свабоду», пры
ўдзеле арганізацыі
«Вольная моладзь», зладзі
шэраг мерапрыемстваў,
прысвечаных еўрапейскай
культуры ў межах кампаніі
«Еўрапейскі weekend» — ад
распавісюду інфармацыйных
улетак, наведвання выставаў,
арганізацыі праглядаў
фільмаў да сустрэч з
еўрапейскімі дыпламатамі.

Працягам «Еўрапейскіх weekend'аў» у 2010 годзе стануть штогомесячныя публічныя аберкаванні найбольш гарачых еўрапейскіх тэмаў.

Да дыскусіі будуть запрашаны адумысліўцы ў адпаведнай галіне, прадстаўнікі культурнай і мастацкай супольнасці, актыўісты недзяржарных арганізацый, прадстаўнікі амбасадаў краінаў Еўрапейскага саюза і г.д.

Але асноўныя дзеячыя асобы — гэта актыўная беларуская моладзь. Хлопцы і дзяўчыны, якім цікава, пра што думаюць іх аднагодкі ў краінах Еўрапейскага саюза, і якія жадаюць выказаць сваё меркаванне па самых гарачых тэмах.

Па выніках дыскусіі будуть складаныя справаздачы і артыкулы — і праз сайт еўрапейскай НДА Generation Europe з меркаваннямі маладых беларусаў змогуць пазнаёміцца іншыя еўрапейцы.

Кантакты: +375 29 1130908; +375 29 5510930; <a href="

► АЗБУКА ПАЛІТАЛОГІІ

ДЗЯРЖАЎНІЯ НЕФАРМАЛЬ

Сяргей НІКАЛЮК

Ёсць такое мудрагелістое слова «аксімаран». Слоўнік падказвае, што з грэчскай мовы яно літаральна перакладаецца як «дасціпна-бязглудздае» і азначае спалучэнне проціегальных ці контрастных паняццяў, якія лагічна выключаюць адно аднаго. У слоўніку прыводзяцца прыклады: «жывы труп», «звонкая цішыня», «аптымістычная трагедыя», «убогая раскоша».

Мне здаецца, што выраж «дзяржаўныя нефармаль» з таго ж шэрагу. Нягледзячы на тое, што гэты аксімаран я прыдумаў сам, аформіць на яго аўтарскія права будзе зусім не проста. У мяне ёсць сур'ёзны канкурант у асобе беларускай дзяржавы. Ствараць падобныя аксімараны ў выглядзе нефармальных дзяржаўных структур — яе ўлюбёны занятак.

Мабыць, самая вядомая з дзяржаўных структур хаваецца пад абрэвіатурой НС (Нацыянальны сход) — заканадаўцы орган, але сам ён законаў не распрацоўвае. Палата прадстаўнікоў «разглядае праекты законаў» (артыкул 97, частка 2), а Рада Рэспублікі іх «ухваляе або адхіляе» (артыкул 98, частка 1). А хто ж іх тады распрацоўвае? Канстытуцыя пра тое сарамліва маўчыць, так што без падказкі правазнаўцаў у гэтай справе не разабрацца. Падказка ж выводзіць нас на Нацыянальны цэнтр заканадаўства і прававых даследаванняў РБ, на галоўнай старонцы сайта якога чытаем: «Асноўныя функцыі Цэнтра — распрацоўка праектаў законаў, правядзенне іх экспертызы, пла-наванне заканатворчасці ў РБ».

Такім чынам, заканатворчая дзейнасць ажыццяўляецца ў нас па-за рамкамі Канстытуцыі, яна аддадзена на водкуп дзяржаўному нефармалу. Каму, даречы, ён падпрадкаваны? Калі чытач лічыць, што Нацыянальным сходу, то моцна памыляецца: «Агульнае кіраўніцтва Цэнтрам ажыццяўляе Адміністрацыя прэзідэнта РБ».

Урокі дзядулі Леніна

Адзін мой прыяцель рэгулярна прымае «Танакан». Прэпарат

палаццае мазгавы кроваварот, а тым самым — памяць. Для беларускай Улады ў якасці «Танакана» ў мінулым годзе выступіў сусветны крызіс. Падмацую сказанае адпаведным выказваннем вядомага аўтара: «Мы забылі пра тое, што мы ў цэнтры Еўропы і павінны выбудоўваць адносіны з усімі суседзямі... Не толькі з братэрскай Расіяй, але і з Еўрапейскім саюзам». У тым жа ключы і наступнае сцвярджэнне: «Беларусь — гэта еўрапейская дзяржава».

У чым асноўныя адрозненні еўрапейскіх (захадніх) дзяржаў ад нееўрапейскіх? У адпаведнасці з паліталагічнай азбукай, яны — у навуковай і прававой рацыянальнасці, якая не патрабуе для сябе нікакі рэлігійныя санкцыі. «Навука і права — вось рэальны ўнёсак Захаду ў сусветнае развіццё, якім не можа пагарджаць ні адна цывілізацыя», — азначае філософ Вадзім Мяжуеў.

Адкінем убок навуку і засяродзім сваю ўвагу на праве. Я не хачу сцвярджаць, што беларуская дзяржава, якая прэтэндуе на цывілізацыйную унікальнасць, цалкам адмаўляеца ад права. Дастаткова наведаць любы судовы працэс, на якім з аднаго боку выступае дзяржава, а з іншага — прыватная асаба або недзяржаўная структура, і можна атрымаць мноства доказаў трывумфа права. Аднак гэта будзе перамога з нацыянальным акцынам. У чым яна?

Творцам нашага права з'яўляецца Улад. Менавіта таму Парламент як прадстаўнічы орган да стварэння законаў дачынення не мае. Такім чынам, беларускае права — гэта права, якое спарадзіла Улада. Сэнс яго — абслугоўванне Уладай самой сябе, сваіх уласных патрэбаў. Спіс уладных патрэбаў вялікі, але на першым месцы знаходзіцца неабходнасць самазахавання. Хай даруюць мне чытачы, але я ў чарговы раз працытую вядомага аўтара: «Божа, а каму я павінен гэту ўладу аддаць?! Вы што, мне гэту ўладу далі для таго, каб я камусыці гэту ўладу аддаў? Калі вы марксізм-ленінізм уважліва выучалі, то дзядуля Ленін вучыў, што толькі тая ўлада чагосяць вартая, калі яна ўмее бараніцца».

Заўважу мімаходзь, што прыватная ўласнасць, гэты найістотнейшы інстытут сучаснай эканомікі, у падобнай прававой прасторы не памнажаецца, але гэта тэма для асобнай размовы.

Такое вось ГА

Але як не круці, а на дварэ XXI стагоддзе, і з гэтым вымушана лічыцца нават беларуская Улада. Сярод родных балот сёння ніхто не адважыцца адкрыта заявіць: «Я супраць дэмакратыі». Іншая справа, што заходнія палітычныя дасягненні, першым рэалізавацца ў айчынных практикі, праходзяць апрацоўку па прынцыпі «Беларусь здольная гэту дэмакратыю перажаваць і выплюнуць».

У выніку такога немудрагелістага фізіялагічнага пра-

цесу змест руйнуецца, а форма застаецца. Нацыянальны сход — прыватны выпадак перамогі дэклараўванай формы над рэальным зместам. У паліталогіі дэмакратыі, атрыманыя шляхам перажоўвання і выплётвання, прынята называецца «імітацыйнымі».

Не ававязкова валодаць талентам Дарвіна, каб прасачыць звалюцію імітацыйных дэмакратый. У выкладанні палітолага Мікалая Пятрова паслядоўнасць кроку выглядае наступным чынам: «Спачатку экспансія прэзідэнцкай улады ва ўсіх накірунках прыводзіла да аслаблення астатніх інстытуутаў. Затым, калі няздольнасць аслабленых інстытуутаў выконваецца ў поўным абёме свае функцыі ў падтрымкай улады, ім «у дапамогу» ствараліся рознага кшталту субстытуты (замяняльнікі)». Далей падзеі развіваюцца па нарастаючай: рэальнай карысці ад субстытуутаў няшмат, уласнай легітымнасці яны не маюць, таму для падтрымання палітычнай стабільнасці неабходна далейшая экспансія прэзідэнцкай улады.

Нацыянальны сход — прыватны выпадак перамогі дэклараўванай формы над рэальным зместам. У паліталогіі такія дэмакратыі, прынята называецца «імітацыйнымі»

У свой час сярод незалежных экспертаў было модна разважаць пра палітычныя перспектывы ГА «Белая Русь». Некаторыя гарачыя галовы бачылі ёй правобраз «партыі ўлады» — беларускі аналаг расійскай «Адзінай Расіі» (АР). Праблема, аднак, у тым, што АР ні па сваім уладкаванні, ні па функцыях партыі ўлады не з'яўляецца. Яна не валодае правам фармаваць урад, як у дэмакратычных краінах. Яе асноўная задача — імітацыя масавай падтрымкі Улады.

Варта адзначыць, што ні адзін з кіруючых работнікаў Адміністрацыі прэзідэнта Расіі не з'яўляецца сябрам АР, не з'яўляецца сябрам партыі і сам не старшыня! А вось стаць сёня губернатарам і не быць адначасова сябрам «партыі ўлады» шанцаў няшмат. Уступленне ў АР — гэта тэст на лаяльнасць да Улады. Зразумела, што супрацоўнікі Адміністрацыі прэзі-

дэнта ў падобным тэставанні патрэбы не маюць. Цікава, а ці ёсць свая ячэйка ў ГА «Белая Русь» у чырвоным будынку на вуліцы Карла Маркса?

У базе Міністэрства юстыцыі «Белая Русь» пазначана як грамадскае аўяднанне. Але чытачы «НЧ», спадзяюся, і без «Танакана» памятаюць, як гэта грамадскае аўяднанне стваралася. Прывяду фрагмент «Паслання-2008»: «...надаўна да мене прышоў кіраўнік справамі прэзідэнта і разгарнуў карту, маўляў, гэта патрэбованне кіраўніцтва грамадской арганізацыі, каб ім былі створаныя ўмовы, — сотні квадратных метраў офісаў, суперсучасныя кампьютары і іншыя, іншыя, іншыя. І нямала чыноўнікаў. Што гэта за патрабаванне? І што гэта тады наогул за партыю? І з чаго пачынае гэты грамадскі рух?»

Колькі ў выніку квадратных метраў офісаў атрымала ГА «Белая Русь», я не ведаю, але што атрымала пры гэтым дзяржава — здагадацца не складана. Для гэтага дастаткова перачытаць бравыя справаздачи ЦВК з нагоды фармавання выбарчых камісій. У поўной адпаведнасці з абноўле-

ным выбарчым заканадаўствам, яны зараз на адну траціну фармуюцца з сябром «грамадскіх» арганізацый. Недахопу ў падобных сябрах арганізатары выбараў сёння, думаю, не адчуваюць.

Пра канкурэнцыю трактароў і народаў

Захапленне імітацыйнымі формамі прыводзіць да сумных наступстваў. Дастаткова прыгадаць лёс СССР. Сёння мільёны яго прыхільнікаў праліваюць кракадзілавыя слёзы з нагоды «найвялікшай катастрофы XX стагоддзя». Але прарабачце, а дзе яны быті, калі катастрофа толькі набірала абароты? Чаму ніхто з іх не выйшаў на плошчу? Сярод прафесійных плакальшчыкаў нямала людзей у пагонах. Чаму ж яны тады не ўзяліся за зброю? Баяліся парушыць прысягу? Дык менавіта прысяга якраз і ававязала іх узяцца за зброю!

Пытанні можна працягваць, але адказ у агульным выглядзе відавочны. «Найвялікшай катастрофы XX стагоддзя», як бы мы да яе сёння ні стайліся, была рэальная падзея. Для яе прадухілення патрабавалася здзейсніць рэальныя ўчынкі, аднак людзей, здольных на такое, у краіне не знайшлося. Адна шостая частка сушы! Амаль 300 мільёнаў насельніцтва! І нуль палітычнага ўзделу прыхільнікаў СССР на выхадзе!

Імітацыйная дзейнасць не спрыяе фармаванню пачуцця грамадзянскай адказнасці. Не буду паглыбляцца ў гісторию і прыгадаю свежы прыклад. 16 лютага на чарговай нарадзе зноў успыла праблема дэбюракратызацыі. Пррабачце, але пад бой курантаў 31 снежня 2007 года Улада ўзяла на сябе пэўныя абавязкі: «У наступным годзе (у 2008-м) павінен быць канчатковая завершаны працэс дэбюракратызацыі. Гэта своеасаблівы экзамен для ўсіх органаў улады».

На дварэ люты 2010 года. Дзе можна азнаёміцца з вынікамі экзамену? Калі яны быті не здавальняльнымі, то хапелася б хоць адным вокам зірнуць на аналіз прычынаў і даведацца, хто канкрэтна прыцягнены да адказнасці і якія зробленыя высновы на будучыні?

Пра тое, што беларускі трактары канкуруюць з трактарамі замежных фірмаў, сёння вядома ўсім. Але ці шмат хто здагадаецца, што на зневінім «рынку» канкурующы паміж сабой дзяржавы і народы? У выніку такой канкурэнцыі адны дзяржавы і народы развіваюцца, а іншыя дэградуюць. Апошнім не пазайздросціш. На гістарычную сцэну выйсці двойчы — задача практычна безнадзеяная.

У снежні 2008 года падчас апытаўніцтва НІСЭПД 42 працэнты рэспандэнтаў заяўлі пра сваю гатоўнасці пераехаць у іншую краіну на сталае месца жыхарства. Безумоўна, жаваць дэмакратыю як жуйку, а потым выплётваць перажаванне ў грамадскіх месцах некаторым персанажам палітычнага працэсу можа прыносіць пэўнае задавальненне. Толькі не трэба пасля гэтага дзіўніца прыведзеному вышэй выніку апытаўніцтва.

Сярод тых, хто жадае выехаць на ПМЖ, пераважаюць людзі маладыя і адукаваныя. Краіна, у якой законы пішуцца для кіравання падданымі, а не для абароны грамадзян ад Улады, іх не задавальняе. Імітацыйны моладзевымі арганізацыямі кшталту БРСМ становішча не выправіць, і ніякія сродкі падаткаплатнікаў, шчодра вылучаныя з бюджету, пры гэтым не дапамогуць. Імітацыя — яна і ёсць имітацыя, у адрозненне ад чалавечага жыцця, якое заўсёды канкрэтнае. Хай даруе мне класік савецкай літаратуры, але жыццё, сапраўды, даетца адзін раз, і ёсць больш беларусаў лічачы, што пражыць яго трэба там, каб не было потым пакутліва балюча за бессэнсоўна пражытыя гады тут.

ПЕРСПЕКТИВЫ

НАФТАВЫ КАТАЛІЗАТАР

Вольга ХВОИН

Пасля ратыфікацыі Беларуссю і Расіяй новага пратакола аб сёлетніх пастаўках нафты ў Беларусь сітуацыя з забеспячэннем сыравінай айчынных НПЗ зрушылася з крытычнай кропкі. Аднак гэта не вырашила глабальных эканамічных праблем краіны. Не так даўно эксперты Міжнароднага валютнага фонду ацанілі страты ад новых умоў паставак расійскай нафты ў два мільярды долараў. І паралі прыняць меры, якія б дазволілі згладзіць негатыўныя наступствы новай эканамічнай сітуацыі.

МВФ чакае прыватызычны

«Складзеная нядаўна дамова з Расіяй аб коштах на ўвазную сырную нафту без якіх-кольвеk кампенсавальных мераў прывядзе да істотнага павелічэння дэфіцыту рахунку багучых аператыў і дэфіцыту бюджэту сектара органаў дзяржаўнага кіравання», — гаворыцца ў паведамленні МВФ, зробленым па выніках чацвёртага, заключнага агляду ў межах дамоўленасці аб крэдыце stand-by

Эксперты фонду лічаць, што ўрад Беларусі робіць «сур'ёзныя дзеянні, каб абмежаваць уплыў падвышэння коштаў на нафту на бюджэт і аплатны баланс», а вынікі рэалізацыі эканамічнай праграмы, падтрыманай у рамках дамоўленасці аб крэдыце stand-by, ацніваюць станоўча. Аднак у МВФ ёсьць і прэтэнзіі. Найперш яны тычацца «павольнага працэсу прыватызацыі». У афіцыйным паведамленні гаварылася, што місія дасягнула паразумення з уладамі адносна мераў, якія забяспечаць прагрес у гэтай сферы.

Пытанне пра выдзяленне пяціага траншы крэдыту ў памеры прыкладна 700 мільёнаў долараў ЗША будзе ўзнята ў сакавіку. Агульны аб'ём крэдытнай лініі складаў 3,53 мільярда долараў. Пасля яе закрыцця, магчыма, будзе разгледжаны варыянт наступнай сумеснай праграмы з МВФ.

Каб залагодзіць Міжнародны валютны фонд, кіраўніцтва Беларусі гатоvae выставіць на продаж дадаткова яшчэ 20 прадпрыемстваў. Як паведаміў старшыня Дзяржаўнага камітета па маёмагасці Беларусі Георгій Кузняцоў, ужо падрыхтаваны праект распрадрэжэння кіраўніка дзяржавы аб продажы акцый піці прадпрыемстваў з удзелам кансультантаў замежных кампаній. Да іх дадаюцца яшчэ 20. Па праграме прыватызацыі на 2008–2010 гады ў Беларусі ўжо акцыянавана 160 прадпрыемстваў, з імі вядзеца праца па прыватызацыі. Новы план прыватызацыі на 2011-ы і наступныя гады распрацоўваецца пакуль не пачыналі.

Аб пацвярдзэнні намеру па-
чаць раздзяржаўленне эканаміч-
нага сектару сведчыць і супрэча
Аляксандра Лукашэнкі з кіраўніц-
твам вядомай інвестыцыйнай
кампаніі Rothschild, якая аказвае
паслугі ў сферы інвестыцыйнага
банкінгу, персанальнаага банкаўс-
кага абслугоўвання і даверанага
кіравання актывамі ўрадам,
кампаніям і фізічным асобам.
На працягу апошніх сямі гадоў
група Rothschild займае першое
месца па колькасці кансультуе-
мых здзелак зліцця і паглынання
ў Еўропе.

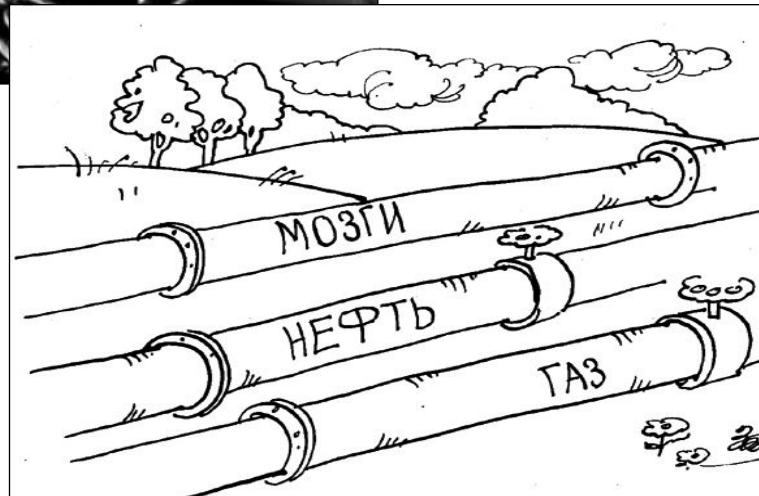
Нарошчванне базы партнёраў-кансультантаў пачалося яшчэ напрыканцы мінулага года: у Мінску адкрылася прадстаўніцтва міжнароднай кампаніі «Рэнесанс Капітал», афіцыйны статус інвестыцыйнага агента ўрада Беларусі атрымалі польская інвестыцыйная кампанія AKJ Capital і заснавальнік ПУП «БТ Тэлекамунікацыі», старшыня агульнага сходу акцыянероў ЗАТ «Белтэхэкспарт» Уладзімір Пефціёў. Апошні, праўда, вядомы не толькі як таленавіты бізнесмен і прадстаўнік эканамічнага істэблішменту Беларусі. Гавораць, што Пефціёў меў дачыненне да здзелак са зброяй і з'яўляўся бліжэйшым партнёрам экс-генпрокурора Беларусі Віктара Шэймана. Якія характар цяпер будуць мець паслугі бізнесоўца, сказаць ва ўмовах, калі многія пагадненні праводзяцца непразрыста, цяжка. Аднак відавочна, што ўраду

патрэбныя эксперты, якія маглі б даваць кансультацыі наконт прыцягнення знешніх запазычнасцяў і фундатараў.

Дарэчы, па інфармацыі старшыні Дзяржаўнага камітэта па маёmacі Георгія Кузняцова, аўстрыйскі ўрад разглядае magчымасць выдзеліць грант на 5 мільёнаў ёура для вырашэння прыватызацыйных пытанняў у Беларусі. Грошы мяркуеца накіраваць зноў-такі на аплату паслуг фінансавых кансультантаў.

Калі сам не гам...

Што тычыцца непасрэднага ўдзельніка нафтовых адносін і «залатой курыцы» айчыннай эканомікі — беларускіх НПЗ, то рана ці позна іх чакае прыватызацыя.

Найбольш верагоднымі пакупні-камі цяпер называюць расійскія кампаніі «Лукойл» і «Роснафта». Падставы гэтаму эксперты ба-чаць у немажлівасці загрузіць заводы на сто працэнтага таннай нафтай, перапрацоўка і экспарт якой раней забяспечвалі ладны кавалак айчыннага бюджету.

Адпачатку гэтага года беларус-
кія НПЗ сутыкнуліся з сур'ёзной
проблемай загрузкі вытворчасці.
На пачатку лютага прадпрыемст-
вы працавалі толькі на 50 працэн-
таў. Пасля вырашэння пытання
аб паставках сырэвіны «Нафтан»
і «Мазырскі НПЗ» перарапрацоў-
ваюць каля 23 тысяч тон сырой
нафты ў суткі, што складае каля
75 працэнтаў іх вытворчых магут-
насцяў. З проблемай пошуку сырэ-
віны нафтаперарапрацоўваючая
галіна Беларусі будзе сутыкацца
перыядычна, паколькі заводы бу-
даваліся яшчэ за савецкім часам,
іх магутнасць планавалася з улі-
кам агульнай сырэвінай базы.

Нагадаєм, що паводле дамови на 2010 год, Расія паставіць у Беларусь толькі 6,3 мільёна тон нафты без мыта, якая быццам бы мусіць пайсці на забеспячэнне ўнутраных патрэбаў краіны. Унутраныя патрэбы краіны ацэнваюцца прыблізна ў 8 мільёну тон нафты ў год. Аднак Беларусь хутчэй за ўсё будзе імкнуща аб'ём бязмытавай нафты перапрацаваць і адправіць на экспарт, што дазволіць кампенсаваць частку стратаў на закупку экспартнай мытнай нафты або расійскіх нафтапрадуктаў для запаўнення ўнутранага рынку.

Аднак ёсць адно «але»: вырабленыя па бязмытнай квоче нафтапрадукты можна паставяць толькі на ўнутраны рынак, а ён не мае патрэбы ў такіх аб'емах. Да таго ж пабоначныя прадукты перарапрацоўкі

этай самай нафты не запатрабаваныя на ўнутраным рынку, але на іх ёсць попыт па-за межамі рэспублікі, праўда, адгружаць іх на экспарт зноў-такі фармальна нельга. Такім чынам, перад НПЗ паўстаюць праблемы з рэалізацыяй сваёй прадукцыі і пошукам валюты, якая б забяспечыла мажлівасць аплачваць паставкі сырой нафты на мытных умовах.

Страты ад новых умоў працы нафтаўага сектару магчыма кампенсаваць за кошт прыватызацыі НПЗ, аднак асноўнай перашкодай для патэнцыйных інвестараў застаецца кошт прадпрыемстваў і ўмовы іх продажу. Дарэчы, 42% працэнта Мазырскага НПЗ ужо належаць расійскай кампаніі

расійскім бокам гэтага мыта, не адпавядзе прававой базе Мытнага саюза і тым дакументам, якія былі прынятыя ў сувязі з рашэннем кіраўнікоў Беларусі, Рэспублікі Казахстана стварыць адзіную мытную тэрыторыю з 1 ліпеня 2010 года».

На думку прадстаўніка МЗС, варта прасвіці трохбаковыя перамовы, вынікам якіх мусіць стаць рашэнне аб бязмытавых пастаўках нафты. «Калі гэтага не адбудзецца, адзіная мытнай тэрыторыя, унутры якой спаганяеца мыта, непрадстаўнічая. Гэта ставіць пытанне пра выкананне рашэння ўрадаў аб стварэнні такой тэрыторыі», — падкрэсліў Кудасаў.

Адзным, што да 1 сакавіка Міністэрства эканамічнага развіцця Расіі плануе падрыхтаваць праект дамовы аб пастаўках нафты ў межах Мытнага саюза. На працы гаекавіка ўдзельнікі Мытнага саюза павінны дамовіцца па экспартных мытах на нафту. Пакуль жа іх адміністраванне застаецца на нацыянальным узроўні. Як патлумачыў намеснік дырэктара зводнага дэпартамента аналізу і рэгулявання знешнэканамічнай дзейнасці Мінэканомразвіцця РФ Андрэй Точын, гэта звязана з тым, што экспартныя мыты з'яўляюцца не толькі рэгулятыўнымі, часткай іх — таварна-рэнтата.

Таму бакам давядзеца да-
маўляцца, якія механізмы ад-
міністравання экспартных мытаў
будуць прымяняцца, каб экспар-
цёры не мелі магчымасці сыход-
зіць ад выплаты гэтай рэнты за
кошт вывазу тавараў з тэрыторыі
Беларусі або Казахстана.

Мытны саюз — яблык разладу апошніх месяцаў. Плоду палітычнага сяброўства прадракаюць як хуткую смерць, так і трывалую жывучасць. Так, ён не адпавядае шэрагу нацыянальных інтарэсаў Беларусі, але, як не круці, дае пэўныя выгоды дзеючай палітычнай сістэме Беларусі.

«Сучасная еканоміка — гэта еканоміка саюзаў і інтэграцый, — адзначае еканаміст Леанід Зайка. — І беларуская еканоміка рана ці позна апынеца ў нейкім саюзе. Рэальны саюз ці не, але выгода ад яго ёсць. Цяпер мы маем фактычна на 30 працэнтаў таннейшы бензін, таннейшы, чым для ўсёй Еўропы газ. Насельніцтва гэта задаволіць. Ёсць выгода і ў тым, што беларускую прадукцыю будуць набываць на прасторах Расіі і Казахстана. Цяпер будзе больш жорсткае рэгуляванне мытнай прасторы, для трэціх краін умовы, падаткі будуць значна менш спрыяльнымі, чым для Беларусі. Як любы мытны саюз, гэты прыкрывае сваіх вытворцаў, асабліва няўласных, а ў нас такі палова».

Няспраўджаныя надзеі

Пасля ратыфікацыі Беларусь-
сю і Расіяй новага пратакола аб
пастаўках нафты беларускі бок
заявіў пра немэтазгоднасць існавання
Мытнага саюза, які беларус-
кія ўлады першапачатковая разглі-
далі як магчымасць надалей ат-
рымліваць танную вугляродную
сыравіну, а разам з ёй і грошы для
бюджэту. Так, намеснік дырэктара
дэпартамента знешнееканамічнай
дзейнасці Міністэрства замежных
спраў Антон Кудасаў зазначыў,
што збор мытага на расійскую нафту
супярэчыць прынцыпам адзінай
мытнай прасторы, а міжурад-
вы пратакол ад 27 студзеня 2010
года, які «легалізуе прымяненне

ГРАМАДСТВА

6

ВОЙСКА

АЛЬТЭРНАТЫВА ПАКУЛЬ НЕ Ў ЗАКОНЕ

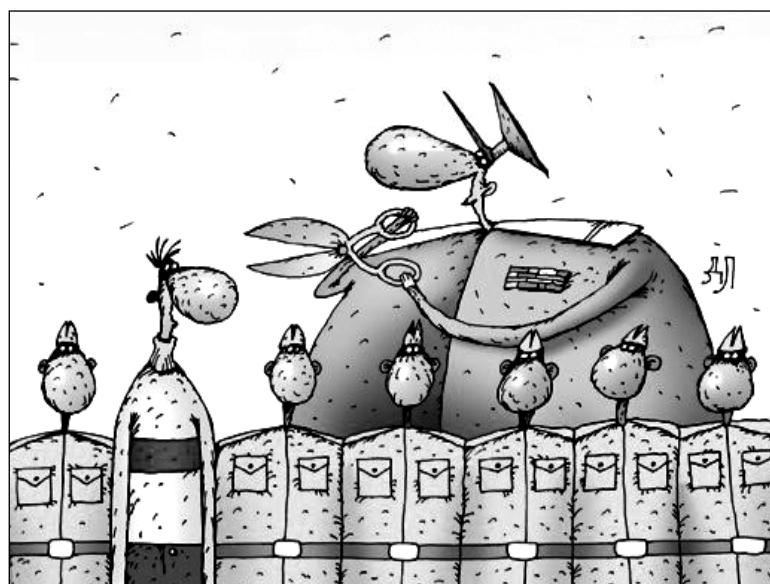
Юлія СНЕГ

**18 лютага Аляксандар
Лукашэнка даў загад Савету
бяспекі распрацаваць Закон
аб альтэрнатыўнай воінскай
службе.**

Як адзначыў дзяржсакратар Савета бяспекі Леанід Мальцаў: «Многа з гэтай нагоды разнастайных ініцыацый. І хаяць ў нас у рэспубліцы апроць тэрміновай службы ёсць служба ў рэзерве, яна ў адносінах да тэрміновай службы — ужо альтэрнатыўная, але, паколькі ёсць 50–60 чалавек штогод за прызыў, якіх паводле сумлення, як яны трактуюць, то бок на глебе рэлігійнай, не могуць браць у руку зброю, то презідэнт даручыў, у тым ліку і заканадаўча, аформіць і гэту катэгорыю асобаў».

Згаданая Мальцаўым катэгорыя была апошнім часам вельмі заўважнай у судах. З аднаго боку, суддзі былі ў складанай сітуацыі. У 1994 годзе ў Канстытуцыі было замацавана артыкулем 57 права кожнага грамадзяніна на альтэрнатыўную службу. З іншага — адпаведнага заканадаўчага даокумента так і не было прынята.

«Два разы да гэтага прыцягваў увагу Канстытуцыйны суд, — распавядзе Міхась Пашкевіч, кіраўнік кампаніі «За альтэрнатыўную грамадзянскую службу». — Трэба было ствараць працоўную группу дзеля працы над законапраектам і гэтак далей. Так ці інакш, праект такога закона быў прапанаваны Уладзімірам Навасядам у 2004 годзе, і гэты праект быў завалены. Гэты закон ёсць у праекце Указа аб плане працы на 2010 год. І Цэнтр законапраектнай дзейнасці таксама не хаваў, што ёсць ён у плане. Проста цягнецца гісторыя ўжо дзесяць гадоў. Дзесяць гадоў гэты закон выкрай ліваюць».

**Прэс-сакратар Міністэрства абароны Вячаслаў Раменчык казаў,
што Закон аб альтэрнатыўнай службе —
па-за кампетэнцыяй Мінабароны**

Закона няма — прысуды ёсць. За адмову ад службы ў войску праз рэлігійны перакананні прызыўнік з Гомеля Яўген Якавенка быў пакараны штрафам у памеры 175 тысяч рублёў. На падставе пратаколу гарадскога ваенкама яго абвінавацілі ў тым, што ён не з'явіўся 29 снежня без паважных прычын на «мерапрыемствы прызыву».

25-гадовы Яўген Якавенка адмаўляеца праходзіць тэрміновую службу з меркаванняў сумлення. 2 лютага 2010 года ён даслаў ужо трэцюю па ліку заяву з просьбай накіраваць яго на альтэрнатыўную службу.

Таксама 1 лютага суд Мінскага раёна абвінаваціў прызыўніка Івана Міхайлова ва ўхіленні ад службы і прысудзіў трэці месяц арышту. Адмаўляйцца ад тэрміновай вайсковай службы Іван з рэлігійных перакананняў. 15 снежня 2009 года Іван Міхайлau быў арыштаваны і змешчаны ў

следчы ізалятар у Жодзіне. У суд Мінскага раёна дастаўлены быў пад канвоем, у кайданках.

У лістападзе 2009 года ў Гомелі за ўхіленне ад вайсковай службы быў асуджаны гамільчук Зміцер Смык, які падаў заяву на праходжанне альтэрнатыўнай службы.

Судам таксама цяжка. Прага тведчыла заява старшыні Канстытуцыйнага суда Беларусі Пятра Мікалашэвіча пра неабходнасць прыняція ў краіне заканадаўства аб альтэрнатыўнай службе. І падкрэсліў, што права на альтэрнатыўную службу замацавана ў Канстытуцыі Беларусі. Старшыня КС таксама адзначыў, што ў суд паступаюць адпаведныя звароты грамадзян.

Заява Канстытуцыйнага суда амаль супала па часе з адкрытым лістом да Аляксандра Лукашэнкі, падпісанага дванаццацю еўрапейскімі арганізацыямі.

«Мы заклікаем презідэнта Лукашэнку забяспечыць права

на альтэрнатыўную грамадзянскую службу ўсім асобам, якія адмовіліся ад праходжання воінскай службы з прычын сумлення ў адпаведнасці з арт. 57 Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь», — адзначаеца ў лісце.

Крыху пазней міжнародная арганізацыя Amnesty International прызнала Івана Міхайлова вязнем сумлення. На думку колішняга «палітычнага» прызыўніка Івана Шылы, намесніка старшыні незарэгістраванай арганізацыі «Малады Фронт», сумесны актыўны выслік і ёсць прычынай наяўнасці Указа прэзідэнта аб стварэнні заканадаўчага акту.

«З'явіліся рэальная крымінальная справы. Людзі адмаўляюцца служыць тэрміновую службу, просьбіць замяніць яе альтэрнатыўную. На гэта звярнулі ўвагу. А тут дзякуючы грамадзянскай супольнасці — міжнародны розгалас. У тым ліку Amnesty International, якая адразу пасля вынясення Івану Міхайллову прысуду прызнала яго вязнем сумлення. І важна адзначыць выслікі кампаніі «За альтэрнатыўную грамадзянскую службу». Гэта добры прыклад таго, што і ў Беларусі можна нечага дамагчыся. Толькі трэба не проста высокія слова казаць і абурацца, а вывучаць заканадаўства, дзеяньніца і патрабаваць».

Сапраўды, выглядае, што бурная рэакцыя міжнароднай грамадзянскай супольнасці разам з шэрагам судовых спраў спрэвакавала кіруніка краіны на недухоўсэнсоўную рэакцыю. Бо зусім нядаўна афіцыйныя структуры паказвалі пальцам адну на адну і адхрышчваліся ад адказнасці за прыняціе рашэння.

Прэс-сакратар Міністэрства абароны Вячаслаў Раменчык казаў, што Закон аб альтэрнатыўнай службе — па-за кампетэнцыяй Мінабароны. «Альтэрнатыўная служба — гэта від працоўнай павіннасці, а не ваеннаі службы. Вы ж не звяртаецца да мяне

паводле службы ў царкве. А там таксама называеца «служба». Гэта ж проста дурасць. То саме — альтэрнатыўная служба. Звярніцесь ў кампетэнтныя органы. Гэта сфера Міністэрства працы і сацыяльнай абароны», — заяўі Раменчык.

У прэс-службе Міністэрства працы і сацыяльнай абароны лічылі інакш. «Літаральна ўчора размаўляла з начальнікам юрупраўлення. Яна сказала: у нас пакуль ні-чога. Нікага руху пакуль няма аблслютна. Ні новых даручэнняў, ні таго старога праекта, які калісьці Мінабароны распрацоўваў з удзелам нас і Мінздраву, які потым урэшце не прынялі. Асноўным выкананцам тады было Мінабароны, хаяць яны ад гэтага неяк адсюваюцца — маўляю, гэтым займацца павінны мы», — паведаміла прэс-сакратар.

Так ці інакш, бліжэйшым часам чыноўнік будуць вымушаны прыступіць да распрацоўкі новага заканопраекта. Але ўзнікае пытанне, што з яго атрымаецца. Выказвае непакой і Міхась Пашкевіч: «Той праект, з якім мы мелі магчымасць азнаёміцца, — вельмі дыскрымінацыйны. Па-першае, тэрмін альтэрнатыўной службы збіраліся зрабіць у два разы даўжэйшым за тэрміновую. Па-другое, паводле гэтага заканопраекта, права на альтэрнатыўную службу маюць толькі паводле рэлігійных пракананняў. На нашу думку, пачыфісты не абавязковы павінны быць шчырымі вернікамі, і яны павінны мець права на альтэрнатыўную тэрміновую службу. Мы вельмі спадзяемся, што нашы чыноўнікі не будуць вынаходзіць кола. Што будуць улічаны міжнародныя стандарты і Мадэльны закон СНД «Аб альтэрнатыўной службе», а ў працэсе падрыхтоўкі заканопраекта дадуць удзельнічыць зацікаўленым суб'ектам грамадства».

непажаданым госцем у гэтай установе.

Цікава сямейная гісторыя былога вайскоўца. Яго карані паходзяць з Польшчы. Пасля сем'і жылі ў Мінскай вобласці. Дзядо і па кудзелі, і па мячы за Саветамі выслалі з Беларусі. Першага, вайскоўца — у Салавецкія лагеры за антыкамуністычную дзеянасць, другога — як кулака на адмысловыя пасяленні ў Пермскую губерню. Ужо там, у высылцы, і пазнаёміліся бацькі Камароўскага.

Аляксандар Камароўскі гаворыць, што для яго прэмія — знак маральнай падтрымкі. «Я ненавіджу самаўпраўнасць, таму для мяне такая адзнака — стымул не здавацца», — назначыў лаўрэат.

Падчас цырымоніі ўзнагароды праваабаронца Раіса Міхайлойўская ўзгадала і асобу, якая прэміі не атрымлівала, але падзяліла яе са сваім мужам ды і сама вартая быць за такой узнагароды. Размова ідзе пра Ірыну Казуліну, якая пайшла з жыцця два гады таму — 23 лютага. «Кожны раз, калі мы рыхтуемся да гэтай цырымоніі,

я думаю, як багата нашая краіна на людзей прынцыповых, смелых і мужніх», — зазначыла праваабаронца.

Премію імя Юрыя Захаранкі ўручалі штогод 23 лютага. Яе лаўрэатамі былі Валер Флароў, Гары Паганяйла, Мікалай Аўтуховіч, Аляксандар Казулін, Аляксандар Тамковіч.

* * *

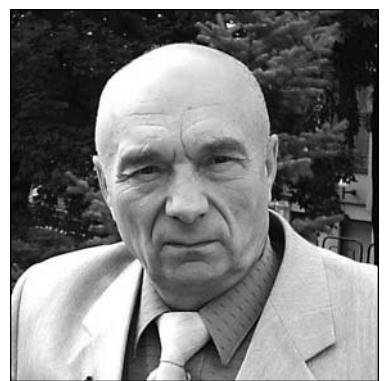
Адзін з лаўрэатаў прэміі імя Юрыя Захаранкі Мікалай Аўтуховіч ужо другі год знаходзіцца ў следчым ізалятары. Яго і Уладзіміра Асіпенку абвінавачаюць у падрыхтоўцы замаху на губернатара Гродзенскай вобласці. Справа цягнецца больш за год. Цягам гэтага часу Мікалай Аўтуховіч, які віны не прызнае, праводзіў галадоўку пратэсту, што доўжылася 91 дзень. Цяпер ідзе знаёмства суда з матэрыяламі справы. Бліжэйшым часам мусіць быць прызначаная дата суда, які генпрокурор абязцаў зрабіць адкрытым. Шэраг беларускіх праваабаронцаў лічаць Аўтуховіча і Асіпенку вязнямі сумлення.

ПАДРАБЯЗНАСЦІ

ПРЕМІЯ ЗА МУЖНАСЦЬ

Вольга ХВОІН

Аляксандар Камароўскі — арганізатор руху па абароне правоў ветэранаў вайны ў Афганістане — атрымаў прэмію імя Юрыйа Захаранкі ад заснавальніка руху «Абароны Айчыны».

ТЭЛЕТЫДЗЕНЬ

TV

1 САКАВІКА, ПАНЯДЗЕЛАК

03.25 «Алімпійская гульня». Ванкувер-2010. Цырымонія закрыцца. Прамая трансляцыя.
05.30 У чакані Мундышля.

06.00, 07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.00, 19.00, 00.15 Навіны.
06.05, 07.10, 08.15 «Добрай раніцы, Беларусь!».
07.05, 08.10 Зона X.
07.30, 08.25, 11.50 Дзелавое жыццё.
08.30 У свеце матараў.
09.05 Nota Bene.
09.35 «Зорнія танцы». Мужчынскі сезон. Перадача 3-я.
11.00 Серыял «Не нарадзіся прыгожай».
12.10 «Алімпійская гульня». Ванкувер-2010. Дзэнік Алімпіяды.
12.35 Камедыя «Лапухі» (Расія).
14.05 Жаночае ток-шоу «Жыццё як жыццё».
15.15, 19.15 Навіны рэгіёна.
15.25 Культурныя людзі.
15.55 Меладрама «Сёстры па крыві».
17.05 Серыял «Не нарадзіся прыгожай».
18.05 Відэофільм АТН «Бакякова Вольга» цыклу «Лёгка сказаць».
18.25 «Алімпійская гульня». Ванкувер-2010. Дзэнік Алімпіяды.
18.50, 00.20 «Зона X». Крымінальная хроніка.
19.25 «КЕНО».
19.30 «Арэна».
19.55 Ток-шоў «Ход у адказ».
21.00 Панарама.
21.55 Адмысловы рэпартаж АТН «Сіла прыцягнення».
22.05 «Алімпійская гульня». Ванкувер-2010. Цырымонія закрыцца.
00.25 Дзень спорту.

06.00, 06.30, 07.00, 07.30, 08.00, 08.30, 09.00, 11.00, 13.00, 16.00, 18.00, 20.30, 23.05, 00.40 Нашы навіны.
06.05 АТН прадстаўляе: «Наша раніца».
09.05 Контуры.

10.10 «Дыханне планеты».
10.45 «Цудоўная пяцёрка».
11.05 Навіны спорту.
11.10 «Цудоўная пяцёрка». Працяг.
12.00 «Малахай+».
13.05 Навіны спорту.
13.10 «Зразумець. Прабачыць».
13.40 «Модны прысуд».
14.45 «Кантрольны закуп».
15.15 «Віёла Тараканава. У свеце злачыннага запалу». Шматсерыйны фільм.
16.10 Навіны спорту.
16.15 «Монтэркыста». Шматсер.фільм.
18.15 Навіны спорту.
18.20 Серыял «Мая выдатная няня».
19.00 Чакай мяне.
20.00 Час.
21.00 Навіны спорту.
21.05 Ток-шоў «Выбар».
22.00 АТН прадстаўляе: «Нашы ў Осле». Група «3+2».
23.20 Навіны спорту.
23.25 «Злачынствы стагоддзя».
23.55 «Жанатыя... з дзецем»!. Шматсерыйны фільм.
00.55 Навіны спорту.

06.00, 07.30, 10.30, 13.30, 16.30, 19.30, 22.30 «24 гадзіны».
06.10 «Міншчына».
06.20 «Раніца. Студыя добра га настрою».
07.40 «СТБ-спорт».
08.30 «Тыдзень».
09.35 «Вялікі сняданак».
10.05 «Пляц гісторый».
10.40 «Анёл-захавальнік». Тэленавэла.
11.40 «Званая вячэр».
12.35 «Былая». Серыял.
13.50 «Зорнія рынг».
15.00 «Вялікі горад».
15.30 «Гарачы лёд».
16.00 «Культурнае жыццё».
16.50 «Я - вандруцца».
17.10 «Наша справа».
17.20 «Міншчына».
17.30 «Званая вячэр».

06.00, 06.30, 07.00, 07.30, 08.00, 08.30, 09.00, 11.00, 13.00, 16.00, 18.00, 20.30, 23.05, 00.40 Нашы навіны.
06.05 АТН прадстаўляе: «Наша раніца».
09.05 Контуры.

13.10 «Зразумець. Прабачыць».
13.40 «Модны прысуд».
14.40 «Дэтэктывы».
15.15 «Віёла Тараканава. У свеце злачыннага запалу». Шматсерыйны фільм.
16.00 Нашы навіны.
16.10 Навіны спорту.
16.15 «Монтэркыста». Шматсер.фільм.
17.10 «Хай кажуць».
18.00 Нашы навіны.
18.15 Навіны спорту.
18.20 Серыял «Мая выдатная няня».
18.55 «Слова жанчыне». Шматсер. фільм.
20.00 Час.
20.30 Нашы навіны.
21.00 Навіны спорту.
21.05 «Крэм». Шматсерыйны фільм.
22.05 Прэм'ера. «Спроба Веры». Шматсерыйны фільм.
23.10 Нашы навіны.
23.25 Навіны спорту.
23.30 «Зваротны адлік».
00.00 «Жанатыя... з дзецем»!. Шматсерыйны фільм.
00.45 Нашы навіны.
01.00 Навіны спорту.

06.00, 06.30, 07.00, 07.30, 08.00, 08.30, 09.00 Нашы навіны.
06.05 АТН прадстаўляе: «Наша раніца».
09.05 Чакай мяне.
10.05 «Слова жанчыне». Шматсер. фільм.
11.00 Нашы навіны.
11.05 Навіны спорту.
11.10 «Адзін супраць усіх».
12.00 «Малахай+».
13.00 Нашы навіны.
13.05 Навіны спорту.

06.00, 06.30, 07.00, 07.30, 08.00, 08.30, 09.00 Нашы навіны.
06.05 АТН прадстаўляе: «Наша раніца».
09.05 Чакай мяне.
10.05 «Слова жанчыне». Шматсер. фільм.
11.00 Нашы навіны.
11.05 Навіны спорту.
11.10 «Адзін супраць усіх».
12.00 «Малахай+».
13.00 Нашы навіны.
13.05 Навіны спорту.

18.30 «Былая». Серыял.
20.00 «Сталічны падрабязнасці».
20.10 «СТБ-спорт».
20.20 «Добры вечар, маляня».
20.40 Фільм «А я какаю жанатага», 2008 г.
22.55 «Сталічны падрабязнасці».
23.00 «Сталічны футбол».
23.30 «Гучная справа».

07.00 ЛАДная раніца.
08.00 Моладзеўы серыял «Універ» (Расія).
08.30 Гадзіна суду. Справы сямейныя.
09.30 У гэты дзень.
09.35 Серыял «Каханне як каханне» (Расія).
10.40 Мастацкі фільм «Пікавая дама» (СССР).
12.15 «Пра мастацтва».
12.40 Школа рамонту.
13.40 Мультфільм.
13.50 Мультсерый «Галактычны футбол» (Францыя). 1-я серыя.
14.15 Пазакласная гадзіна.
14.30 Бухта капітанau.
15.10 Тэлебарометр.
15.25 Дэтэктыўны серыял «Камісар Мегрэ».
16.20 Гадзіна суду. Справы сямейныя.
17.25 Простыя практикаванні з Ю.Афанасьевым (Расія).
18.00 Серыял «Каханне як каханне» (Расія).
19.00 Шпіёнскі дэтэктыў «Канец аперациі «Рэзідэнт» (СССР). 1-я серыя.
20.30 Кальханка.

07.00 «Раніца Расіі».
09.20 Тэлесерый «Аднойчы будзе каханне».
10.10 «Навука выжыванца. Яўген Тарле». Документальны фільм.
11.00 Весткі.
11.25 «Ранішня пошта».
11.55 Фільм «Выпадковы спадарожнік». Расія, 2006 г.

13.50 Навіны - Беларусь.
14.00 Весткі.
14.25 «Два бакі адной Ганны». Тэлесерый.
15.15 Фільм «З жыцця начальніка крымінальнага вышуку».
16.50 Навіны - Беларусь.
17.00 Весткі.
17.15 «Кулагін і партнёры».
17.45 Прэм'ера. «Кармеліта. Цыганскі запал». Тэлесерый. Расія, 2009 г.
18.50 Навіны - Беларусь.
19.00 Весткі.
19.30 Тэлесерый «Аднойчы будзе каханне».
20.30 Тэлесерый «Крэм». Расія, 2009 г.
22.25 Тэлесерый «Панадворак».
23.00 «Два бакі адной Ганны». Тэлесерый.
23.50 «Нічога асабістага».
00.05 Навіны - Беларусь.
00.15 «Вінавіцца Чарльз Дарвін». Дакументальны фільм.

07.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 23.15 Сёння.

07.05 Канал «Сёння раніцай».

08.30 «Надзвычайнае здарэнне. Агляд за тыдзень».

09.00 «Програма Максімум».

10.20 «Следства вялі...».

11.05 «Кулінарны пайдыннак».

12.05 Серыял «МУР ёсць МУР-2».

13.30 Серыял «Эрэторыя прыгажосці».

15.05 «Сярэдні клас».

15.35 «Агляд. Надзвычайнае здарэнне».

16.30 Серыял «Вяртанне Мухтара-2».

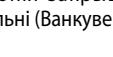
18.35 «Агляд. Надзвычайнае здарэнне».

19.35 Дэтэктыўны серыял «Глушэц. Працяга».

21.35 Дэтэктыўны серыял «Турма адмысловага прызначэння».

23.40 «Сумленны панядзелак».

00.30 «Школа зласлоўя».

04.00 Цырымонія закрыцца. Зімовая Алімпійская гульня. Прамая трансляцыя.

09.30 Цырымонія закрыцца. Зімовая Алімпійская гульня (Ванкувер, Канада).

11.00 Супэрспорт. Чэмпінат свету ў Аўстралії (Філіп Айленд).

11.30 Супербайк. Чэмпінат свету ў Аўстралії (Філіп Айленд). Заезд 1.

12.15 Супербайк. Чэмпінат свету ў Аўстралії (Філіп Айленд). Заезд 2.

13.00 Зімовая Алімпійская гульня. Фінішная прамая. Лепшыя моманты. Часопіс.

14.00 Хакей на лёдзе. Мужчыны. Фінал. Зімовая Алімпійская гульня.

15.30 Фігуране катанне. Паказальныя выступы. Зімовая Алімпійская гульня.

17.00 Цырымонія закрыцца. Зімовая Алімпійская гульня (Ванкувер, Канада).

18.00 Зімовая Алімпійская гульня. Фінішная прамая. Лепшыя моманты. Часопіс.

19.00 Футбол. Еўрагалы. Часопіс.

19.45 Футбол. «Клуб чэмпіёнаў». Часопіс.

21.15 Футбол. Кубак свету-2010. Презентация краін-удзельніц. Часопіс.

21.

ТЭЛЕТЫДЗЕНЬ

8

3 САКАВІКА, СЕРАДА

- 1**
- 06.00, 07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.00, 19.00, 23.55 Навіны.
06.05 Дзень спорту.
06.10, 07.10, 08.15 «Добрай раніцы, Беларусь!».
07.05, 08.10 Зона X.
07.30, 11.50 Дзелавое жыццё.
08.35 Сфера інтэрсаў.
09.05 Дэтэктывны серыял «Ліквідацыя».
09.55 Меладрама «Сёстры па крыві».
10.50 Серыял «Не нарадзіся прыгожай».
11.40 Відэафільм АТН «Буда-Кашалёўская майстры» цыклу «Зямля беларуская».
12.10 Меладрама «Прыляціць раптам чарапік» (Расія-Украіна).
14.05 «Альманах вандравання».
14.30 «Эпоха». «Вынікі 60-га берлінскага кінафесту». Фільм 1-ы.
15.15, 19.15 Навіны рэгіёна.
15.25 Сямейная сага «Ярмолавы» (Расія).
16.20 Меладрама «Сёстры па крыві».
17.15 Серыял «Не нарадзіся прыгожай».
18.10 Дзённік «Мінск - Вена -- 2010».
18.25 Відэафільм АТН «Альфа».
18.50, 00.00 «Зона X». Крымінальная хроніка.
19.25 «Спортлато 5 з 36». Забаўляльнае шоў.
19.30 «КЕНО».
19.35 «Зямельнае пытанне».
20.00 Дэтэктывны серыял «Ліквідацыя».
21.00 Панарама.
21.55 Драматичны серыял «Доктар Хаўс. Чацверты сезон» (ЗША). 2-я серыя.
23.00 Фантастычны серыял «Героі-3» (ЗША). 2-я серыя.
00.05 Дзень спорту.

- 11.10 «Дэтэктывы».
11.50 «Ерапаш».
12.00 «Малахай+».
13.10 «Зразумець. Прабачыць».
13.40 «Модны прысуд».
14.45 «Кантрольны закуп».
15.15 «Віёла Тараракана. У свеце злачыннага запалу». Шматсерыйны фільм.
16.15 «Монтэркыста». Шматсер. фільм.
17.10 «Хай кажуць».
18.20 Серыял «Мая выдатная няня».
19.00 «Слова жанчыне». Шматсер. фільм.
20.00 Час.
21.05 «Крэм». Шматсерыйны фільм.
22.05 «Спраба Веры». Шматсер. фільм.
23.30 «Дакументальны дэтэктыв».
00.00 «Жанатыя... з дзецымі». Шматсерыйны фільм.

- ТВ**
- 06.00, 07.30, 10.30, 13.30, 16.30, 19.30, 22.30 «24 гадзіны».
06.10 «Міншчына».
06.20 «Раніца. Студыя добра гастро».
07.40 «СТБ-спорт».
08.30 «Аўтапанарама».
08.50 «Інструктар». Серыял.
10.00 «Пляц гісторый».
10.40 «Анёл-захавальнік». Тэленавэла.
11.30 «Далёкія свякі».
11.40 «Званая вячэр».
12.35 «Былая». Серыял.
13.50 «Ваенная таямніца».
14.40 Прэм'ера! «Свая каманда». Моладзевы серыял.
15.40 «Выкраданне багіні». Серыял.
16.50 «Новыя падарожкі дылетанта».
17.20 «Міншчына».
17.30 «Званая вячэр».
18.30 «Былая». Серыял.
20.00 «Сталічны падрабязнасці».
20.10 «СТБ-спорт».
20.20 «Добры вечар, маляня».
20.30 «Дабро пажаліца».
20.55 «Выкраданне багіні». Серыял.
22.00 «Мінск і мінчане».
22.55 «Сталічны падрабязнасці».
23.00 «Дэтэктывы гісторы».
23.50 «Інструктар». Серыял.

- 1**
- 07.00 ЛАДная раніца.
08.00 Моладзевы серыял «Універ» (Расія).
08.30 Гадзіна суду. Справы сямейныя.
09.30 У гэты дзень.
09.35 Серыял «Каханне як каханне» (Расія).
10.35 Шліенскі дэтэктыв «Канец аперациі «Рэзідэнт» (СССР), 2-я серыя.
11.50 Рэпарцёр «Беларускай часіны».
12.35 Спорт-кадр.
13.05 Дак. фільм «Вялікі лес».
13.35 Мультсериял «Галактычны футболь».
14.25 Пазакласная гадзіна.
14.40 Лабірінты: Катранская пушча.
15.05 Медычныя таямніцы.
15.35 Дэтэктывы серыял «Камісар Мегрэ».
16.20 Гадзіна суду. Справы сямейныя.
17.25 Простыя практикаванні (Расія).
18.00 Серыял «Каханне як каханне» (Расія).
19.00 Хакей. КХЛ. Барыс (Астана)-Дынама (Мінск). У перапынку: «Калыханка».
21.25 Беларуская часіна.
22.25 Моладзевы серыял «Універ» (Расія).
23.00 Дэтэктывы серыял «Камісар Мегрэ».

- РОССІЯ**
- 07.00 «Раніца Расіі».
09.20 Тэлесериял «Аднойчы будзе каханне».
10.10 «Галоўная таямніца». Рэспубліка ШКД». Документальны фільм.
11.00, 14.00, 17.00, 19.00 Весткі.
11.25 Тэлесериял «Крэм». Расія, 2009 г.
13.20 «Кулагін і партнёры».
13.50 Навіны - Беларусь.
14.25 «Два бакі адной Ганны». Тэлесериял.
15.15 Тэлесериял «Вакзал».
16.50, 18.50 Навіны - Беларусь.
17.15 «Кулагін і партнёры».
17.45 Прэм'ера. «Кармеліта. Цыганскі запал». Тэлесериял. Расія, 2009 г.
19.30 Тэлесериял «Аднойчы будзе каханне».
20.30 Тэлесериял «Крэм». Расія, 2009 г.
22.20 Тэлесериял «Панадворак».
22.55 «Два бакі адной Ганны». Тэлесериял.
23.50 Навіны - Беларусь.
00.00 «Весткі+».
00.20 «Гістарычныя хронікі».

- HBT**
- 07.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 23.15 Сёння.
07.05 Канал «Сёння раніцай».
08.25 «Асабліва небяспечны!».
09.35 «Фатальны дзень».
10.20 Алёна Свірыдава: «Сірэна, або 12 гісторый, расказанных досвіткам».
11.35 «Жаночы погляд».
12.10 Серыял «МУР ёсць МУР-2».
13.30 Серыял «Эртыорыя прыгажосці».
15.05 «Сярэдні клас».
15.35 «Агляд. Надзвычайнайа здарэнне».
16.30 Серыял «Вяртанне Мухтара-2».
18.35 «Агляд. Надзвычайнайа здарэнне».
19.35 Серыял «Глушэц. Працяг».
21.35 Дэтэктывы серыял «Турма адмысловага прызначэння».
23.40 «Позня гутарка».
00.20 «Першая кроў».

- EUROSPORT**
- 09.30 Экстремальны спорт. Freeride Spirit.
09.45 Футбол. «Клуб чэмпіёнаў». Часопіс.
10.15, 16.30 Футбол. Кубак свету-2010 у ПАР. Агляд груп. Група Е.
10.30 Футбол. Кубак свету-2010 у ПАР. Агляд груп. Група F.
10.45 Футбол. Кубак свету-2010 у ПАР. Агляд груп. Група G.
11.00 Футбол. Кубак свету-2010 у ПАР. Агляд груп. Група H.
11.15, 15.30 Футбол. Кубак свету-2010 у ПАР. Агляд груп. Група A.
11.30, 16.15 Футбол. Кубак свету-2010 у ПАР. Агляд груп. Група D.
11.45 Футбол. Кубак Афрыканскіх нацыяў у Анголе. Гана. Егіпет. Фінал.
13.00 Снукер. Адкрыты чэмпіянат Уэльса (Ньюпорт, Вялікабрытанія). Фінал.
14.15 Футбол. Еўрагалы. Часопіс.
15.00 Футбол. «Клуб чэмпіёнаў». Часопіс.
15.45 Футбол. Кубак свету-2010 у ПАР. Агляд груп. Група B.
16.00 Футбол. Кубак свету-2010 у ПАР. Агляд груп. Група C.
16.45 Футбол. Кубак свету-2010 у ПАР. Агляд груп. Група F.

- 17.00 Футбол. Кубак свету-2010 у ПАР. Агляд груп. Група G.
17.15 Футбол. Кубак свету-2010 у ПАР. Агляд груп. Група H.

- 17.30 Футбол. Кубак свету-2010. Презентацыя краін-удзельніц. Часопіс.
18.00 Футбол. Кубак свету-2010. Презентацыя краін-удзельніц. Часопіс.

- 18.30 Футбол. Кубак свету-2010. Презентацыя краін-удзельніц. Часопіс.
19.00 Футбол. Кубак свету-2010. Презентацыя краін-удзельніц. Часопіс.

- 19.30 «Алімпійская гульня». Часопіс.
20.00 Футбол. Еўрагалы. Навіны.
20.10 Абранае па серадах.

- 20.20 Конны спорт. Кубак свету ў Швецыі (Гётэнборг). Канкур.

- 21.20 Навіны коннага спорту.
21.25 Гольф. Тур PGA. Турнір «ФБР Оупэн» (Скотсдэйл, ЗША).

- 22.25 Гольф-клуб.
22.30 Яхт-клуб.
22.35 Абранае па серадах.

- 22.40 «Прыгоды». Абу-Дабі (ААЭ). Часопіс.
23.10 Зімовыя Алімпійскія гульні. Фінішная прамая. Лепшыя моманты. Часопіс.

- 00.00 Футбол. Кубак свету-2010. Кваліфікацыя. Таварыскія матчы. Агляд.

- 01.00 Фігуране катанне. Паказальныя выступы. Зімовыя Алімпійскія гульні.

БЕЛСАТ **BELSAT**

- 17.00 Аб'ектыў (агляд падзеяў дня).
17.05 На колах.

- 17.35 Гісторыя пад знакам Пагоні.
17.40 «Кансультатыў ў ружовым садзе», серыя.

- 18.40 Чалавек і вайна: «1945. год, які змяніў свет», дак. фільм, Вялікабрытанія: 5 серыя.

- 19.30 Англійская мова з Лілі і Мэсі.

- 19.35 «Аблавушак», мультсериял.

- 19.45 «Ваучычына маці», дак. фільм, Польшча.

- 20.15 Маю права (прававая праграма).

- 20.35 Без рэтушы: «Атамны Астравец», дак. фільм, 2009 г.

- 21.00 Аб'ектыў (галоўнае выданне).

- 21.25 «Кароль падробак», камедыя, 1998 г., ЗША.

- 22.50 Аб'ектыў.

- 06.00, 06.30, 07.00, 07.30, 08.00, 08.30, 09.00, 11.00, 13.00, 16.00, 18.00, 20.30, 23.10, 00.45 Навіны.

- 06.05 АНТ прадстаўляе: «Наша раніца».

- 09.05 «Слова жанчыне». Шматсер. фільм.

- 10.00 «Крэм». Шматсерыйны фільм.

- 11.05, 13.05, 16.10, 18.15, 21.00, 23.25, 01.00 Навіны спорту.

- 06.00, 07.00, 08.00, 09.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 18.00, 19.00, 23.55 Навіны.
06.05 Дзень спорту.
06.10, 07.10, 08.15 «Добрай раніцы, Беларусь!».
07.05, 08.10 Зона X.
07.30, 08.30, 11.50 Дзелавое жыццё.
08.35 Зямельнае пытанне.

- 09.05 Дэтэктывы серыял «Ліквідацыя» (Расія).

- 09.55 Меладрама «Сёстры па крыві».

- 10.50 Серыял «Не нарадзіся прыгожай».

- 11.40 Дзённік «Мінск - Вена -- 2010».

- 12.10 Меладрама «Сядзелка» (Расія).

- 14.05 Уласнай персанай.

- 14.30 «Эпоха». «Вынікі 60-га берлінскага кінафесту». Фільм 2-і.

- 15.15, 19.15 Навіны рэгіёна.

- 15.25 Відэафільм АТ «Беларускі fashion. Galeries Royales: на баку караля».

- 15.55 Сямейная сага «Ярмолавы» (Расія).

- 16.50 Меладрама «Сёстры па крыві».

- 17.50 Серыял «Не нарадзіся прыгожай».

- 18.50, 00.00 «Зона X». Крымінальная хроніка.

- 19.25 «КЕНО».

- 19.30 Сфера інтэрсаў.

- 19.55 Дэтэктывы серыял «Ліквідацыя» (Расія).

- 21.00 Панарама.

- 21.55 Актуальнае інтэрв'ю.

- 22.05 Драматичны серыял «Доктар Хаўс. Чацверты сезон» (ЗША). 3-я серыя.

- 23.05 Фантастычны сер

ЛІТАРАТУРНАЯ БЕЛАРУСЬ

Выпуск №2 (40)
(люты)

www.litbel.org www.novychas@gmail.com

Культурна-асветніцкі праект Грамадскага аб'яднання «Саюз беларускіх пісьменнікаў» і «Новага часу»

АНОНС

«ПАМЯЦЬ»: згадкі Генрыха ДАЛІДОВІЧА пра Івана ШАМЯКІНА 2
«ПРОЗА»: фрэскі Барыса ПЯТРОВІЧА 3
«ПАЭЗІЯ»: новыя вершы Генадзя БУРАЎКІНА 4
«ПРОЗА»: алавяданне Уладзіміра МІХНО «Капешка» 5
«БЫЛІЦА»: аповед «Здрадная свіння» Паула ЛЯХНОВІЧА 6
«ЭСЭ»: Готландскія відaryсы «Пасля раю» ад Франца СІЎКО 7
«КАЛЕЙДАСКОП»: надзённыя байкі Алеся НЯЎВЕСЯ для анонсы новых кніг 8

СЛОВА

ПАЛЯВАННЕ НА ПІСЬМЕННІКАЎ

Лявон БАРШЧЭУСКИ

15 верасня 1937 года «бацька нарадаў» Іосіф Джугашвілі-Сталін, «верны сталінец» Вячаслаў Скрабін-Молатаў і нехта начальнік 8-га аддзела Галоўнага ўпраўлення дзяржаўнай бяспекі СССР, камісар дзяржаўнай бяспекі В. Цесарскі паставілі ўласнаручныя подпісы пад чарговым расстрэльным спісам з назвай «Спіс асобаў, якія падлягаюць суду ваеннай калегії Вярхоўнага суда Саюза ССР» пад шапкай «Беларуская ССР».

Гэта быў рэальны чарговы дакумент таго страшнага часу — яго фотакопію, захаваную ў архіве прэзідэнта Расійскай Федэрацыі, апублікаў даследнік сталінскага тэрору, член Саюза беларускіх пісьменнікаў Леанід Маракоў.

Характэрнасць дакумента, аднак, заключаецца ў тым, што з 103-х пералічаных у ім чалавек, забойства якіх санкцыянувалася кіраўнікамі савецкай дзяржавы і ГБ, калі двух дзесяткаў былі вядомымі ў Беларусі паэтамі, празаікамі, перакладчыкамі, драматурамі, публіцыстамі. Усе яны належалі да створанага за тры гады да таго Саюза пісьменнікаў.

У спісе, надрукаваным звычайнай друкаванай машынкай, пад нумарам 1 называўся паэт Анатоль Вольны (Ажгірэй), пад № 18 паэт, перакладчык «Жаніцьбы Фігара» Бамарш і Шылеравскага «Вільельма Тэля» Алеся Дудар (Дайлідовіч), пад № 34 — паэт з Віцебшчыны Тодар Кляшторны, пад № 36 — адзін з лепшых беларускіх даваенных празаікаў, таксама народжаны на Віцебшчыне, Міхась Зарэцкі (Касянкоў), пад № 38 — паэт, драматург, шматгадовы камсамольскі і партыйны функцыянер Міхась Чарот (Кудзелька), пад № 64 — празаік, а таксама эканаміст (былы намеснік старшыні Дзяржплана БССР) Янка Нёманскі (Пятровіч), пад № 87 — мабыць, самы адкораны беларускі паэт маладшага пакалення (яму ў той час было 26 гадоў, і ўжо чатыры з іх паспей правесці ў турмах і высылцы) Юлій Таўбін...

Залішне казаць, што ў той самы час былі арыштаваныя і вывезеныя ў Казахстан, на Поў-

нач або ў Сібір сем'і (ジョンki, дзеци, а часам — і бацькі) людзей, усё «злачынства» якіх заключалася ў тым, што Сталін некалі ўсталяваў для сваіх карных органаў план «прападежвання» творчай інтэлігенцыі ў рэспубліках былога СССР. Адпаведныя дакументы ў апошнія гады таксама апублікованы. Залішне нагадваць аб тым, што для беларускіх пісьменнікаў быў складзены не адзін падобны спіс: у пачатку 1939 года жывымі і на волі ў БССР заставалася не на многа больш дзесятка паэтай і празаікаў...

3 лютага 2010 года ў Мінску на пазачаргове пасяджэнне сабралася Рада таго самага Саюза беларускіх пісьменнікаў (СБП) — Саюза Янкі Купалы, Якуба Коласа і тых пісьменнікаў, якіх расстралялі ў 1937-м.

СБП — грамадскае аб'яднанне, перарэгістраванае ва ўсталяваным парадку міністэрствам юстыцыі Беларусі. Галоўнае пытанне позвы дня пасяджэння Рады: як абараніць амаль сотню цяперашніх членоў пісьменніцкага Саюза, якія працујуць у залежных ад дзяржаўных структур установах: часцей за ўсё выкладчыкамі ўніверсітэтаў, школьнімі настаўнікамі, супрацоўнікамі газет і часопісаў, музейнымі работнікамі. Слава Богу, пакуль гэтыя асобы не патрапілі ў «расстрэльныя» спісы. Больш чым праз 60 гадоў пасля масавага фізічнага знішчэння беларускіх

пісьменнікаў да падобнага, спадзяюся, справа не дойдзе.

Але... з прыходам новага 2010 года практична з кожным з названих членоў СБП непасрэдны начальнікі правялі гутаркі. Калі да 5 лютага адпаведны літаратар не выйдзе з Саюза беларускіх пісьменнікаў — страціць працу. Службовыя асобы недуху сэнсойна намякалі, што падніченых яны выклікаюць «на ковёр» не па сваёй ініцыятыве, а па распаряджэнні аднекуль «з самога верху»...

На пазачаргове пасяджэнне сабралася Рада таго самага Саюза беларускіх пісьменнікаў (СБП) — Саюза Янкі Купалы, Якуба Коласа і тых пісьменнікаў, якіх расстралялі ў 1937-м

Вось канкрэтная сітуацыя, якую я ведаю асабіста. Таленавітая паэтка Л.Р. жыве ў адным з невялікіх мястэчкаў пашырелага ад Чарнобыля рэгіёна, працуе ў адзінным у мястэчку музеі і адна гадуе двух малалетніх дзяцей. Страна сённяшняга (хай і вельмі малааплочнага) месца працы паставіць сям'ю перад проблемай фізічнага выжывання, таму што ў мястэчку, як кажуць, «усе ўсіх ведаюць» і шанцаў уладкавацца нават прыбліральніцай у Л.Р. будзе няшмат.

Кажуць, што за інструкцыяй аб пераследзе членаў СБП стаіць кіраўнік нядайна створанага (у

2006 годзе) «альтэрнатыўнага» Саюза пісьменнікаў. Той самы, які не толькі даслужыўся да генерала міліцыі, але і ўславіўся цесным супрацоўніцтвам з уладнымі структурамі. Дык вось, у яго Саюз не ўступілі, застаўшыся ў старым, «купалаўскім» Саюзе: Рыгор Барадулін, Ніл Гілевіч, Алеся Разанаў, Уладзімір Някляеў, Віктар Казько, Святлана Алексіевіч, Анатоль Вярцінскі, Уладзімір Арлоў, Васіль Сёмуха, Васіль Зўёнак; тыя, хто заўчастна, на жаль, сыйшоў у лепшы свет:

Янка Брыль, Іван Навуменка, Валянцін Тарас, Ніна Мацаш. Ды і абсолютная большасць іншых, па сапрэднаму вядомых у нашай краіне літаратараў засталася вернымі традыцыям і годнасці членоў СБП.

Натуральная, генералы-чыноўнікі не павінны быті забываць, што існуе Канстытуцыя: (артыкул 36: «Кожны мае права на свабоду аб'яднання...») і Закон «Аб грамадскіх аб'яднаннях» (артыкул 6: «Дзяржава гарантует абарону правоў і законных інтарэсаў грамадскіх аб'яднання... Умяшанне дзяржаўных органаў і службовых асобаў у дзейнасці

грамадскіх аб'яднанняў, саюзаў... не дапускаеца...», артыкул 20: «Грамадскі аб'яднанні з дня іх дзяржаўнай реєстрацыі маюць права: ажыццяўляць дзейнасць, накіраваную на дасягненне статутных мэтаў; бесперашкодна атрымліваць і распаўсюджваць інфармацыю, якая тычыцца іх дзейнасці; карыстацца дзяржаўнымі сродкамі масай інфармацыі; абараніць права і законныя інтарэсы... сваіх членаў, падтрымліваць сувязі з іншымі грамадскімі аб'яднаннямі...»).

Але ж «дзержимордовскіе» іншыя не даюць ні жыць, ні спакойна спаць... Якая Канстытуцыя? Якія законы?! Ёсьць жа Яго Вялікасць Тэлефоннае Права! І яшчэ — беспамылковае пачуцце ўласнай беспакаранасці...

Ветэран беларускага літаратурнага цэха, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі 1992 года, кавалер высокіх узнагародаў Латвіі і Нямеччыны Васіль Сёмуха — аўтар бліскучых перакладаў на беларускую Старога і Новага Запаветаў, гэтаўскага «Фаўста», інтелектуальны паэзіі Райнера Марыі Рильке, Аляксандра Чака, прозы Ганса Грымельсгаўзэна, Томаса Мана, Германа Гессэ, Фрыдрыха Ніцшэ, Вітольда Гамбровіча. Ён распавёў мне наступную гісторыю.

Увесну мінулага года яму на хатні тэлефон патэлефанавала асoba, як яна паведаміла, «з сакратарыята Саюза пісьменнікаў» (таго, «генеральскага» — Л.Б.). Асoba выявіла выдатную дасведчанасць, нагадаўшы, што доўгія гады нявыдадзеным застаюцца перакладзеныя Васілем Сёмухам раманы Патрыка Зюскінда, Фрыдрыха Дзюрэнмата, Штэфана Гайма, Густава Майрынкана, іншыя творы сусветнай класікі. Дама падкрысліла, што яе шэф гатовы дапамагчы пенсіянер-літаратару не толькі ў выданні перакладаў, але і ў лепшым уладкаванні (скажу па-праўдзе, нешырокунага) цяперашняга побыту. Адзінай ўмовы гэтага «шчасця» — выхад з СБП і ўступленне ў новы Саюз пісьменнікаў. Васіль Сёмуха заўважыў, што не бачыць неабходнасці бегаць з Саюза ў саюз, што наогул не членства ў тым альбо іншым саюзе вызначае каштоўнасць літаратара, а тым больш не членства ў саюзе, куды вабяць «пугай і пернікам»...

З абсолютным беззаконнем, калі яно пануе ў тваёй краіне, змірыцца цяжка... Калі ўлада імкненца як мага балюча біць па годнасці нашай культуры і нацыі, чаго тады чакаць ад яе звычайному чалавеку? Як кажуць, «прыйдуць і за ім».

ПАКЛІКАНЫ ЧАСАМ

Генрых ДАЛІДОВІЧ

...я ведаў Івана Шамякіна, бадай, найбольш з усіх ягоных равеснікаў-франтавікоў. Па працы ў часопісе «Полымя» (ён там быў паставлены аўтарам, сябрам рэдкалегіі, дык заходзіў часта), па шматлікіх пісьменніцкіх сходах, партбюро і сакратарыяце (быў я гадоў дзесяць намеснікам сакратара партбюро ажно трох нашых «генсекаў», дык па розных клопатах меў сотні сустрэч са старшынёй Саюза пісьменнікаў і яго намеснікамі, у тым ліку і з Іванам Пятровічам) і, канечне ж, па многіх агульных сустрэчах у Саюзе пісьменнікаў, у часопісе «Маладосць», на розных выступленнях перад чытачамі, у яго дома, па часамі выпадковых і не зусім такімі спатканнях-размовах у парку імя М.Горкага, па тэлефонных перамовах.

Ды вось сеў сказаць сваё
шчырае слова пра час, у якім
жыў і жыву, пра памерлых і
сучаснікаў, пра яго, класіка,
а яно, жаданае слова, не
вельмі праастае з думкі і
гуку (бывае, перш чым на-
пісаць, тое-сёе прамаўляю).
А не праастае, мабыць, ад
ужо сталай маёй горнасці:
Божа мілы, колькі іх, яшчэ
далёка не старых, маладжа-
вых і маладых, таленавітых,
шчырых рупліўцаў і рыща-
раў беларускага духу і слова,
пакінула нас літаральна
раптам. За нейкі дзесятак
гадоў ці за паўтара яго. Калі
пачнеш пералічаць іх, зна-
ных, так патрэбных, душа
беларускага болю анік не
адпускае, а толькі агортва-
еца і агортваецца пачуццём
велізарнай нашай страты. У
сённяшніх нялёгkих умовах
гэтак жыццёва патрэбна
нават іхняя такая годная і
значная прысутнасць, не
кажучы ўжо пра іхня не-
напісаныя творы: іх яшчэ
змалку (каго ідэяй БНР, а
каго ідэяй хоць марыян-
етачнай БССР), заварожвала
жаданне чалавечай і нашай
дзяржаўнай незалежнасці
ды магія роднай мовы...

А ўвогуле сказаць грунтоўна пра Івана Шамякіна нялёгка: ён — вельмі няпросты. Як пісменнік розных жанраў са своеасаблівымі складам і якасцямі, так і грамадска-дзяржаўны дзеяч, які мог на многае ў Беларусі ўплываць, меў вагу, шмат значыў ці, на жаль, услед за старэйшымі, К.Крапівой, П.Броўкам і М. Танкам, часам змоўчваў. Нам, маладзе́йшым за іх, здавалася, што яны — народныя, на працягу не аднаго дзесяцігоддзя дэпутаты Вярхоўных Саветаў БССР і СССР, Героі Сацыялістычнай Працы, а М.Танк і І.Шамякін — Старшыні Вярхоўнага Савета БССР з 1963-га па 1985-ы — маглі і павінны быті больш зрабіць для Беларусі як грамадскія і дзяржаўныя дзеячы. Ды не ўсім з нас было добра вядома, што нават іхняму вялікаму папярэдніку, абкружанаму славай і дастаткам Я. Коласу не ўсё было па сіле, а яго паход у ЦК КПБ з затурбаваным лістом пра ў Вялікай Айчыннай вайне — праўда, і там шукаючы магчымасць сказаць вялікую праіду вялікай трагедыі...

I. Шамякін першага буйнага прызнання таксама дабіўся за твор пра вайну («Глыбокая пльынь»; Сталінская прэмія за 1951 год), пратое будзе пісаць і пазней, у 1950—1980-ыя, і якасна на новым узроўні (пенталогія «Трывожнае шчасце», аповесці «Шлюбная ночь», «Гандлярка і паэт», раман «Зеніт»), але ў свядомасці многіх чытачоў ён успрымаецца найперш як пісменнік сучаснай тэматыкі. Як беларускі Тургенев. Ён не аднойчы прызнаваўся, што на яго змалку велізарны ўплыў зрабілі такія рэчы, як родная малаянічая Гомельшчына, бацькава леснікоўская праца і тое, што калегі-леснікі ў іхнім доме вечарамі з вялікім захапленнем чыталі, слухалі шэдэўр беларускай паэзіі і прозы «Новую зямлю» Якуба Коласа. Сталенне ў сту-

Прэзідэнту Рэспублікі Беларусь
Тав. Лукашэнку Аляксандру Рыгоравіч

Паважаны Аляксандр Рыгоравіч

Мне восемдзесят третій год. 56 гадоу я член Саюза пісменнікаў Калінінградской області. Трех дзесяціквітады я з'яўляўся адным з кіраўнікоў Саюза. І, паверце, што ведаю я іго історыю, і асабілісці яго дзесяцічасці, і яго значэнне для народу. Любому адкуванаму чалавеку відома, што мастацкая літаратура – аснова многіх галін культуры. Не кажу пра бібліятэкі. Тэтэр! Не можа ён ставіць толькі Шекспіра, Мальєра, Аструб'ягага. Яму треба сучасная драматургія Кампазітараў патротычныя тэксты, песені, ліброта опер. Кінасацнары. Да жывапісі, графіка без літаратуры былі б далёкі ад жыцця народа.

Нарізка мастиця твори – самая даходільная форма ідзалогії, пра што ми забываем. Сама гісторія країни, народу пішли даходильні з моладі дзядів пра мастиця творы. Хто читаў бы 4-х томну гісторію вайны 1812 року? А “Вайну і мір” усе ми прачитали! І не адін раз! Ці “Ціхі дон” Епапе, грамадзянскій вайні! А наши раманы, аповесцы, драмы, пазмы пра героязм народу ля Віялакі Айчыннай войне!

Прашку праbabыць за агульнавядомыя ісціны. Магу дадаць вызкаванні класіка літаратуры – летапіс эпохі

Але творца не можа бути у адзіноце. Толькі на зары хрысціянства манахі ў адзіноце перапісалі «Біблію», перакладалі на мову сваіх народу. Скарына ўжо не быў адзінокі.

Скарбина уже не було аднозначно. Після з'явлених відомостей про погане становище Скарбіна в УАРССР, він був звільнений з посади головного редактора газети та звільнений з державної служби. Він був засуджений до п'яти років ув'язнення за злочини, пов'язані з діяльністю УПА. Після звільнення з в'язниці він відіїхав до Франції, де жив до кінця життя.

матрэйлную падтрымку

Упэйны, што зноўшчына форма аўгайднання творчыя работнікаў Саюза пісменнікаў, мастакоў, кампазітараў, журналістаў на ўстарэла, не адкрыла.

Але мініх хвалюе лёс Саюза пісменнікаў. Апошнія гады ён быў на грані раз渲ала. Уцекі за мяжу старшыні Някляева, блытаная палаты Інтэрнацыональных суперечак, падтрымкі падтрымкі, падтрымкі, падтрымкі

Іпатавай, "інтрівнєць" пен-клуба, каманды некаторых з тых, хто сядзе з бутром і карміуся з каси пен-клуба, трохи не розвалили нашу вялікую і на 70-80% патріятычную арганізацыю.

Паўгода назад адбыўся з'езд СП. Памянялася кіраўніцтва. Старшыней выбрали 30-гадовага актыўнага літаратара, адукаванага чалавека (ёй доктар навук) Алеся Пашкевіча. Я ведаю яго. Чалавек разумны. Кіраўнік з яго атрымаеца, калі яму дапамагчы. Без дапамогі правал. Нельга кіраваць саюзом творчы ў 500 чалавек, не маючы ніякага штата. Слюз, кожны член яго, можа пісаць кнігі, але арганізацыя не камерцыйная структура. грошы зарабіць не можа. Жыццё ў Саюзе письменнікаў замірае, не адказвае ніводзім телефон, ніяма сакратара-справавода. Уесь час СП фінансавала дзяржава. Не треба 20 штатных адзінак, як было. Але 8-10 – авансавака треба! Штатныя старшыні, або яго намеснікі, адказны сакратар (арганізатор усіх мерапрыемстваў), два кансультанты (сотні маладых шлюноў на водыму сваіх творы), кансультант на абласніх аддзялэннях, сакратар-справавод тэхработнік.

Аляксандар Рыгоравіч! Трэба мізэрная сума у многаміліярдны бюджет. А вынік будзе! Я не сумняваюся. Кніга роўбна адной "Новай зямлі" будзе жыць стагодзьдзя, як і Коласава. Ці новая "Палеская трэлыгія", роўбна пастацай якасці трэлыгіі Мележа. Дзесяць тамоў пазіі Максіма Танка! А ёсьць пазты, якія пакінцуць такую спадчыну! Народ наці таленавіты. І нащадкі наші будуть ганарыцца такім бацькам! І скажу добрая слова падзякі тым, хто памог з'явіцца таким масіўным скрабам!

тым, хто пам'єт і звідца таким мастецтвом скларб!

Прапуши Вас ад імя ўсіх письменників! дашь каманду Міністру на скупіцца на літературу, на мастацтві шляху. З'янданнне паутысячы чалавекім bog даў талент, дзяржава адукцыю, — гэта ж цэлая армія. Падтрымачы яе матэрыяльна і дзяржаўнай пачесная задача Кірауніцтва Дзяржавы і наш ветэранам літаратуры.

Многія мае калегі наказавалі папрасіць вярнуць Дом літаратара Саюзу пісменнікай Гэта вырышала б і матыръяльныя, і многія творчы проблемы. Савецкая ўлада будавала Дом для пісменнікіаў.

Спадзімся на Вашу любоў да мастацкага слова. Зрабіце ласку памажыце нашай творчай арганізацыі. Будзем глыбока ўзяччыны.

З пажаданнем выдатных поспехаў у Вашай пачэснай адказнай працы Прэзідэнта Рэспублікі.

Май 2003 г

на прынцыпе «дазроука». Тое, што І. Шамякін змодліладу знаўся з «вышэйшымі сферамі» (вучоба ў партшколе, сустрэчы з кіраунікамі «сярэдняй рукі»), а пасля здолеў хадзіць і «наверх», трапіць у розныя высокія але паказаў і рознааковыя заганы сталінізму, калі слоўва разыходзіцца са справай, калі цэніцца не столькі чалавечыя талент і годнасць, як ўгодлівае выкананне розных вульгарных пастаноў ды іншых труцкіх. Твор, мала сказаць

вялікай вялікую цікавасць — кожнага па-свойму ўразіў. І на ранейшыя яго творы было нямала рэцензій, а на гэты літаральна пасышаліся ў самых розных выданнях. Раман ухваліў і А.Адамовіч, якога тады пачыналі называць «дэгустатарам» беларускай прозы. Мо і з «Крыніц» І.Шамякін становіцца адным з самых чытэльных пісьменнікаў. І не толькі ў нас. Хоць яму не выпала быш дўёга ў прозе ў гордай адзіноце: пачынаюць набіраць творчую моц Я.Брыль, І.Мележ, В.Быкаў, а крыху пазней — і У.Караткевіч, яшчэ маладзейшыя.

дзесяцігоддзе жыцця ўпадаў друкавацца ў «Маладосці», дзе быў я намеснікам галоўнага рэдактара, а затым галоўным. Некаторыя калегі рабілі мне закіды, што падтрымліваю яго «настальгію па былым, уладкаваным жыцці, непрыманні перабудовы» і г.д. Лічыў і лічу, што і новыя яго творы («Ахвяры», «Аповесці Івана Андрэвіча», «Падзенне» і інш.) таксама надзённыя, вострасюжэтныя і патрэбныя: у іх не толькі ўздыхі па слайным мінульым, але і жывыя боль за непачівасць да старэйшага пакалення і за многае зробленое ім годна, за страту высокай

Набыты творчы поспех замацуе раман «Сэрца на далоні» (1963), у якім адбу-
шы ю малядоўніць.

Ім годдю, за спрату въюкан
маралі, з-за чаго матэрыяль-
ныя каштоўнасці пераважа-
юць над духоўнасцю.

глыбленне ў рэчаіснасць і будзе ўдасканалена пісьменніцкае майстэрства. Бывае, твор на сучасную тэму тут жа становіцца модным, але прачытаць яго другі раз не хочацца: яго пеністасць так і засталася часовай, сплыла з вадою. «Сэрца на далоні», як і «Трывожнае шчасце», «Крыніцы» вабіць перачытатць і цяпер: і сёння не лішняя турбота за маральнае здароўе грамадства і кожнага чалавека паасобку, за здаровы лад жыцця, за шчырэя і сумленныя паводзіны і працу, за пазбаўленне ад абыякавасці і разліковага кар'еру, ад занядбання вялікіх народных каштоўнасцяў і страху праявіць сваё сапраўднае Я дзеля іх абароны. А што датычыць літаратурных здабыткаў, то ў «Сэрцы на далоні» І.Шамякін стаў сапраўдным майстрам сюжэту і кампазіцыі, у добрым сэнсе інтыгі, што не дасць чытачу жадання ад-класікі кнігу недачытанай. А разам з гэтым пачала шліфаўща ягоная моўная палітра: калі раней мог дазваляць сабе нярэдка ўжываць канцылярска-газетную лексіку, то цяпер пераадольваў гэтую спакусу, шукаў сярод лексічнай разнастасці яркае моўна-выяўленчае, даючы слову мастацкую, псіхалагічную і эстэтычную моц. У гэтым сэнсе ён даў выдатны ўзор, які зусім не зашкодзіць вывучаць і цяпер маладым пісьменнікам: спасіць жэне рабочай лабараторнай

не рабочай лабараторнай школы асваення, падачы матэрыяла ў высокапрафесійным, вельмі цікавым, змаймальным выкананні.

Маючы шмат розных пасадаў і авалязкаў, удзельнічаючы ў розных патрэбных і не зусім пасяджэннях, І.Шамякін умеў і шмат пісаць. Як па-ранейшаму «тургенеўскае» (раманы «Снежныя зімы», «Атланты і карыятыды», «Вазьму твой боль», «Злая зорка» і інш.), так і, як у свой час гаварылася, на гісторыка-рэвалюцыйную тэму (аповесці «Першы генерал» і «Браняпоезд «Таварыш Ленін»», раман «Петраград-Брэст»), на гісторычную (раман «Вялікая княгіня»). А да гэтага колькі напісаны п'есы, успамінаў і артыкулаў, сцэнарыяў!

Мне асабіста прыемна,
што Іван Пятровіч у апошнія
ён не можа не ўспамінацца
светла ды пачціва...

ФРЕСКІ

ТАЕМНАСЦЬ

Барыс ПЯТРОВІЧ

Душа

лязо ляжала ля труны, пускаючы люстэркавым бокам сочнага «зайчыка» ў столъ, і ён, як і любы зайчык, падрогваў, трымцеў ці то ад страху, ці мо ад таго, што недзе глыбока пад зямлёю час ад часу праносіліся цягнікі метро; святло падала з акна на лязо — сонца паціху рухалася ад абеду на вечар, на спачын, і разам з ім рухаўся «зайчык», пакуль святло вакна не саскочыла на падлогу — тады знік і «зайчык»... «кусё, пачынаем...» — сказаў нехта, і паддужы мі рукамі труна закоўзлася на зэліках і скінула сваім целам лязо на падлогу, у асветлены простакутнік; «зайчык» ажыў, зноў сконкуў на столъ і пачаў там таньчыць свой рытуальны танец — цяпер ужо так смела і разняволена, што падумалася — гэта таньчыць вызваленая нарэшце з няволі душа; пакой між тым апусцеў, засталіся толькі крэслы, засланыя тканымі рушнікамі, на якіх белы колер перамяжаўся з чырвоным і перамагаў бліжэй да сярэдзіны... у пустын пакоі «зайчык» перастаў здавацца жывым і патрэбным, рухавасць ягоная цяпер толькі назяляла і замінала адпачывацца стомленаму ад людскога мітусні маленькаму коціку, які раней, падобна, не заўважаў увогуле гэтага зайчыка, што апусціўся ўжо са столі на сцяну і паступова набліжався да даступнай коціку вышыні; коцік ляжав, хітра прыплюшчыўшы вочы — так, каб увесь час назіраць за зайчыкам, які і блізка ні пра што не здагадваўся, а праста падпарадкоўваўся сонцу, што ішло на адпачынак; і вось надышоў момант, калі зайчык апынуўся на патрэбнай коціку вышыні — імклівы скачок — і зайчыка не стала... але і ў лапах коціка нічога не было: коцік расчараўана вярнуўся на нагрэтае раней месца і, ужо самотна заплюшчываючы вочы, убачыў, што зайчык зноў быў на той самай сцяне — імклівы скачок — і зноўкі ў лапах нічога няма, і сцяна таксама пустая, бо зайчык апынуўся на коцікам целе, але коцік яго не бачыў... гэтым разам коцік вырашыў не зыходзіць з месца, а дачакацца зайчыка; і, вядома ж, не дачакаўся, бо тут у пакой вярнуліся заклапочаныя нечым людзі, рассунулі зэлікі, унеслі стол, селі вакол яго; лязо апынулася глыбока пад столом, недасягальнае для сонца, і толькі цяпер сталі заўважныя на ім плямкі — цені засохлай крыві...

Таемнасць

калі прыходзіць зіма — дрэвы распранаюцца, і нам, чалавекам, няўсям — навошта яны гэта робяць, бо мы якраз пачынаем апранацца цяплей: няўжо прырода здурэла?

калі мы кладземся спаць — мы распраналяемся... няўжо ўсё так праста вытлумачвацца?

не веру... самому сабе не веру, тым болей — прыродзе: не можа

яна быць такой прымітыўнай, як я, як мы

за гэтым хаваецца нейкі таемны сэнс, да якога мне, нам не дамкнуч...

бо саме простае — насамрэч ёсьць саме складанае, бо ўсё саме лагічнае — ёсьць саме абсурднае... і наадварот...

дрэвы распранаюцца ўвосень штогод, як мы перад сном, але і для іх урэшце ўсё скончыцца апошнім распрананнем...

так робяць дрэвы

а мы прыходзім у гэты свет глыбі, а сыходзім апранутымі...

нешта тут не так... ці правільна гэта? ці разумна?..

не трэба саромеца свайго цела, не трэба саромеца самога сябе

як не саромеца дрэвы, распранаючыся перад немінучым як не саромеемся мы, прыходзячы ў гэты свет

Мора

людзі, якія маюць мора побач, нават і не ўяўляюць, як важна мець мора

людзі, якія маюць мора пры сваій зямлі, нават і не задумваюцца, як добра мець мора, бо не ўяўляюць, што яго можа не быць...

а мора — яно вось, яно лашчыцца ля ног у ціхае надвор'е і цяжка варочаецца, грукае ў бераг, калі вечер раптам узбунтуецца

я люблю мора ціхае — як возера але калі б яно было заўсёды ціхім — яно было б нецікавым, а можа, і... непатрэбным для плавання, як не трэба балота

чалавек ад нараджэння павінен баяцца вады, як баяцца агню, але чаму тады ён селіцца найперш каля рагаў і азёраў, каля мораў — спачатку ля тых, якія

ніколі не замярзаюць і не ўтвараюць мастоў і дарог

замерзлая вада — ужо не вада, а лёд — які спакайней за любое балота

шляхі скарачаюцца, і па моры (па рацэ) прайсці можна, як па суху, адно хіба — не босьмі нарамі

мора любіць смелых, горы любіць смелых...

не паверыце, але і балота любіць смелых ды адчайных аднак — мора смелых робіць смялейшымі, а балота забірае іх сабе і не адпускае

бяды нашая — мора, што стала балотам...

Родная мова

мама спявала мне песню — не калыханку, а — пра мяцеліцу, што замяла ўсе дарожкі да мілага... так міла было, так соладка слухаць, што спаць зусім не хацелася...

мене чатыры гады, на вуліцы люты — студзёна, завіруха завіхаецца, сцелецца ўздоўж платоў, перамятае іерогліфы сняжынкі з усходу на захад і з поўдня на поўнач, на шыбах мяккі аксамітны холад-шэрэн шэрых малюнкаў Дзеда Мароза — усё больш экзатычныя: пальмы ды пальмы...

можна пахукаць на іх і займець між шырокага лісця вакенца ў жыщце, дзе завіруха мяце, замятае ўсе дарожкі дробнымі літаркамі сняжынкі...

хвіліна — і вакенца маё мутнене, запльвае лядком, і мне зноў робіцца цесна-цесна ў хаце; а ўчора ранкам мяне падвучылі лізнуць халодную клямку: язык мой прыліп да яе, і дўога стаяў я так, пакуль не адважыўся ірвануць язык...

Саме простае — насамрэч ёсьць саме складанае,

бо ўсё саме лагічнае — ёсьць саме абсурднае...

і наадварот...

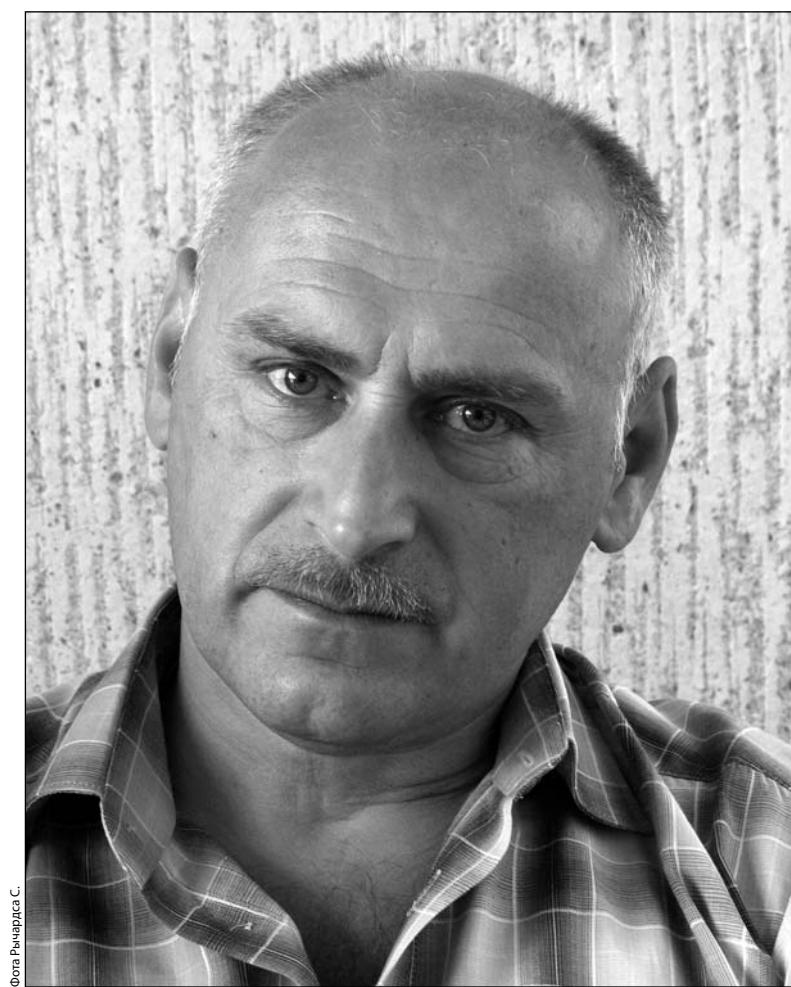

Фото Ричарда С.

запаволеным уздыхам — як пашыраюцца ноздры, як падымаютца грудзі

няма нічога ў свеце прыгажэй за жанчыну, якая спіць — за ёю можна наизіраць бісконца, пакуль яна, нібыта адчуваючы твой погляд, не прачненца... размружышь вочы і, яшчэ не ўціміўши, што робіць, пачне прыкрываць аголенае ў сне

корам прачынаецца раней за разум

вось яно, чалавече, што перамагло ў нас жывёльнае

корам — першае, што страціць чалавек апошнім

розум — апошніе, што страціць чалавек першым

адзінае, што застанецца чалавеку ад чалавека — толькі сны; яны будуть належыць нам вечна — нетаропкія сны з учора ў заўтра, няспешныя сны з сёння ў сёння

Малёк

выпнутае, поўнае, як вока, возвара моўчкі вышыкала ў раку

моўчкі — так здавалася здалёку, а зблізу возера цурчэла струмянём, які падаў уніз тонкім вадаспадзікам: вада білася аб камяні на доле, і ейны крык і быў адзіным знакам пра тое, што ўсё вакол яшчэ жыве, нягледзячы на познью, дрэваголую восень

я спыніўся ля вадаспадзіку, перад якім знешне спакойная вада раптам набірала адчайную хуткасць, уцягваючы ў сваю плынь нябачныя раней парушынкі і трэсачкі, і стараючыся захапіць малька нейкае рыбінкі, што з усіх сваіх малых сілаў супраціўляўся цячэнню, трапяцца воблачкамі плаўнікоў, але не адплываў, а стаяў на месцы

і тады я вырашыў дапамагчы яму — спалохаць малька і тым дадаць яму сілаў, каб ён адплыў адсюль, каб не ўцягнула яго ў сябе плынь і не скінула з небяспечнае вышыні на камяні... і толькі хадеў зрабіць гэта, як падумаў раптам: а можа, яму акурат так тут і цяпер добра, можа, яму нічога не пагражае і ён у любы момант здольны сам адплыць, можа, ён проста гуляеца з плынню і раскашуе ў шчасці існавання

і — змагання...

Фото Алеся Санакі

► **ВЕРШЫ**

ГЕНАДЬ БУРАЎКІН

3 КНІГІ «ЛІСТЫ ДА ЗАПАТРАБАНЯ»

***

*Калі нянявісць просіцца ў радкі
І сэрца рвуць няўдачы і згрызоты,
Я пакідаю
Дом свой гарадскі,
Шукаю цішыні і адзіноты.*

*І вось,
Здаецца,
Ад усіх уцёк,
Змог ад штодзвінных звадаў зачыніцца...
Але ў вакно мне стукае
Жыццё
Галінкай бэзу,
Дзюбкаю сініцы.*

*Яно мне не дае ў глухой цішы
Схавацца ў цемры
І на ўсё забыцца,
Знявераным самотнікам зрабіцца
І моўкі бавіць дні свае,
Як быццам
На высне ў першабытным шалаши.*

*Яно не адпускае ад сябе
Халодным ветрам
І даходжом краплістым,
Ядлоўцам і дубком зеленалістым,
Рыданнем кані
І шпачыным свістам,
І зоркамі,
Што свецязца ў журбе.*

*І колкі б я аб шчасці не маліў,
Як з горкаю нудой не разлучаўся б —
Жыць давядзеца ў гэтых смутных часе,
На гэтай неўладкованай зямлі...*

***

*Божа мой,
Як лёталі мы ў марах —
Сёння і не ўспомніць ані блізка.
Хіба што ў журботных мемуарах
Рыпнуць,
Як вячэрняя калыска.*

*Выраслі даўно,
Працверазелі,
Памудрэлі,
Сталі асіярожныя.
Ад наіву вылечыла зелле —
Палыны сівыя,
Прыдарожныя.*

*Толькі і цяпер
Начамі мучае
У гадоў бязлітасной аблозе
Самае святое і балючае,
Што дагэтуль так і не збылося...*

***

*Вось і неба раіца са мною,
Сыпле зоркі ў прыгарицы мае.
І ўздыхае глуха за спіною
Хвойнік,
Што сіяно паўстае.*

*Чым мне ад няшчасці ў засланіцца,
Дзе прычаліць лёсу карабель?
Адляцела ўжо мая сініца,
Затрымаўся недзе журавель.*

*Мару я аб прыстані далёкай,
Аб лагодным шуме чаратоў.
І шукаю
Невідушчым вокам
Сцезкі да пахіленых жытую...*

Сонейка незакатнае

1

*Ты прачынаешся —
І для мяне ўзыходзіць сонейка,*

Фота Сяргея Шапрана

*Залатое,
Вясёлае,
Ласкаве.
І яно запаўняе сабою
Яшчэ сонны пакой
І мае трапяткое сэрца.
Русым вадаспадам промняў
На плечы твае абрываюцца валасы,
Як ластаўчыны крылы,
Пад імі ўскідаюцца бровы —
І ўсё вакол робіцца
Разняволеным,
Цёплым
І родным.*

*Я сіцішана грэюся каля твайго
загадкавага свята,*

*Пакуль ты
Заплітаеш косы
І фарбуеш вусны,
Выбіраеш сукенку,
Шукаеш чаравічки.*

*Я не хачу цябе адпускаць,
Бо без цябе мне будзе*

*Холадна,
Сумна
І змрочна.*

*Але я ведаю,
Што сонца
Павінна свіціць усім,
Не толькі мне аднаму.
І я праводжу цябе да дзвярэй,
Цалую на развітанне
І доўга гладжу ўслед.*

*Я цяпер ведаю,
Як пахне сонца —
Тваімі духамі і памадай,
Чым яно пазвонъвае ў цішыні —
Тваімі ключамі,
Як таропка цоке па тратуары —
Тваімі абцасікамі...
Ты — маё сонейка.*

*2
Божа мой,
Колькі клопатаў сыплеца на мяне
з усіх бакоў —
Паперы,
Тэлефонныя званкі,
Наведвальнікі,
Просьбы,
Загады,
Парафы,
Даручэнні,
Паведамленні!..*

*І ўсё —
Абавязковае,
Тэрміновае,
Неадкладнае,*

*Падрабязнае,
Дакладнае...
Ад сяброў,
Ад калег,
Ад начальства...
І я
Кручуся,
Лаюся,
Махаю рукамі,
Хапаюся за сэрца,
Зніслена падаю на крэсла.
У мяне пагрозліва цямнене ў вачах.*

*І тут —
Як забавенне,
Як голас неба,
Твой тэлефонны званок:
«А ці паабедаў ты?»*

*Сонейка,
Пра якое я забыўся,
Зноў выбліснула з-за хмар
Іагарнула мяне ласкай,
І прагнала адчай,
І прамыла мне вочы святылом.*

*Ты ёсць!
Ты думаеш пра мяне!
Ты хвалюешся.
Ты — побач.*

Сонейка маё...

*3
Па ацишэлых вуліцах
Насу дадому
Стомленасць,
Неадэпнныя клопаты,
Пакутлівую незадаволенасць сабой
І цяжкі ад недачытанных книжак партфель.
Не звязратаю ўвагу
На паспешлівых мінакоў,
На перапоўненых аўтобусах,
На пахаладнелы вечер
І лёгкае шэрае сутонне.*

*Хочацца як хутчэй
Трапіць дадому,
Скінуць чаравікі,
Адштурнуць партфель
І ўлегчыся на канапу,
Аддаючыся спакою і прыцемку.*

*Але насустроч выходзіш ты,
Усмешилівая і прыгожая —
І я забываюся на ўсё,
І хапаю цябе на руки,
І, як на нашым першым спатканні,
Нясмела і нязграбна
Тулюся да цябе,
І не хачу апускаць на зямлю,
І слепну ад тваіх гарэзных вачэй,
Патанаю ў тваім гарачым дыханні...*

*За вокнамі — змрок,
На двары — вечар.
Але гэта —
Для іншых,
Змарнелых і няшчасных,
Знявераных і адзінокіх.*

*А ў мяне на руках —
Загадкавае і чаканае,
Захмеленае і праменнае
Маё сонейка...*

4

*Твоя галава — на майм плячы.
Твоя далонька — пад майё шчакою.
Для маіх вуснаў — твоя скроня
З ціхаю спалоханай жылкаю.*

*Я паволі адпłyваю ў сон,
У наша юнацтва —
Пад нашы шататлівые бярозы,
Да нашых верасовых сцежак,
Да нашых наіўных клятваў,
У нашу веснавую памяць.*

*Ты таксама плывеши побач.
І даверліва працягваеш да мяне руку,
І дазваляеш акунуцца ў паводку
Тваіх думкініх валасоў
І вуснамі знайсці твае салодкія вусны...*

*І ўсё цямнее,
Знікае,
І зямля выплывае з-пад ног,
І ў грудзях ашалела грукае сэрца...*

*Ды раптам —
Праз сон —
Ты ўскрыкваш.
І я ўсхопліваюся,
І мяне ablівае пяшчотай
І густой незямной цеплынёй...
Ты нікуды не падзелася.
Ты — ёсць,
Ты — побач,
Ты — са мной,
Сонейка маё незакатнае!..*

***

*Павуцінку
Сівізною ранняй
Скінулі нам з неба жураўлі.
Сладзянняй
І расчараванняй
Столькі мы з табой перажылі!*

*Мы цяпер жывёём у добрым ладзе.
Крыўды ўсе забыліся.
Але ж
Ні адной маришынкі не разгладзіш,
Ні адной слязінкі не сатроши...*

***

*Бурліць,
Шуміць,
Пляе юнацтва,
Як млын з вірліваю вадой...
Ах, як хацела б угнацца
Мне за паводкай маладой!*

*Вядома,
Сілы ўжко не тыя,
Не той запал,
Не той імпэт.
І ў храме — новыя святыя,
І ў садзе — новых яблынь цвет.
Ды хай паможка мне ўсявышні,
Каб у юнацкай гамане
Быў голас мой
Зусім не лішні
І свой пасад
Быў у мяне...*

АПАВЯДАННЕ

КАПЕШАЧКА

Уладзімір МІХНО

Капешачка прастаяла паўлета. Учарнела, збуцьвела, дзе-нідзе нават зверху сена пакрылася шэраю плесенню, а што рабілася ўсярэдзіне, ведаць адной ёй, бо ўжо не магла ўздыхнуць на поўныя грудзі. Ледзьве спрабавала захапіць паветра разам са свежым ветрыкам, які парывамі тузаў-казытаяў яе, імкнучыся вярнуць да жыцця, як раптам з сярэдзіны вырываўся цэлы стаўпень перапрэлае трухі. Задыхаючыся, капешачка асядала яшчэ ніжай. Нехта звыш як бы дыктаў ёй: сядзі і не рыпайся, ведай сваё месца на гэтым маленькім лапіку зямлі. Страшна, балоча было глядзець на капешачку. Страшна і — няёмка. Гэтак часам глядзіш на безнадзейна хворага чалавека, у адначасе жахаючыся, спачуваш і адчуваеш нібы віну перад ім. Хаця хот ж вінаваты, што чалавек смяротна захвараў?

Клевярок касіў Геля яшчэ перад Сёмухай. Тройца сёлета хоць і позняя была, прыпадала недзе напрыканцы чэрвеня, ды, самі падумайце, зараз ужо заканчваўся жнівень. За возерам ваўсю грукаеў камбайн, можна сказаць, адзін жывы на ўсю гаспадарку. І дзень і нач грукаеў. Камбайн было загадана «высочайшим указом» скончыць жніво да Прачыстай, вось і стараўся. Дарэмна вылазіла са скурой. Вышэй сябе не скочыш, хай нават табою ву-унь якія мудрыя начальнікі апякуюцца. Адзін у полі не воін. Жнівень пакуль што выстаяў у сухмені. Богу, пэўна, надакучыла паліваць зямелку — падаўся на вакацыі. Ліло, дзе гусеці, дзе цішэй, чатыры месцы запар. Як толькі снег сышоў напрадвесні, так неба і прасцілася. Не маглі ўзлезі на ніву, пасеяць, дый касілі-сушылі, выкрадаючы ў Бога кожную сухую хвілінку, якіх сёлета можна на пальцы спячы. У жнівні алагодзілася і трэба было ірваць жылы, каб нешта ў пуню ўкінуць.

Трэба, але каму ірвацца? Геля нешта не заўважаў, каб у вёсцы хтосьці браў на пуп. Унукі вунь да паўдня адсыпаюцца, пасля дасыта набіваюць шлунак, апантана пляшчуцца ў возеры, адмыцца не могуць, як бы хто з іх на малатарні за нач запо-каўся. Варушыца пачынаюць толькі адвячоркам, абчапаўшыся бліскучымі мабільнымі тэлефонамі ды бессаромнімі дзеўкамі, якія самі прыстаюць да штаноў,

як сучкі ў дзядоўніку. І начачку маладыя «малоціць» — у паўпустых паветках ды на паўголых сенавалах. Аж трэтар ідзе. Ці блындаюць па вясковай вуліцы, было ўжо, заціхшай, ды зноў адкыўшай улетку. Дзе ж пасля той «малатарні» ўраніцы возвемешся за касу! Ды якая касьба?! Ці ведаюць гарадскія ўнукі, як да тае касы падстуپіцца? Не спяшаюцца на поплаў і свае, вясковыя дзецюкі, каму гадоў па сорак. Трэба палечыць зранку галаву, вось і рупящца, шчыруюць: калі хто ўнучы дошку якую не сцігнуў у калгасе, не прадаў, то хоць бутальку пустую знайсці пад плотам, ды ў магазін — прасіцца, напрамілы бог, напавер, да крампичы ў доўг, бо «трубы гараць». А там, глядзіш, «лячэнне» зацягваеца і да вечара, гледзячы які ў каго «трубы» і як багата тых «лекаў»... Каровы ў вёсцы пазбывалі. Калі засталося штук пяць — на развод. Захацеўши, у магазіне можна малака купіць, якога заўгодна. У вёсцы ж таксама не ўсе дурні, вось і пралічылі, не выгадна карова, бо не ты яе маеш, а яна цябя... Няма каму касіць, і няма каго карміць. Луг за возерам, каторае лета чакаючы, ды так і не прычакаўши касцю, здзічэй. Дзіччу ж пазарастала і бальшыня сваіх агародаў. Людзі махнулі рукою і забыліся пра той клопат.

І толькі Геля ніяк не хоча, не жадае змірыцца, што ўжо будзе пад вокнамі дзядоўнік расці. Мужык ён яшчэ, разобраўшыся, і не старавы, кришачку за шэсцьдзесят натупаў, ды ногі перасталі цвёрда ступаць па зямлі, а рукі адмайлюючыя слухацца. І каб жа гарэлачку папіваў ды перагарэў, мо не так крываўна было б, а то змалку нос ад яе вярнуў. Іншыя вунь чорныя, як галавешкі, лостам па зямелыцы вяляюцца, і холад іх не бярэ, і чорт ім не страшны. Праспірталіся, то і на тым свеце, мусіць, як муміі ляжаць будуць, век не сатлеюць. А тут, халера цябе ведае, не піў, не куръю ніколі і здароўя не меў, не меў і шчасця. Позна ажаніўся, рана аўдавеў, дый дзяцей Бог не даў. Мусіць, для кожнага ўжыці сваю сцяжыну Бог прыпасае. А толькі ні разу Геля не паляжаў проці дня на канапе, лыткі пад стол задраўшы. То тут яму не так, то там не гэдак. Бачаць вочы няходжанае-недагледжанае і гоняць чалавека ці на агарод, ці на падворак, ці ў дрываютнік, ці на пожаньку. Каюку-карміцельку да апошняга Геля трymаў. Як жа без яе! Бывала, сноўдаюць з бабаю да ўсёмага: косіць, сушиць, падграбаюць, у капешачкі складваюць, цягаюць у пуню. А сена далёка. Даўней жа на сваіх агародах травы мала сеялі, усё бульбу, каб і свінням на зіму хапіла, а сена імкнуліся настарацца так дзе. Крышачку ў калгасе на малако дадуць, недзе калі кустоў адкрадзеш-адкосіш атавы ўперамешку з асокаю. Патрымаў яшчэ Геля каюку і пасля, калі ўжо гаспадыні не стала. За тое ў вёсцы з яго латругі пацвельваліся: хто кулаком зваў, а хто і дурнем. Бы хіба толькі дурнане сёння за каючын хвост трymаецца ды яшчэ й капітал на тым зрабіць імкненца. Такі кулак, што грошай жменька...

З тога часу і яго агарод, хай сабе і невялікі быў, таксама звёўся. Не было яму каго болей карміць. Бульбы Геля даўно ўжо сеяў дробны лапік, кату пад пяту, па-ранейшаму акуратна рабіў грады і стаўляў штогод парнічки, без якіх бы, мусіць, змогся — і ногі выпруціў, і зубы паклаў на паліцу. Астатнія ж соткі запурыў клевяроком — мо каму спатрэбіцца, мо хто возьме. Грады ён акуратна ўрабляў, кланяючыся кожнай травіначцы, кожнай сцябліначцы. З любоюю кланяўся, з павагаю. Зямля адчывала свайго гаспадара, хаці і здрబнелага, змяможанага, і па-ранейшаму радавала яго тымі маленькомі радасцямі, якія магла яму даць. Адным палохаў яго свой агарод — канюшынаю. Клевярок, штодра паліты дажджамі, буяў сёлета, як ніколі. Рана пусціўся расці, добра перазімаваўши, рана пачаў красаваць. Краскі горда паднялі галовы, зірнулі на свет Божы, парадаваліся сонейку, акрыялі, набраліся моцы і мядовы запахлі. Хмель мядовы завабіў на Гелеву агарод працавітых чполак, тыя радасна-рупліва закружылі над кветкамі, зараз жа ўзяліся за працу. Людзі любаваліся Гелевым клевяроком. Зноў жа, хто любаваўся, а хто і пачвельваўся: навошта ён бескароўнаму старому?

Рос клевярок, як на дражджах, адкрасаваў — край касіць трэба, бо паляжа не сёння-заўтра, пакруціць яго бурамі, якія ўсё часцей сталі залётваць ды гуляць па агародах улетку. Сам чорт тады рады не дасць. Забегаў Геля, затурбоціўся, каму збыць пожнію. Не прадаць, не! Абы скасілі, высушилі, забралі, хай сабе і задарма, толькі вызвалілі месца для новай маладой травіны...

Прадавалі пожні раней, калі вёска яшчэ дыхала, калі ў хлявах проці зімы раўлі галодныя каровы, як збавення чакаючы вясновае зялёнае пашы. Цяпер ці забярэ хто пожню дарма?.. Яшчэ каб высушишь, у капешачку склаў ды добра папрасіў, бліснушы ў кішэні бутэлькаю. А скасіць як? Таксама бутэльку стаўляй нейкаму чорту з балота... Смех дый годзе, каб за сваё ды гэдак выжыльвацца, ды грады маркоціца. Рынак... нехадавы тавар. Кідаўся Геля, кідаўся, аднаму сказаў, у другога запытаўся, трэцяյ грасі — ніхто яго травы не ўзяў. Што рабіць? Спляжыцца, збузеца агарод. І аднаго ранку не вытрымаў дзед, дастаў з-пад стражі касу ды рушыў у пракос. Адвыкла каса ад працы, затупіла ся, заржавела, вісেўши латругаю пад кроквамі. Лайдавтаў нікога не скрашвае. Ледзьве даў рады гаспадар касе сваёй, і біў яе, і мянташыў.

Касілася цяжка, хоць клевярок яшчэ не паспей сабе пакруціцца, ды, мусіць, заржавелі і ў гаспадара ўжо руки без касы. Кожны ўзмах даваўся яму задушлівым потам, кожны пракос выходзіў з неймавернымі намаганнямі. Геля і хакаў, і курхуаў, і штораз адпачываў, знямогла абаплёршыся на касавільна. Думаў, ужо й канцы аддасць тут, у пракосах. Але ні разу не прыйшло яму ў голаў дакараць сябе за тое, што рабіць нібыта марнью, сізіфаву працу. Так трэба, бо іншага не дадзена. Бо калі ён дапусціцца да быльнягу, то ўчыніцца вялікі гвалт над сабою і страшны грах перед Богам. Хай сабе лайдавцаў іншыя, хай пралічаюць, што ім выгадней ды як лацвей, хай збяга-

юць у горад, за мяжу з'язджаюць. То іхняе — і ў іх там, пзўна ўсё атрымаецца, ашчаслівецца. А гэта во — яго: яго клевярок, яго зямелка, гэта яго крыж, які ён мусіць па жыцці несці. Плюнуць на крыж, растаптаць?!

І — адолеў, скасіў... Дзівіліся людзі, як, узяўши аграбелькі, рупна разбіваў ён пракосы. Праца гэта, даўно забытая, патыхала дзяцінствам, маладосцю і прыносіла старому сапраўднае задавальненне. Уяўляў, як гушкаеца ён, малы, паўзверх возу паҳучага свежага сена, на які ўсцадзіў яго бацька, каралём адчывае падшыванец-хлапчук, гаспадаром сапраўднага зямного багацца. Спамінаў-адчуваў таксама Геля, як бы сёння было, слodyч першага, ня смелага, цнатлівага пацалунка ў густой паҳучай цемры, на сенавале, дзе з'ехала дранічана і праз шыліну ў даху цікаўна зазірала адзінка зорка ды зредзь час падміргвалі падбадзёрвала юных закаханых рамантыкаў. Уяўляў, адчуваў, і лёгка працавалася старому на сакаўных зялёных пракосах. А потым сенца трэба было дасушицца. І Божанька акурат на дзень ці на тры схаваў дажджы, а з-за хмараў выпускі праветрыца-пагуляць сонейка — ён таксама радаваўся за чалавека, які хаці і марнью справу робіць, ды робіць яе па ягонаму, пабоску. Сенца высаляла ў момант, разы са два падвярнуў яго Геля, як настай час складваць у капешачку. О, гэта ён умеє і любіць! Бывала, і стажкі стагаваў, а ўжо капешачку зробіць ён, як лялечку — не дачэпішся, не дакапаешся. Хоць ты яе на выстаўку вязі. Зразумела, пагана складзеную капешачку любы, нават лёгкі, весярок набок паваліць, і дробны дожджык намочыць. А ўдалая капешка — як хата ўдалая, дўгата прастаць і людзям паслужыць. Напластаваць яе толькі як трэба, абрэбці, не шкадуючы, ды спрытна завяршыць.

І скасіў, адзін, і высушишь, і напластаваў, і завяршыў Геля свой твор, вось толькі прадаць яго годна, ці хаці б аддаць, каб карысць ад яго паймелі добрыя людзі, так і не здолеў стары руплівец. Несучасным, някідкім таварам аказалася яго капешачка, у якую ўклаў творца гэтулькі душы. Кінуўся, зноў жа, па суседзях ён, па знаёмым. Ды хто накасіў ужо, хто паленаваўся ехаць па маленькую капешачку ды валэнданца з ёю. Адны адразу адмовілі, іншыя, пабядаўши, не забралі. Так і зачакалася капешачка свайго прынца, які павінен быў з'явіцца на белым кані ды з кап'ем у выглядзе вілаў. Перасталяла-пераспела, як дзеўка-векавуха. Сёння бяры — самы сок, а заўтра-паслязяўтра, калі абымноць цібе халодныя дажджы ды абсівераюць ветраве — каму ты патрэбен будзеш? Чаму так несправядліва ўладкаваны гэты свет: чаму ўсё прыгожае, сапраўднае, зялёное аказаўшыся непатрэбным, лішнім, незапатрабаваным, мусіць гібець і гніць, скарыўшыся бязлігаснаму лёсу, а ўсё таннае, ненатуральнае, бліску чаё пустое як порхава, і ў цане цяпер, і ў модзе, і баль быў! Дзе ж ёсць Бог!

Не ведаў адказаў на тыха пытанні і гаспадар, які нудзіўся з кожным днём ўсё болей, гледзячы на той непрыкрыты гвалт, які ўчынілі над яго капешачкай суроўыя вятры і дужыя дажджы. Нудзіўся і гніў Геля разам са

сваёю капешачкай, пакуль тая бездапаможна прыгіналася да зямлі, урастоючы ў новае зялёнае пакаленне канюшыны. І аднойчы не вытрымаў. Гэдак і балота на агародзе развесці нядоўга. Пад капешаку — трава не расце. А лета сыходзіць. Будзе пасярод яго клевярка наступным разам чорная пляма, як бяльмо на воку. Трэба, мусіць, спаліць, пакуль алагодзілася, бо далей болей, ужо ўзапалкі не падаткнеш — не загарыцца, хіба што пакідаць на кампосты. Ды як спаліць-спаліць дзіцца сваё дарагое, хай яно сабе і слова не скажа, бо немаўля, ды глядзіць на цябе з нямым адчаем... Немаўля, а пагляд дарослы, дакорлыў. Што ж ты, супастат, сваю працу губіш, свайму твору, якому гэтулькі спрыяў ды столькі з ім нянячыўся, сам жа галаву сячэш? А што рабіць, калі не куеца не племешаца, а толькі весянка, малы. «Скуль узяць?»

І Геля, да чорта ў хайурс запісаўшыся, рашуча скапіў запалкі. Было ў бутэлечцы крышачку газы, раптам не пакоціць збунтувае сена. Неслухміныя, бы не свае, ногі цягнуліся да капешачкі, быццам і не на сваім агародзе, а на чужым тую прыкрую справу задумаў. Усё яшчэ ногі на нешта спадзяваліся: раптам адбудзеца цуд і зменіць, зыначыць усё. Але цуд не адбыўся...

А капешачка, хоць не ведала пра блізкі свой канец, ды пра нешта такое здагадвалася, прадчуваля. Прадчуваала — але не баялася... Ат, чым так жыць... Згарыш — не згніеш. Не калайцілася, не дрыжала яна перад новым, нязведеным дасюль выпрабаваннем. Мо не засталося ўжо ў ёй анічога жывога ўсярэдзіне, і не было там чаму калаціца і дрыжэць? І, калі яшчэ заставаліся парэшткі душы, дык тымі парэшткамі яна... ухваліла намер гаспадара, ухваліла, бо гэта быў, я

► АПОВЕД

ЗДРАДНАЯ СВІННЯ

Павел ЛЯХНОВІЧ

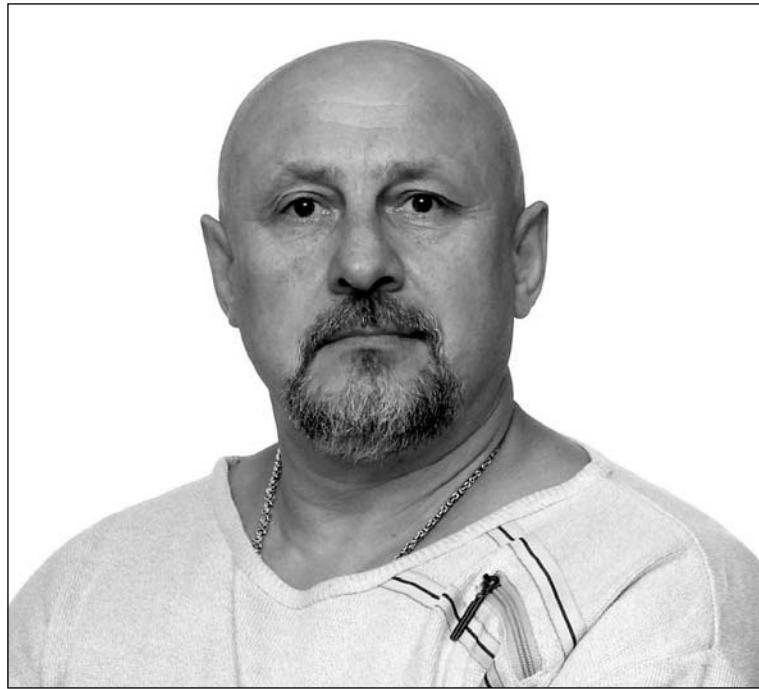
Стаіць у Нарвегії, непадалёк ад мякы з Расіяй, высокая сопка. Ці то насупраць Печангі, ці то Ліннахамары, а можа Нікея. Гэта цяпер не вельмі важна. Важна тое, што на сопцы гэтай вельмі магутны тэлескоп усталяваны, і калі няма дажджу або снегападу, праз гэтых тэлескоп уся Кольская затока разам з Мотаўскай — як на далоні. А гэта ж амаль што ўвесі Паўночны флот. Бартавыя нумары караблёў, ды што там бартавыя — баявыя нумары на матроскіх галандках супастаты натаўскія чытаюць. Прынамсі так асабісты, то рэч «унукі» жалезнага Фэліка, земляка нашага, кажуць.

Прынеслі неяк начальніку супастакаму здымкі. На іх стратэгічны падводны крэйсер з Сайда-губы ў мора выходзіць. Дакладваюць, так і так: на баявую службу выходзіць падводны крэйсер тыпу «Кальмар», праект 667 БДР, шасацаць балістычных ракет, камандзір Іваноў... Ну, усе звесткі далаўжылі начальніку, што з розных выведных крыніц атрымалі. Толькі, кажуць, ёсьць тут адна незвычайнасць. Што б гэта магло значыць, не можам расшыфраваць. Зблісалі ўсіх адмыслоўцаў, мазгавы штурм рабілі — не, нікакі прыстойнай версіі не выходзіць. Тут, сэр начальнік (бос па-іхняму), вось на чорнай спіне ракетна-ядзернага монстра расійскага, нешта белае. Гэта, у чорных бушлатах і аранжавых выратавальных камізэльках — швартоўныя каманды. Гэтыя, на мосціку, у скуранных куртках з башлыкамі, група кіравання: камандзір, штурман, вахтенны афіцэр. Згэтымі ўсё зразумела. Нават прозвішчы ведаюць. А вось на ракетнай палубе... вельмі свінню нагадвае. Можа, якія новыя сакрэтныя сродкі выратавальныя? Гідракасцю невядомы? Тады чаму не вертыкальна, а гарызантальна? Можа, у стане аллагольнага ап'янення? Яны часам злоўжываюць — традыцыя такая нацыянальная — і часам не паспяваюць да выхаду ў мора працверацець... Ці сатрапуды свіння? Падобна — так. Але навошта на стратэгічным ракетна-ядзерным караблі — свіння?

Прыгледзеўся бос да здымка, нават лупу ўзяў. Сатрапуды — свіння.

— Думаю, — кажа, — гэта нейкая новая эброя расійская. На Чарнаморскім флоце па маіх дадзеных яны баявых дэльфінаў рыхтуюць — смертнікаў, варожыя караблі падрываюць. А тут, відаць — баявых свіней... Хоць... Ах, гэта таямніча руская душа!... А выклічце мне майго асабістага сакрэтнага эксперта!

І выклікалі. Ці то эмігрант з «першай хвалі», ці то збеглы кэгэ-бульнік. Вельмі сакрэтны.

Паглядзеў эксперт, адразу важны стаў:

— Паслуగі мае, — цэдзіць праз губу, — эксклюзіўныя. Нікто апрач мяне растлумачыць гэты факт не здолеет. Тому гэта каштаваць вам будзе... — і лічбу называе такую, што падводніку расійскому каб столкнісь бы ў рублях савецкіх атрымаш, трэба гадоў семдзесяц з «жалеза» не злазіць. — А экспертына заключэнне, што я вам даць маю, вельмі сур'ёзнае для забеспячэння бяспекі...

— Ноў проблем, — кажа бос. — Дзеля бяспекі гэта дык зусім гроши невялікія... Ну, і што гэта за аб'ект на стратэгічным афіцэце (пшэпрашам за таўталогію, сэр эксперт)?

— Гэта свіння, сэр бос.

— І я думаю, што свіння, сэр эксперт. Але якую небяспеку нясе гэта свіння нашай нацыянальнай бяспекы? Мабыць — гэта баявая свіння-смертніца, накшталт баявых дэльфінаў?

— Так, сэр бос, гэта свіння-смертніца. А факт яе знаходжання на борце стратэгічнай падводнай адзінкі сведчыць аб знаходжанні на гэтым борце высокага начальніка, што ў сваю чаргу сведчыць аб незвычайнай баявой службе гэтай адзінкі, можа, нават аб баявой службе, сумешчанай з перадыслакацый гэтай адзінкі на іншы акіянскі тэатр... Так што чакайце ў хуткім часе гэтыя крэйсер на Ціхім акіяні...

Як у воду глядзеў!

Камандуючы флатылія падводных лодак меў на кожным пагоне па дзве зоркі-«павукі» і вельмі хацеў яшчэ адну — на грудзі. Камандуючы, віцэ-адмірал, не быў яшчэ Героем Савецкага Саюза. А тут выпадала неблагая магчымасць: сябры з Галоўнага штаба ВМФ шапнулі, што калі ўсё пройдзе «ціп-топ», старшы на пераходзе атрымае зорку. Тую самую, залатую. Дык не аддаваць жа яе камандзіру лодкі! Хоць і рзыкоўна, але такога выпадку больш можа не здарыцца. Гады, ведаецце...

...Кожнаму, хто цікавіцца, вядома: самыя стратэгічныя ў свеце падводныя лодкі будуюць карабелы з Северадзвінску, што на Белым моры. И што з розных прычынаў гэтыя атамныя велі-

каны з ядзернай зброяй служаць толькі на Паўночным флоце і на Ціхаакіянскім. Завыгчай караблі з Белага мора пераганялі на Камчатку амаль кругасветным шляхам — вакол Эўропы-Афрыкі-Азіі. Памазгавалі ў Москве людзі з дзяржаўнымі глуздамі і вырашылі паспрабаваць пераганіць іх кароткім шляхам: паўночным марскім, уздоўж эсэсэсраўскага пабярэжжа. Здагадаліся — так больш выгадна. И выздзелілі на гэту справу першаму камандзіру, які лодку з Поўначы на Ціхі акіян перагоніць, залатую зорку. Ну, і яшчэ там ордэнаў колькі, медалёў — тым, на каго ў выпадку паспяховага пераходу зампаліт, прадстаўнік кіруючай партыі ў флоцкім целе, пакажа.

Дык што гэта будзе? Камандзір — Герой, а Камандуючы — не? Таму і прапанаваў сябе адмірал з двума «павукамі» на пагонах у старшыя на пераходзе.

У Карабельным Статуце Ваенна-марскога флота СССР абавязкі распісаны ад камандзіра злучэння і ніжэй, флатылія ж падводных лодак з'яўляеца аўтаднаннем. Якія абавязкі ў Камандуючага аўтаднаннем? А-а... Вось! Няма іх у Статуце. Апрача того, артыкул 132 кажа так: «Прысутнасць на борце карабля старших начальнікаў не здымае з камандзіра карабля адказнасці за карабель і выкананне сваіх абавязкаў». Так што калі пераход пройдзе ўдала — Камандуючы малойца і Герой, калі не — камандзір падлодкі чмо і праснак каровін.

Стратэгія, яшчэкін бабай!..

...Пяць гадзін да выхаду. «Увага! На карабель прыбыў Камандуючы флатылія і афіцэры штаба!» Праз дзесяць хвілінаў: «Камандзірам падраздзяленняў сабраца ў кают-кампаніі на даклад!» «Бычкі» — так для сіліасці завуц падводнікі камандзіраў баявых частак — ціхі мациокаючыся, пасунуліся ў пяты «біс». Кают-кампанія забіта штабнымі. Пазаймлі ўсё крэслы. Стоўпіліся «бычкі» — хто дзе — у праходах мік сталамі.

— Таварышы афіцэры!! — Гэта каманда такая. Матросам гарлаюць «Смірна!», а афіцэрам — вось так.

Усталі, хто сядзеў. Камандуючы зайшоў. Сеў у камандзірскае

крэсла. Морда чырвоная, як бурак. У яго заўсёды чырвоная. Камандзір збоку прытуліўся.

— Таварышы афіцэры. — Таксама каманда. Толькі больш лагодная. Матросам кажуць «Вольна!».

Сели.

— Камандзір БЧ-1, ваш даклад.

— Камандзір БЧ-1, капітан трэцяга рангу Смыкаў. У штурманскай баявой частцы асабовы склад на борце цалкам, навігацийны комплекс запушчаны, курсаўка-зальнікі ў мерыдыяне, ЗП укамплектаваны... Баявая частка да паходу гатовая.

— Камандзір БЧ-2...

— Командзір БЧ-2, капітан... — з моцным украінскім акцэнтам, — другога рангу Марцын. У ракетной бойвой часты особовы склад... готовы.

— Камандзір БЧ-3...

— ...

— Памочнік камандзіра!

— Памочнік камандзіра капітан трэцяга рангу Рулькевіч. Асабовы склад службы забеспячэння на борце цалкам...

— Кок добры?

— На «гражданцы» быў шэф-поварам у рэстаране, таварыш Камандуючы (па статуце звяртацца трэба па званні: «таварыш віцэ-адмірал», але ўсе ведаюць, што ён вельмі любіць так — «таварыш Камандуючы»). Амаль «таварыш Галоўнакамандуючы». Нават амаль «Вярхоўны Галоўнакамандуючы!...»

— Добра... Далей...

— Харчовыя запасы загружаны...

— Свініну загрузіў?

— Свініны бербаза не дала, толькі ялавічына і кенгураціна, таварыш Камандуючы.

— Ды ты што?! Як жа без свініны? Я ж без свініны... — Павярнуўся да камандзіра бербазы, «чырвонапёрага» палкоўніка (форма чорная, пагоны з чырвонымі «прастватамі»), — Ты што, Іван Нікіфаравіч, я ж табе за гэта анус парву, я ж без свініны... И не рабіце тут твар дамінантнага бабуіна, палкоўнік!

— Ёсьць, таварыш Камандуючы! — (Аніякіх лішніх словаў, бо сапраўды парве.) И шэптом да памочніка: — Дай паперку! Паперку дайдзі! Запіску напішу — возьмеш на падсобнай гаспадарцы!

Чатыры гадзіны да выхаду. «Так, туша заважыць хай стой кілаграмаў. — «Маракуваў» Рулькевіч. — Не, можа нават сто пяцьдзесят. Будзем сыходзіць з горшага. Да падсобнай гаспадарцы два з нечым кілаграметры. Колькі трэба матросаў, каб перанесці свініну тушу ў стоку пяцьдзесят кілаграмаў за два кілаграметры? Задачка, туды-т яе ў цёціну пляюрок! Хай па трыцаці кіль на рыла... Не, хілякі гэтыя па трыцаці доўга несці будуть. Па два кілаграмы... Краіне патрэбныя героя, а прысылаюць дыстрофікаў... Гэта значыць: сто пяцьдзесят кіль на два кілаграмы — троба сем з паловай матросаў... Цыфу ты! Восем матросаў. А як несці? Вяроўкамі авяжам!». — Боцмана ў цэнтральны!

— Боцман, тэрмінова метраў два кілаграмы-тры кілаграмы якога лінія. Ня тоўстага. Як няма? Што значыць — няма? Ты боцман, ці дзе? Ну, блін, выйдзем у мора, я табе адмасірую прастату! Давай пакуль два кілаграмы. Нічога не рабіць! Чатыры дайав!

Шмат анекдотаў складзена флоцкімі стваральнікамі фальклёру пра берагавую базу ўвогуле і пра падсобную гаспадарку ў прыватнасці. Падсобная гаспадарка — гэта папросту свінінік, няштатнае ўтварэнне палітадзельскай думкі і бербазаўскай дзея. Каб аўтадкі з берагавога камбуза дарэмна не працадалі. Працаўцаў туды пасылаюць за звязчай сыноў Цэнтральнай Азіі, паслядоўнікаў вучэння Правака Магамеда, якія кепска ведаюць расійскую мову. Хоць якада ад іх карысць. І заадно — бацаўца з рэлігійным дурманам.

...Матрос у свінінік пакруціў у руках запіску, выпісаную камандзірам бербазы, і падвёў Рулькевічу да загародкі, дзе рохкай вялізны — што гара — парсюк. — «Забірай, начальнік!»

— Ты што! — Ажно захльнуўся Рулькевіч. — Што я з ім рабіць буду! Ты мне тушу давай! — Бяры туша, начальнік! — Ангідрыт-тваю міндалевую маму... Мяса! Мяса давай! Свініну! — Бяры свініна, начальнік. Зробіш чык-чык, мяса будзе. — Ты! Ты сам зрабі чык-чык! — Не, начальнік! Суонбай карміць — так, чык-чык — не!..

...Гадзіна да выхаду. Прывялі канцы электрахарчавання з берага. Прывялі дадатковыя швартовыя. Шматтысячатонны падводны волат ля пірса на двух нітках — насавым і кармавым швартовых. Камандзір на мосціку, нервуюцца:

— Ну дзе гэты ёлуп! Паслаў, даруй Госпадзе, Ты мне памочнічка! І матросаў звёў! Колькі з ім пайшло? Старпом! Колькі чалавек з памочнікам пайшло? А хто павінен ведаць? Тэ-экс. А што гэта там? Сігналышык! Бінакль! О! Ідуць! А гэта што? Ну, вагіна кабылячая! Ен жывую свінню сюды валач!

Прывялі канцы, матросы перастаўлялі парсюку ногі. Парсюку піраўся. Да мосціка даносіцца ягоны асілы віск. А вагі ў ім было, відаць, за дзвесце кэгэ.

— Мост — цэнтральнаму, — ажыў на мосціку «Каштан».

— Ёсьць мосцік! — Аператыўны перадаў: Камандуючы да нас выехаў. — На пірсе упачельца матросы зацягвалі парсюку. Той растапыраваў ногі і адхіляўся ўсім тулавам назад. Рулькевіч піхнуў яго ў круглыя кумпякі.

— Да кармы цятніце, ёхарны клітар! — Зароў у «мацюгальник» старпом. — Камандуючы на пад'

ВІДАРЫСЫ

EFTER PARADISE*

Франц СЛУКО

...Я гляджу на дзівосы замежнага жыцця і аналізу іх выключна з практичнага боку: зашмұляныя туфлі немаладой парыжанкі ў метро займаюць маё ўяўленне куды больш за багемную выключнасць Манмартра, а заношаная манжэта на рукаве кіроўцы ў аўтобусе на шляху з ускраіны Рыма да Ватыкана дае фантазіі куды больш спажывы, чым велічны выгляд усіх Калізеяў, разам узятых. Так было падчас паездкі ў Італію гадоў пятнаццаць таму, так было падчас выправы ў Парыж у 97-м, так было і ў час нядайняй неспадзеўнай — з ласкі роднага творчага саюза — вандроўкі на шведскі Готланд.

Мая выправа на Готланд пачалася задоўга да дня ад'езду. Месяцы за чатыры да яго, з тae хвіліны, як міжволі давялося засесці за падручнікі шведскай мовы. Вучыць якую я пачынаў ад нуля, але пачынаў, праўда, з такім запалам, што неаднойчы падчас курсу ўчыні прачынаўся, ловчы сябе на тым, што ў дрэме паўтараю ў памяці шведскія слоўы...

Я стаяў у Вісбю на набярэжнай, як раптам пачуў зусім побач такое гучнае «Sjö! Sjö!», што ажно знянацку скалануўся. Некалькі падлеткаў, заінтрыгаваныя, мусіць, утрапёнасцю майго скіраванага на порсткія балтыскія хвалі пагляду, захаплі мне нагадаць, што гэта — шé (мора, возера). Вось бы, пэўна, здзівіліся яны, калі б пачулі ў адказ, што ў нас на мякых трох раёнаў Віцебшчыны, у мясціне, якая продкаў іх, вікінгай, памятае, сваё Шо маецца. Акваторыя якога, дарэчы, да нядайняга часу лічылася географічным цэнтрам Еўропы. І што ў ваколіцах вёскі,

дзе я вучыўся ў школе, значны адсотак тутэйшых жыхароў носіць прозвішча Швед.

Але найбольш цікавым падалося мне ў шведскай мове слова *by* (вёска). З-за поўнага падабенства да канцавога складніка нашых айчынных электронных (*tut.by-еўскіх*) адрасоў — трапней, каб і хацеў, наўрад прыдумаеш. Так і ўяўляеца мне яго шведскі сэнс, ледзь пачну адчыняць сваю паштовую скрыню...

Я прачынуўся ўранку ад нейкага галасу за рогам дома. Вызірнуў з вакі і не даў сабе веры: усю вулку збоч дома акупавала працэсія з маладых бацькоў, якія везлі на драўляных самаробных павозках сваіх дзяцей у цэнтр горада. Усе як адзін, у тым ліку і дзеткі, былі апранутыя ў сярэднявечныя строі, некаторыя — пры цацачнай зброя. Я ведаў, што з гэтага дня ў Вісбю, сталіцы Готланда, мае пачынацца свята Сярэднявечча. Але што ажно гэткім будзе яно маляўнічым і шматлюдным, не ўяўляў. «А хто там ідзе?» — міжволі ўспыло ў памяці. «Маладыя шведскія бацькі вязуць малых шведзікаў паглядзець «на свет белы», — сам сабою склаўся адказ. І так на працягу тыдня: дзеці, маладзь, старыя — усе на свяще, кожнаму яно дараюе, кожнаму абыходзіць. Такая, мабыць, іхня ідэалогія: простая, даходлівая, уцямная. Якую не спыцы-ідэолагі будуюць метадам запалохвання.

Што кінулася ў вочы ў Вісбю падчас тae святочнае сярэднявечнае містэрый, дык гэта поўная адсутнасць так харектэрных для нашых айчынных дзеяў падобнага кішталту рэверансаў на адрас суседзяў. Мясцовая готландская прыгажуня здрадзіла роднаму гораду з-за сімпатыі да дацкага ваяра? У мора яе! Утапіць пад галёканне абураных нечуванаю здрадаю суайчынікаў! Як непадобна ўсё тое на спалітызованое, зайдзялігаваное адкрыццё ці сканчэнне нашага «Славянскага базару», калі што ні фраза, то — «братні народ», «вечнае сяброўства», «агульныя карані», агулам жа — любоў да знямогі...

Шведская запалка, шведскі стол, шведская сценка, шведская сям'я — з усіх гэтых шырокавядомых клішэ, што сімвалізуюць іхні лад жыцця ды ступень шведскага ўплыву ў свеце, канечне, апошні — самы пікантны і разам з тым беспадстаўны. Тое рашуча даводзяць складальнікі пачатковага курса шведскай мовы, разбіваючы ўшчэнт нашае аблуднае ўяўленне аб шведскай сям'і як аб сужэнстве трох асобаў. І наогул шведы, як мне падалося, людзі цнатлівія. І вытрыманыя: тут не спаткаеш звыклых для іншых шыротаў беспардонных заляцанак абарыгенаў да прыезджых жанчын ці сцэнай прылюднага высвяління сямейных адносін. І разам з тым і голае дарэшты цела на пляжы ў атачэнні людзей у пурпурнага выгляду шортах — таксама не рэдкасць. Дэмансіструючы прыхільнасць да фундаментальных сямейных каштоўнасцяў, шведская грамадства, падалося, ставіцца цярпіма да

нетрадыцыйных поглядаў на кахранне. Такое ўражанне, прынамсі, складаеца, калі гартаеш мясцовыя газеты з аўтавамі. Але гэта, мабыць, на меркаванне ста-ронняга чалавека: у чужую скuru не ўлезеш.

Што асабліва імпанавала і импануе мне ў шведах, дык гэта іх аваўязковасці і схільнасць усё загадзя планавацца. Рысы, безумоўна, выхаваныя стагоддзямі працы над сабой, якіх нам гэтак часта катастрафічна не хапае. Зрабіць якія сваіm alter ego, часткай ладу жыцця, а тым больш менталітэту, між іншым, не вельмі і імкнёмся. «Планаваць справы на паўгода наперад? Глупства!» — дружна абурыліся два маладзёны, калі распавёў ім пра практику планавання спраўаў іх шведскімі аднагодкамі на трэці, ці семнаццаты, ці дзванаццаць сёмымі ад пачатку новага года тыдзень. «Што ты робіш на трышыцца другім тыдні?» — «Іду ў вандроўку з сябрамі». — «О, тады пазней сустрэнемся. На трышыцца чацвёртым, можа?».

Сімвал Готланда — авечка, сімвал Вісбю — вожык. Апошнія шпацыруюць па горадзе, як у Віцебску каты, адно што не ў гэткай колькасці, канечне. У родным маймі Міжрэччы таксама вожыкаў было шмат. Але ўпершыню пабачыць, як харчуюцца гэтае жамяраеднае, давялося менавіта ў Вісбю, на пляцы перад галоўнаю готландской шыркою (кірхай). Жывёліна з'яўляеца з прыцемкам на лапіку пожні і пачынае ўтрапёна аблуквацца яго на прадмет спажывы. Даследуе па дыяганалі траву, як свіння лычам зямлю, — метадычна, дзелавіта, па-гаспадарску, без боязі натыкнушца на знячэйную злосць істоты двухнога. Кінеш яму са сходаў на стыканью іголкамі спіну лёгкі кавалак друзу — нават не схамянецца. І на вулцы яго спаткаеш на змяркні, калі шпацыруе наведама куды, пераходзячы па бруку ад двара да двара...

Калі вожык — сімвал Вісбю, то фірмовы знак горада, безумоўна, — ровар. Але не ў сэнсе характарыстыкі ўзорённю дабраўбыту ці часоў ішчэ са сферы матэрыяльнага, а ў сэнсе вартасці ўзорённю ўзаемадосінаў між людзьмі. У прыватнасці, адносінаў паміж кіроўцамі і пешаходам. Роварам у Вісбю, як і наогул у Швецыі, нікога не здзвіш, іх тут так шмат, што стракацца ўваччу. А вось язда на ровары, асабліва пры перасячэнні шматлікіх плятлястых пераходаў, надоўга застаецца ў памяці. Дома я не садзіўся на ровар каля 40 гадоў. А ў Вісбю гэта адбылося так праста і натуральна, быццам усё жыццё толькі гэткаю спраўаю і займаўся. Проста сеў і паехаў. І як не паехаць, калі ты на вуліцы — пан. Табе яшчэ піць метраў да «зебры», а вадзіцелі аўто з абодвух бакоў ужо спыняюцца, каб саступіць дарогу. Цудоўнае адчувацце, але і небяспечнае, бо да добрага хутка прызыкаеш. Апошнія на сабе зведаў, ледзь не трапішы на вяртанні ў Віцебск, заполіяны памяццю аб простасці язды па вулках Вісбю, пад машынамі на адным з нашых пераходаў.

Пры знаёмстве з чужым горадам важна пабачыць яго ваколіцы. Прыгарадны ландшафт, рэльеф мясцовасці, нават моц ветру, што ў кожным закутку розная, — усё гэта спрыяе больш поўнаму ўяўленню аб самім горадзе, дае адчуванне яго просторавай перспектывы. Так я зразумеў у свой час, ужо ладна пажыўшы ў горадзе над Дзвінёю, свой Віцебск. Так раблю кожны раз, трапляючы ў незнаёмую дагэтуль мясціну. Тым болей калі мясціна такая пярэстая, як Готланд, дзе што ні дзесятак вёрстай, то новы відарыс, новае ўражанне, адметная візуальная карціна.

Чым здзіўляе сельскі Готланд, дык гэта нераўнавага паміж «непрычасанасцю» прыроды і цывілізаціі сядзібаў. Дзікая, нейкай нават часам, здаецца, агрэсіўная ў сваій першаднай дзікасці натура — і дагледжаныя, блісці ды ясь, будынкі. Жытло і адцяняе неўтамоўнасць прыроды і разам з тым быццам сущівае яе, падвысакароджае, ці што.

Так што нават пабудовы кшталту абораў для падкормлівання авечак, што раз-пораз узімікоў сям і там усцяж складзеных з горнай пароды загародак, не здаюцца на Готландзе рудыментамі прамінулага часу. Наш ватыканападобны Мосар у пароўненні з выспавымі готландскімі краявідамі — наадварот, азіс хараства на тле ўбоства. Памятаю першое сваё, неспадзеўнае, па дарозе аднекуль, знаёмства з Мосарам. Быццам у казку ўехаў. А выехаў з таго парадызу: хаты пахілья, шэрэя наўкола — і быццам і не было ніякага цуду...

Хоць канец ліпеня і пачатак жніўня і цéльня на Готландзе, і Гальфстрым дае аб сабе знаць падчас купання ў моры, і сонца на пляшчоту не скідаецца каб скупое, усё адно адчувацце, што гэта краіна паўночная, не пакідае ні на хвіліну. То вечер падзьме раптам з Балтыкі, вокамгненна зменіць краявід ды спупырышыць скuru на руках-нагах, то крывенкія хвоі ды іншыя прадстаўнікі мясцовай флоры ўсцяж дарогі паміннеюць пад завесаю наплыўных наведама адкуль хмараў, то трава збоч сцяжыны пахінецца долу пад ціскам дажджавых кропляў. Ездеш на ровары ўздоўж узбярэжжа і чамусыці міжволі ўяўлем, як яно ўсё выглядае тут узімку: сцішна, самотна, маўкліва.

Здаецца, і невялікі Готланд, усяго кірху больш за 3 тысячы квадратнага метраў, з'яўляеца разам з прылеглай выспай Форё, а прыбярэжная марская паласа так адрозніваецца ў процілегльых яго кутках, быццам у розных кліматычных шыротах размешчаная. У Вісбю бераг камяністы, адно пільнуйся, каб ногі не парэзаць, а на Форё — такая роўнадззь пісчаная пры вадзе, што, здаецца, без парашута можна на яе прыземляцца. І пляжы адпаведна розніца, як неба і зямля. Затое расліннасць пры берагах усюды падобная — калматая, дзікая, шматкамі. Ды яшчэ пах аднолькавы — вострай гнілі водарасцяў, што працінае кожную тваю клетку, а ўсё яго мала.

Дзве загадзі планаваныя рэчы не зрабіў я на Готландзе. Першое — не паспытаў расхваленай аўтарамі турыстычных праспектаў як ледзь не галоўнае шведскае мясное сітавы пад назовам шётбуля (*köttbull*). Другое — не пабачыў

тамтэйшага верасу. Шётбулю да апошняга спадзіваўся з'есці ў Стакгольме на шляху дадому, ды на той дзень яе акурат у меню рэстарацыі, куды павялі падмачавацца супрацоўнік Шведскага саюза пісьменнікаў Хенрык Энбом, паэт Зміцер Плакс і калега-перакладчыца Ан, не аказалася. Што да верасу, то ён стаўся ахвяраю ўласнае мае забыўлівасці. Быў момант, калі можна было то зрабіць па дарозе на Форё, папрасіць кіроўцу на колькі хвілін прыпыніцца ў ляску. Але выскочыла з галавы назва па-шведску, а слоўніка, каб патлумачыць, што дзядзьку з Беларусі з абыходзіць у гэным лесе, як на тое, пры сабе не аказалася...

Праз тыдзень па вяртанні з Готланда — тэлефонны званок увечары пад тытры па-шведску на канале «History». Віля Швед, аднакласніца з малай радзімы:

— Ну, як з'ездзіў? Кавы, віна, мабыць, папіў смачных? Было? Хваліся.

Было — галоўным чынам падчас выпраўаў за межы горада ды ў сталоўцы дома творчасці пад сіпенне грамадскае кававаркі. Хапала, вядома, хоць, канечне, не з каптуром: думка пра тое, што вось вернешся дадому і павінен будзе круціцца на менш як 200-дзяляровы выкладчыкі заробак у месец, не надта пусціц раскавашаць.

Япіч праз тыдзень па справе да біскупа Уладзіслава Бліна пайшоў, а ў яго на стале — дай веры! — вазон з галінкамі верасу. Нашага, мясцовага, вядома: хтосьці прэзентаваў. І вось стаіць букет у гасцёўні, радзе гаспадара сакаўною квæценню ды быццам адмыслова, каб страту готландскую кампенсаваць, майго прыходу чакае. Не прыгажайши, мабыць, за готландскі, ды, пэўна ж, і не горшы. Свой.

Свáе — тое, што належыць нам паводле закону спадчыннасці. Альбо набытае ва ўласнасць працаю, намаганнямі, і часам немалымі. Калі ж нешта чужое нас прываблівае, і займець яго ў якасці свайго надта хочацца, тады адзіны шлях да задавальнення такога неадольнага свербу — скрыстаць узор жаданага чужога дзяляства стварэння гэткага ж свайго. Прыкладна так мне думалася ў цягніку з Вільні на Мінск падчас вяртання з Готланда. Ззаду засталіся пералёты з Вісбю ў Стакгольм і са Стакгольма ў Вільню, яшчэ зусім свежыя былі ўражанні ад выспы і гасцінных, зычлівых гаспадароў Baltic Centre, а мне хацелася як хутчэй апнуцца ў Беларусі. Канечне, такую мясціну, як Готланд, не палюбіць немагчыма. Ды, надзіва, асаблівага смутку ад расстання з зямными раем не было — толькі стома ды жаданне адасобіцца ад не ў меру схільных да размоваў суседзяў па купэ. Апошнім штырьхам утомнага ваяжу сталі трэ піражкі ў будынку мінскага вакзала, якімі я не даў рады не спакусіцца з-за неймавернай іх (у пароўненні са шведскімі коштамі на прадукцыю падобнага кшталту) таннасці. Якія тут жа, нягледзячы, што быт

КАЛЕЙДАСКОП

▼ ДЗЕЯПІС

**Рыгор Барадулін. Перакулене/
Опрокинутое; укл. Сяргей Шапран.
— Москва: «Время», 2010.
— 512 стар.: іл. — Наклад 1500 ас.
— (Поэтическая библиотека)**

Этая юнікальная книга — спроба выдавецства, Саюза беларускіх пісьменнікаў, сяброву і калегаў народнага паэта Беларусі напярэдадні ягонага юбілею падвесці творчыя вынікі пра жытага і перадуманага нацыянальным Арфем. У шыкоўна выдадзеным зборніку арыгіналы вершоў Р.Барадуліна падаюцца паралельна з іх лепшымі перакладамі на расійскую мову — і пад адной вокладкай гучыць слова яшчэ і Якава Хелемскага, Ігара Шклярэўскага, Аляксандра Дракахруста, Навума Кісліка, Валянціна Тараса, Івана Бурсава, Фёдара Яфімава ды маладзе́йшых Марыны Наталіч і Вікторы Салаўеўай. «Святам шамана» называў тую дзею — і сваю прадмову да кнігі — Уладзімір Някляеў.

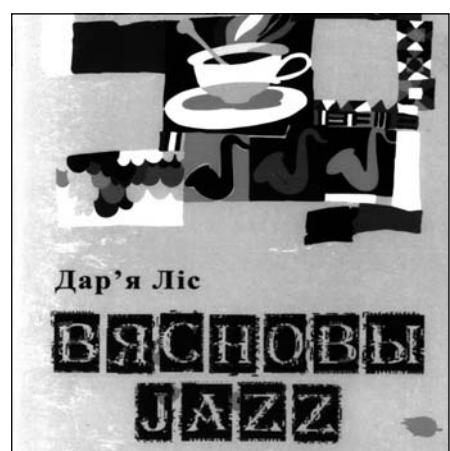
Ніл Гілевіч. Замова ад страху: новая книга паэзii. — Мінск: «Медысонт», 2009. — 96 с. — (Бібліятэчка часопіса «Дзеяслой»; вып. 12)

Новую книгу Народнага паэта Беларусі Ніла Гілевіча «Замова ад страху» склалі лірычныя і ліра-эпічныя творы рознага кшталту і разных, не толькі самых апошніх, гадоў. Усе яны друкаваліся, па меры напісання, у часопісах і газетах, але ў ранейшыя зборнікі аўтара не ўваходзілі. Кніга стала калядным падарункам ад выдаўцоў — Нілу Гілевічу, а ад патрыярха беларускай літаратуры — беларускім чытачам. Але падобны падарунок не маюць «прывязкі» да пэўнага часу: «Замова ад страху» з тых кніг, што называюць вечнымі...

**Дар'я Ліс. Вясновы jazz: верши, апавяданні. — Гародня:
«Гарадзенская бібліятэка», 2009.
— 60 стар. Наклад 200 ас.**

Прадстаўляючы сябе, Дар'я Ліс піша пра свае мары: «1. пабачыць Парыж (і жыць далей) ды папіць кавы ў кавярнях, дзе бываў Хемінгўэй, паходзіць вулачкамі Вільні, пабачыць Балтыку; 2. праца, што дапаможа ажыццяўіць п.1 і быць фінансава незалежнай — у першую чаргу ад сваіх фізічных абмежаванняў...». Шчырае і непасрэднае Дар'я не толькі ў гэтых радках, але і ў сваіх творах. «Героі яе апавяданняў малярна прыгожыя, духоўна багатыя, выхаваныя і адукаваныя... — піша ў прадмове Данута Бічэль, — у творчасці Дар'я перажывае паўнату жыцця, сваіх дзявочых мараў, перадае

пасланне і прывітанне добрым людзям, каб даведаліся пра яе перажыванні...». Дададзім з прыемнасцю, што вершы і проза Дар'я Ліс добра вядомыя чытачамі па адметных, заўажаных і адзначаных, публікацыях у «Дзеяслоўе». Аднак, сабраныя ў кнігу, яны, як гэта часта бывае, «загучалі» зусім па-новому!

**Геннадий Лопатин. Увидеть дерево:
книга поэзии. — Москва: ЧеРо, 2008.
— 52 стар. Наклад не пазначаны**

Генадзь Лапацін жыве ў Ветцы, што на Гомельшчыне. Піша вершы па-беларуску і па-руски. Але найперш — па-руски. Піша так, як нікто ў нашай немалой краіне. І застаецца «невядомым правінцыйным паэтам»... Гучыць крыйдна. Але не для Генадзя, а для нас, што прывыклі раскідацца талентамі, і не заўважаць іх, пакуль яны побач з намі... Аднак — ёсць надзея, і нават упэўненасць, што ўзлёт Генадзя і ягоная вядомасць — яшчэ наперадзе. І будуць ягонымі вершамі зачытаваца не толькі ў Мінску ці Маскве... Вучыць на памяць і цытаваць...

**Дзмітры Плакс. Трыццаць тэкстаў.
Мінск, «Медысонт», 2009. — 64 с.
— Бібліятэчка часопіса «Дзеяслой»**

Адзін з першых водгукau на гэту кнігу напісалі Аляксандра Дынько. Свае ўражанні ад пра чытання яна выказала так: «Унікальны прыклад тэкстаў, у якіх голас і інтанацыя ёсць вызначеніем і ўмоваю гранічна важных паняткаў: жыцця і смерці, любові і хакання, дзеяння і не-дзеяння. Выдатны камертон для чытачоў: няверна ўзятаяnota, мінімальны фальш, няшчырасць, ці ў пачуццях, ці ў думках, — і вершы ўнікаюць цябе, распадаючыся на чорныя друкарскія значкі:

«Глупы ліст ляціць віхор круціць пяць хвілін
пачакаю яшчэ ўчора на трэба нам мора ні сълёз
ні шчасьця абы на ўпасці толькі б утрыміца
дакрануцца памацаць яшчэ раз адчуць і адбіць
ца адляцца не ўкляпцаць ў зямлю цалкам!»

► ВОСТРАСЛОУЕ

АЛЕСЬ НЯЎВЕСЬ

Дыялог двух літаратарав

Ці пазбавяць працы —
Сабе, «змагар», запішаши у актыў.

А я затым —
Заўсёды рад стараца!

Накрэмзаю з інтыгай дэтэктыў.

***

Адным — пагрозы.
Брудных слоў нямала,
Другіх улада ўзносіць да нябес.
Скажы, як жыць,
Скажы, пясняр Купала:
Няўко твой паўтарыць
Трагічны лёс?..

«Дыпламаваны баран»

Як паведаміла «Народная Воля», жыхар Стайдубцоўскага раёна Андрэй Сакольнікаў паскардзіўся старшыні аблвыканкама на раённае кіраўніцтва. Пры гэтым дадаў, што «для павышэння ўзроўню Вашых падначаленых прашу арганізація курсы па вывучэнні байкі Кандрата Крапівы «Дыпламаваны баран». Раённае кіраўніцтва пакрыўдзілася і падало на Сакольнікаў заяву ў суд — за знявагу гонару і годнасці...

А тую байку мы вучылі ў школе...

Яна для ўсіх —

На клён звычайны тэст.

Для недасведчаных

З нагоды вось такое

Перакажу твой байкі

Сіслы змест:

Дурны Баран

Адчайна-адрачона

У новыя вароты біў ілбом.

Яму на шыло

(Быццам ён вучоны)

З насмешка павесілі «дыплом».

Дадаткам жа —

І два радкі маралі

Пра тое, што Баран ні «мэ», ні «бэ».

Няўко яны, чыноўнікі, пазналі

У гэтым Баране

Саміх сябе?

І на сваю мараль

Я маю права,

І выкажу сэнтэнцыю адну:

Падаць за параўнанне ў суд заяву —

Па праўдзе ўпадабаца Барану.

► УВАГА: КОНКУРС!

Паважаныя сябры!

З 1 студзеня 2010 года Саюз беларускіх пісьменнікаў абвесціў новы конкурс на лепшы літаратурны твор, у якім асвяляецца вобраз жанчыны ў сучасным грамадстве і асэнсую-ваюцца актуальная гендэрная проблемы.

На конкурс прымаюцца тэксты ўсемагчымых жанраў: паэзія, проза, драматургія, крытыка. Аўтарамі конкурсных твораў могуць быць і мужчыны, і жанчыны, і пачаткоўцы, і прафесіяналы.

Лаўрэатаў літаратурнага конкурса «Жанчына ў сучасным грамадстве», які будзе доўжыцца да 1 кастрычніка 2010 года, чакаюць прэміі, прзызы і падарункі, а пераможца атрымае магчымасць выдаць свой тэкст асобнай кнігай!

Калі ласка, дасылайце свае творы на адрасы: паштовы — 220025, Мінск-25, а/c 91; электронны — sbp@tut.by.

Сакратарыят Саюза беларускіх пісьменнікаў

7 САКАВІКА, НЯДЗЕЛЯ

07.35 Фільм-казка «Іван ды Мар'я» (СССР).
09.00, 12.00, 15.00, 19.00 Навіны.
09.05 «Арсенал». Програма аб войску.

09.35 «Зброя». Цыкл дакументальных фільмаў (Беларусь).

09.50 Альманах вандраванняў.

10.15 Культурная людзі.

10.55 У свеце матараў.

11.25 Nota Bene.

12.10 Камедыя «Паласаты рэйс» (СССР).

14.00 Храніцельна-дакументальны цыкл «Гарачыя крапкі» (Беларусь).

14.30 Футбол. Ліга чэмпіёнаў. Відэачасопіс.

15.10 Навіны рэгіёна.

15.30 Відэофільм АТН «Беларускі fashion. Венскія вакацыі».

15.55 «OFF STAGE LIFE».

16.10 Меладрама «Вяселле» (Расія).

18.00 Суперлato.

19.15 Дакументальная-біяграфічны цыкл «Мая праўда» (Украіна).

20.30 «Спорлato 5 з 36». Забаўляльнае шоў.

20.50 «КЕНО».

21.00 «У цэнтры ўвагі».

22.10 Прэм'ера. Камедыяна драма «Жанчыны» (ЗША).

00.15 Біяграфічна драма «Авіятар» (ЗША-Японія-Нямеччына).

03.00 Уласнай персонай.

03.30 82-я цырымонія ўручэння прэміі «Оскар». Прамая трансляцыя.

11.55 АНТ прадстаўляе: «Ранішняя пошта».

12.30 «Разумніцы і разумнікі».

13.15 «Песні Перамогі».

13.45 Нядзельны «Ералаш».

14.00 Фільм «Жанчыны».

16.00 Нашы навіны.

16.15 Навіны спорту.

16.20 «Аляксандар Міхайлаў. Трэба заставаца мужыком».

17.30 «Клуб Вясёлых і Знаходлівых». Вышэйшая ліга.

20.00 Контуры.

21.05 АНТ прадстаўляе: «Дыханне планеты».

21.40 Драма «Георг». Расія-Эстонія, 2008.

23.40 «Пражэктарпэрсыхітан» да 00.25.

07.10 «Агенцтва 2». Камедыны серыял.

08.00 Фільм «Ажанюся з першай сустречай». ЗША, 2006г.

09.30 «Аўтапанарама».

10.00 «Відавочнік прадстаўляе: саме сменшае».

10.55 «Вялікі сняданак».

11.30 «Салдаты. Залатыя серыі».

13.15 «Добры дзень, доктар!».

13.45 «Дарагая перадача».

14.00 Фільм «Беражыце жанчын», СССР, 1981г.

16.30 «24 гадзіны».

16.50 Фільм «Самая прыгожая». Расія, 2005г.

19.00 «Аўтапанарама».

19.30 «Тыдзень». Інфармацыйна-аналітычная праграма.

20.40 Фільм «Дзённікі няні». ЗША, 2007г.

22.40 «Тэніс. Міжнародны жаночы турнір-2010. Фінал».

23.55 Фільм «Ежа і жанчыны на хуткую руку». ЗША-Францыя - Італія, 2000г.

01.35 «Сакрэтныя матэрыялы». Серыял.

07.05 Дабравест.

07.30 Мір вашай хаце.

07.40 Кулінарная праграма «Смачна з Барысам Бурдой».

08.05 Камедыны баявік «Беглякі» (Францыя).

09.50 Школа рамонту.

10.55 Медычныя таемніцы.

11.40 Кінаспробы.

12.00 Бухта капітанай.

12.40 «Правы чалавека».

12.55 Документальная-біяграфічны фільм «Ж.Бінош» (Францыя).

13.55 Хакей. КХЛ. Авангард (Омск)-Дынама (Мінск). Прамая трансляцыя.

16.20 Жаночая ліга.

16.55 Футбол. Чэмпіянат Англіі. Манчэстэр Сіці-Тотэнхем. Прамая трансляцыя.

18.55 Нашы тэсты.

19.30 Экспедыцыя.

19.55 Пасоўваніе.

20.15 Тэлебарометр.

20.35 Смешная часіна.

21.10 Вестэрн «Бандыткі» (ЗША-Францыя-Мексіка).

22.55 Свая музыка. Працяг.

07.00 «Здабытак рэспублікі».

07.15 «ХА». Маленкія камедыі.

07.25 Фільм «Маладая жонка».

09.05 Фільм «Знойдзены». Расія, 2010 г.

11.00 Весткі.

11.10 «Сам сабе рэжысёр».

12.00 Фільм «Сёння - новы атракцыён».

13.35 «Смехапанарама Яўгенія Петрасяня».

14.00 Весткі.

14.15 «Гарадок». Дайджэст. Забаўляльная праграма.

14.45 «Чаго жадаец? Пра што тужыць?...».

Галіна Анісімава.

15.30 Фільм «Мама выйшла замуж».

17.05 Прэм'ера. Гумарыстычна праграма «Чырвона бурда і яе сябры».

19.00 Весткі тыдня.

20.05 «Сумленны дэтэктыў».

20.40 Прэм'ера. «Танцы з Зоркамі». Сезон - 2010.

20.50 «Дзяды».

20.55 Снежныя выходны. Агляд. Часопіс.

09.35 Скачкі на лыжах з трампліна. Кубак свету ў Фінляндый (Лахці). HS 130. Прамая трансляцыя.

10.30 Біятлон. Чэмпіянат Еўропы ў Эстоніі (Отэпяя). Мужчыны. Гонка пераследу. Прамая трансляцыя.

11.15 Лыжныя гонкі. Кубак свету ў Фінляндый (Лахці). Жанчыны. 4x5 км класічным і вольным стылямі. Прамая трансляцыя.

12.30 Горныя лыжы. Кубак свету ў Нарвегіі (Квітфель). Мужчыны. Супергігант. Прамая трансляцыя.

13.15 Лыжныя гонкі. Кубак свету ў Фінляндый (Лахці). Мужчыны. 4x10 км класічным і вольным стылямі. Прамая трансляцыя.

14.45 Скачкі на лыжах з трампліна. Кубак свету ў Фінляндый (Лахці). HS 130. Прамая трансляцыя.

16.40 Снежныя выходны. Агляд. Часопіс.

16.45 Снукер. Сусветная серыя (Джыда, Саудаўская Аравія). Дзень 2-і. Прамая трансляцыя.

19.00 Веласпорт. Велагонка Парыж-Ніца (Францыя). Пракол.

20.30 Аўтаспорт. Чэмпіянат свету ў класе «Турынг» (Курытыба, Бразілія) 1-я гонка. Прамая трансляцыя.

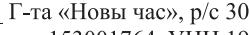
21.30 Аўтаспорт. Чэмпіянат свету ў класе «Турынг» (Курытыба, Бразілія) 2-я гонка. Прамая трансляцыя.

22.30 Снукер. Сусветная серыя (Джыда, Саудаўская Аравія). Дзень 2-і. Прамая трансляцыя.

00.00 Ралі. Ралійная серыя IRC у Бразілії (Курытыба). Агляд.

00.30 Скачкі на лыжах з трампліна. Кубак свету ў Фінляндый (Лахці). HS 130.

01.45 Веласпорт. Велагонка Парыж-Ніца (Францыя). Пракол.

17.00 Прэс-экспрес (агляд медыяў).

17.20 «Арол: крымінальная сага», сэрыял.

18.20 Документальная гадзіна: «Вароніна возера», дак. фільм, 2007 г., Літва.

19.25 Англійская мова з Ліпі і Мэсі.

19.30 «Аблавушак», мультсерыял.

19.40 Бесправоўніца, дак. фільм, 2009 г., Польша.

20.05 Жаўтуха (сатырычна праграма).

20.30 Акно ў Еўропу (інфармацыйная праграма).

КІНО

«БЕРЛІНАЛЕ» І ПАЛІТЫКА

Іван БІЧ

У Берліне завяршыўся юбілейны шасцідзесяты фестываль «Берлінале». «Берлінале», між тым, — гэта не толькі фільмы і зоркі, а таксама шмат палітыкі.

Палітыка і фестывалі кіно — больш блізкія рэчы, чым здаецца на першы погляд. Славуты венецыянскі фестываль быў задуманы Мусаліні ў 1932 годзе як сродак культурнага супрацьстаяння экспансіі прадукцыі Галівуда. Прагрэсіўная грамадскасць Еўропы, у сваю чаргу, прыдумала ў 1939-м фестываль у Канах як альтэрнатыву «карыйневай» Венецыі.

Тое ж самае і з фестывалем у Берліне. Увогуле, першапачатковая ідэя «Берлінале» — даслаць ясны палітычны сігнал Сталіну па берлінскому пытанню. Нагадаем, што па выніках Патсдамскай канферэнцыі сталіца Германіі была падзелена на 4 сектары. Пасля стварэння Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі (ГДР) сектары, якія былі пад кантролем заходніх дзяржаў, сталі востравам капітальному ў самым сэрцы сацыялізму. Масква на той час яшчэ не страціла іллюзіі уключыць анклаў з трох сектараў заходніх дзяржаў у склад ГДР. У сваю чаргу, для ЗША і іх саюзнікаў было важна адстаць Заходнім Берлінам. Першы берлінскі фестываль 1951 года адбыўся толькі праз два гады пасля славутай блакады Заходняга Берліна з боку СССР.

ЗША, арганізуючы тут фестываль, быццам давалі рускім зразумець: мы не аддадзім Заходнім Берлінам. Нездарма сам праект правядзення штогадовага фестывалю быў прыняты на ўзоруні кіраўніцтва Вышэйшага камісарыята амерыканскіх акупацыйных войск у Германіі. Больш таго, менавіта янкі дабіліся, каб фестываль атрымаў катэгорыю А. Для гэтага амерыканская адміністрацыя ў Германіі не шкадавала грошай, прывозячы ў Берлін зорак. У 1950-я гады тут пабывалі Уолт Дысней, Гары

Увогуле, першапачатковая ідэя «Берлінале» — даслаць ясны палітычны сігнал Сталіну па берлінскому пытанню

Купер, Джына Лалабрыджа, Сафі Ларэн.

Кіно мела выключна важныя харктор для прарапаганды заходняга ладу жыцця. Да лета 1961 года, калі была пабудавана сцяна, напярэдадні кожнага фестывалю ўздоўж мяжы паміж заходнім і савецкім сектарамі размяшчалася больш за 400 вялікіх афішаў. Пасля пабудовы сцяны інтарэс амерыканцаў да Берліна і фестывалю значна зменшыўся: стала зразумела, што Крэмль махнучы рукою на Заходні Берлін. Гэта, аднак, спрыяла ператварэнню «Берлінале» ў пляцоўку для больш элінага і авангарднага кіно, стваральнікі якога ў 1960-я гады амаль цалкам сышлі ў лагер адптаў левых радыкальных тэорый.

Напрыканцы 1960-х гадоў «Берлінале» меў ужо імідж фестывалю прагрэсіўнага кіно. Можа таму фестываль 1968 года прайшоў без вялікіх экспэсій. У tym годзе ўся Еўропа была ахоплена студэнцкай рэвалюцыяй, якая не пашкадавала і вядомыя культурныя мерапрыемствы. У Францыі гурт кінематографістаў — прыхільнікі авангардных на-кірунку разам з студэнтамі сарвалі фестываль у Канах. У Італіі з-за акцый левых радыкалаў не адбыўся музычны фестываль у Сан-Рэма. Чагосці падобнага, здавалася, трэба было чакаць і ў Заходнім Берліне, які лічыўся цэнтрам моладзевых пратэстуў у ФРГ. Аднак абышлося.

Адсутнасць скандалаў у 1968-м поўнасцю кампенсаваў 1970 год. Тады ў праграму трапіў фільм «OK» амерыканскага рэжысёра Верховена. Стужка была прысвечана злачынствам амерыканскіх салдат. Фішка карціны заключалася ў тым, што дэкарацыямі службы не індакітскія джунглі, а баварскі лес. Такім чынам, аўтары відавочна хацелі працягнучы паралель паміж нацыстамі і амерыканцамі.

Джордж Стывенс, старшыня журы, пагражаячы пакінуць пасаду, патрабаваў зняць фільм з праграмы. Пікантнасці сітуацыі дадаваў той факт, што Стывенс падчас вайны быў вязнем нацысцкага канцлагера Дахау. На гэта шмат маладых рэжысёраў, карціны якіх таксама быті на афішах «Берлінале», заяўлі, што калі на «Берлінале» не будзе «OK», яны на знак салідарнасці з Верховенам здымоць свае стужкі. Апошнія слова мусіла сказаць журы, сябры якога хутка перасварыліся, а ў выніку структура ўвогуле заяўляла пра самароспуск. Паколькі журы не было, то фестываль прайшоў без раздачи прызоў.

Закранула фестываль і сексуальная рэвалюцыя, якая адбылася на Захадзе ў 1970-я гады. 2 ліпеня 1976 года паліцыя па загаду зямельнага суда канфіскавала ў арганізатараў «Берлінале» стужку японскага рэжысёра Наріса Асіма «У царстве граху». «У царстве граху» павінен быў дэманстравацца ў рамках фесты-

валю, аднак суддзі знайшлі, што ў ім занадта шмат брутальных сексуальных сцэн. Пратэсты і судовыя апеляцыі не дапамаглі. Усё, што заставалася вытворчай групе, — кантрабандай правезлі ў ФРГ дзве копіі сваёй стужкі і падчас фестывалю паказаўшы яе на канспіратыўных сеансах.

У гэты час да ўлады ў ФРГ упершыню прыйшлі сацыял-дэмакраты. Пачалася так званая Ostpolitik — дыялог з Усходнім блокам. На «Берлінале» з'яўлялася ўсё больш фільмаў, створаных па той бок жалезнай заслоны. У 1975 годзе на «Берлінале» ўпершыню перамог фільм з СССР. На наступны год — стужка з Венгрыі. Паступова з'явілася сапраўдная замова заходняй аўдыторыі на савецкую кінапрадукцыю. Гэта прывяло да таго, што Саветы пачалі спрабаваць дыктаваць праграму фестывалю. Так, напярэдадні аднаго з фестываляў 1970-х яны патрабавалі выключэння карціны, зробленай у Паўднёвой Афрыцы, дзе панаваў рэжым апартэйду. У выніку перамоваў быў дасягнуты кампроміс: фільм паказалі, аднак без цітраў.

Самыя вялікія скандалы з савецкай дэлегацыяй выbuchнуў у 1979 годзе. Спрэчка ўзнікла з-за фільма пра В'етнам. На гэты раз з-за славутай стужкі Майкла Чыміна «Паліяўнічы на аленяў», якая ў тым жа годзе атрымала «Оскар». Фільм вельмі не спадабаўся Маскве. Савецкі друк разка крытыкаў стужку за ўзнятую ў ім тэму рускай эміграцыі, а таксама за кадры, на якіх в'етнамскія партызаны выглядаюць жорсткімі садыстамі. Кіраўнікі савецкай

дэлегацыі патрабавалі зняць карціну. Арганізаторы адмовілі, і ў выніку савецкая група пакінула зал падчас прагляду. А следам за ёй, як і трэба было чакаць, пасягнуліся ўсе дэлегацыі з Усходнім Еўропы.

Наступным скандалыным годам стаў 1986-ы. «Срэбрнага мял-зведзя» тады атрымаў нямецкі «Stammheim». Фільм распавядае пра апошні дні тэрарыстаў RAF. Яны памерлі ўтурме Stammheim пад Штутгартам у 1977 годзе. Ёсць версія, што іх забілі па замове ўраду. Менавіта такую версію прапануюць стваральнікі фільма. Такая трактоўка і ўёная сімпаты рэжысёра на адрес тэрарыстаў выклікала палеміку і пратэсты з боку паліцыйскіх прафсаюзаў, родзічаў ахвяр RAF. Стваральнікам карціны пагражалі праўяя экстремісты. Тым не менш, журы прагаласавала за тое, каб аддаць першую прэмію менавіта «Stammheim».

Скандал вакол фільмаў пра RAF паўтарыўся ў 2002 годзе, калі ў праграму трапіла стужка «Комплекс Баадэр-Майнхоф», прысвечаная заснавальніку арганізацыі Андрэасу Баадэру.

Нарэшце, ціперашні «Берлінале» таксама можна лічыць вельмі палітызаваным. Галоўную ўзнагароду атрымаў Раман Паланскі, які з-за канфлікту з амерыканскай Фемідай стаў культиваваць персонай у колах еўрапейскіх інтэлектуалаў і праціўнікаў амерыканізацыі. Сваю карціну «Пісьменнік — прывід» рэжысёр заканчыў спачатку ў турэмнай камеры, а пасля ва ўмовах хатніга арышту.

ЯНЫ ПРА НАС: ЗАМЕЖНАЯ ПРЭСА ПРА БЕЛАРУСЬ

Xуччэй за ўсё, плануючы развязаць канфлікт вакол непрызнанага Саюза паліякаў Беларусі, Польшча павінна была справакаваць рост напружанасці на ўсходніх кірунках: Беларусь — структуры Еўрасаюза, а затым і Расія — ЕС (Расія ўстулаеца за Беларусь, ЕС — за Польшчу), Расія — Польшча. Пасля чаго Польшча зноў становіцца важным фактарам у адносінах паміж Расіяй і вядучымі ўсходнімі краінамі, а ЗША на гэтым накірунку ўзмачняюць сваю функцыю мадэрнатора агульнаеўрапейскага дыялогу.

«Regnum» (Расія)

Дык чаго ж хоча Лукашэнка? Каб адказаць на гэта пытанне, варта прыглядзецца, з кім цяпер «гуляе» беларускі дыктатар. Пасля некаторай адлігі ў контактах з Бруслем, Лукашэнка, як звычайна, сфальсіфікаваў парламенцкія

выбары, гэта дало яму гарантую, што ён і далей будзе кіраваць без усякіх клопатаў, і ў той жа час аддаліла ад Захаду. А калі так — то Лукашэнка зноў стаў з сімпатыяй паглядаць на Крэмль. Не выпадкова ўвосень мінулага года бравая беларускія салдаты разам з расійскімі войскамі на мяжы з Польшчай правялі вучэнні. Цяпер Лукашэнка напрасту ставіцца на тандэм Путін—Мядзведзяў. Так што пытанне не ў тым, што трэба Лукашэнку, але ў тым, якія карысыць Крамлю ад ціску на жменьку паліякаў у Беларусі. А карысыць гэта здаецца відавочнай. Масква ў чарговы раз правярае Еўрасаюз на трываласць.

«Wprost» (Польшча)

Еўропе даюць зразумець: любяя сумесны інцыдэнты па лініі Мінск—Брусьель не павінны выходзіць за рамкі праектаў у галіне эканомікі і культуры. Еўрасаюз, і асабліва Польшча, ускладае

вялікія надзеі на праграму «Усходняга партнёрства», якая заклікана эканамічна і палітычна мацнейшай прывязаць да Бруслю памежныя з ЕС краіны, у першую чаргу, для падрыва расійскага ўпływu. Праект «Усходняга партнёрства» реалізуецца з 2008 года, і варта адзначыць, што часткова сябе апраўдаў. На фоне крэзісу беларуска-расійскіх адносін гатоўнасць Захаду да реалізацыі сумесных з Мінскам праектаў у сферы энергетыкі і эканомікі была вельмі своечасовай. Не выключана, што сваім дзеяннемі беларускія кіраўніцтва імкненца выбіць глебу з-пад ног Варшавы, пазбавіўшы яе ролі галоўнага ініцыятара агульнаеўрапейскай палітыкі ў адносінах з Беларуссю.

«Сегодня» (Расія)

Не ультыматум, а некаторыя абмежаванні, уведзеныя на адрес Беларусі, павінны схіліць Мінск спыніць рэпрэсіі ў дачыненні да

паліякаў у гэтай краіне. Ультыматум можа прывесці да зваротнага эффекту. Лукашэнка можа абвастрыць рэпрэсіі. Гэта сіндром абложанай крэпасці. Акрамя таго, у МЗС лічаць, што залішні ціск — тое ж самае, што «хадзіць па тонкім лёдзе». Гаворка ідзе пра тое, каб, прымушаючы Мінск да саступак, не пазбавіць беларуское грамадства кантактаў і падтрымкі ЕС.

«Gazeta Wyborcza» (Польшча)

Есць, як заўсёды, нюансы. Напрыклад, выключна чалавечай псіхікі. Калі ўжо каго падройнаваць з Лукашэнкам, то гэта, хутчэй, Юлію Цімашэнка. Тая ж імправізацыя з легкадумствам пазіцый, той жа парыў і невычэрпны драйв... Януковіч ніколі не стане ўкраінскім Лукашэнкам. Украіна Януковіча — прадказальная. Беларусь Лукашэнкі — не.

«Комментарии» (Украіна)

ЗАМЕЖЖА

▼ МІЖНАРОДНЫЯ НАВІНЫ

ІСПАНІЯ. НЕПРЫСТОЙНЫ ЖЭСТ ЭКСПРЕМ'ЕРА

Былы прэм'ер Іспаніі Хасэ Мария Аснар падчас лекцыі ва універсітэце горада Аўеда паказаў сваім апанентам вядомы непрыстойны жэст з сярднім пальцам. Жэст адрасаваўся группе пацфісту, якія галосна прыгадалі Аснару яго рашэнне адправіць іспанскія войскі ў Ірак. Рэакцыя на той жэст у іспанскім грамадстве вельмі рэзанансная. Асабліва нервуюцца канкурэнты кансерватараў з Партыі сацыялісту, якія сёняння фармуе іспанскі ўрад. Намеснік старшыні ўраду заявіла, што такога кшталту жэсты «не дапамагаюць утрымліваць ідэю павагі да ўлады». Блізкая да левых прэса ўвогуле заявіла, што іспанцам павінна быць сорамна за тое, што краінай калісці кіравала такая асоба, як Аснар. А вось прадстаўнікі аснараўскай Народнай партыі ў сваю чаргу кажуць, што сацыялісты, падняўшы гвалт з-за нейкага пальцу, наносяць іміджу краіны куды большая страты, чым Аснар са сваімі выбрыкамі.

На матэрыялах «El Publico» (Іспанія)

КАНАДА. ВАЙНА З-ЗА КРЭВЕТАК

Пачынаючы з 15 лютага канадскія партыі зачыненны для караблёў, якія плаваюць пад дацкім сцягам. Рашэнне пра забарону прыняў Гэйл Шэа, міністр Канады па праблемах рыбалоўства. Такім чынам краіна кляновага ліста прэтэстуе супраць парушэння датчанамі квот на вылаў крэветак. У мінулым годзе міжкурадавая Рыбалоўная

арганізацыя пайночнай Атлантыкі дазволіла датчанам вылавіць 344 тонны. Між тым, Капенгаген выдаў дазвол сваім рыбакам вылавіць аж 3100 тонн. Як правіла, крэветак ловяць калія канадскага берагу, што і выклікала гнеў Атавы. Дарэчы, канадцы з'яўляюцца сусветным манапалістам у гэтай галіне. Яны пастаўляюць на рынок штогод 30 тысяч тон крэветак. Пакуль не вядома, чым Капенгаген адкажа на крокі канадцаў. Застаецца дадаць, што гэта не першая вайна з-за крэветак. У 2004 годзе канадскія партыі з-за таго самага пытання таксама былі на нейкі час зачыненны для датчан.

На матэрыялах «Le Monde» (Францыя)

РАСІЯ. ТАТАРСКІЯ КАМУНІСТЫ ПЕРАСВАРЫЛІСЯ

Прычынай спрэчкі ў стане татарскіх камуністаў стала пытанне, які ставіцца да Рустама Міннаханава, які замяніў на пасадзе презідента Татарстана Шайміева? Першы сакратар рэспубліканскага камітэта Кампартыі Расіі Хафіз Міргалімав адкрытым тэкстам падтрымаў кандыдатуру Рустама. Аднак гэта супрэчыць раашэнню снежанскіх збораў татарскіх камуністаў, якія называлі сітуацыю ў рэспубліцы «злачынным буржуазным рэжымам». З-за заяў Міргалімава ў партіі і пачаўся раскол.

Некалькі секцыі патрабавалі адстаўкі партыйнага фюрэра. Той, у сваю чаргу, кажа, што Рустам Міннаханав — адэватны палітык, эканаміст, з якім можна канструктыўна працаўаць. Сваіх крытыкаў ён называе ніглістамі. Так ці інакш, ніглісты, здаецца, сапраўды маюць рэурс падтрымкі, інакш бы Цэнтр не накіраваў у Казань спецыяльную камісію для вырашэння канфлікту.

На матэрыялах расійскай прэсы

► ЭКАЛОГІЯ І ПАЛІТЫКА

ІНДЗЕЙЦЫ РАТУЮЦЬ КЛІМАТ

Алег ПЯТРОУ

Як вядома, снежанськія климатычныя саамітуты Капенгагене закончыўся правалам. Што далей? Прапануем аналіз цяперашняй глобальнай дыскусіі па праблемах змены клімату.

Галоўны вынік Капенгагена: відавочная няздольнасць правячых палітычных эліт дасягнуць кампрамісу па цэламу шэрагу пытанняў прывяла да росту цікаласці да радыкальных тэорый, прысвечаных климатычных змен, і кансерватараў, якія, наадварот, кажуць, што ніякага глобальнага пацяплення няма.

Першымі ў атаку перайшлі кансерватары. Ужо праз некалькі дзён пасля заканчэння шоу ў Капенгагене кансерватыўная прэса выдала сенсацыю. Група вучоных выявіла, што ледавікі на Гімалаях растаюць не такім хуткімі тэмпамі, як прагнавалася раней у дакументах Сусветнага климатычнага сааміту 2007 года — так званыя мэтрыялы IPCC. Распутваючы загадку, климатычныя скептыкі заявлілі, што канадскія вучоныя, якія рыхтавалі прагнозы IPCC, наўмысна падкруцілі лічбы. У артыкул расійскага вучонага Катлякова за 1996 год, дзе ён пісаў пра магчымае раставанне льдоў Гімалаяў, былі ўнесеныя папраўкі. Напрыклад, Катлякоў пісаў пра тое, што ледавікі растаюць у 2350 годзе, а ў канадскім варыянце на выхадзе фігураваў 2035 год. Такім чынам, сама праблема глобальнага пацяплення была зведзеная да ўзоруно персанальнай містыфікацыі вучоных.

Цікаласці да падобных тэорый таксама спрыяла халодная зіма. Вось што пісала ўкраінская газета «Сёдзеньня» на пачатку студзеня. «На Украіне чакаеца да 30 градусаў ніжэй за нуль. А казалі, што ў свеце — глобальнае пацяпленне. Памятаеца, у 2007 годзе былы віцэ-презідэнт ЗША Альберт Гор нават Нобелеўскую прэмію атрымаў за кнігу-страшылку пра тое, што чакае Зямлю з-за пацяпленні клімату. Зноў нахлуслі амерыканцы! Зраза канчаткова стала зразумела, што мана Гора і яму падобных — чарговая піяр-качка, запушчаная з мэтай выдурыць грошай у даверлівага абывацеля».

Аднак эколагі хутка далі варты адказ. Яны спасылаюцца на самыя апошнія даследаванні тэмпаў раставання леднікоў, апублікованыя ў лістападаўскім часопісе «Geological Survey of India». Калі ім верыць, працэс пацяплення ідзе яшчэ хутчэй,

чым прагнаваўся ў паперах IPCC. Прchyым індусы таксама пішуць, што лічбы IPCC нельга верыць. Аднак, на іх думку, канадцы наўмысна перабытага лічбы, каб не так моцна палохачы аўдыторыю. Сапрэуды, першыя публікацыі IPCC выклікалі гучныя блізкіх да экалагічнага лагеру вучоных.

Цяжка сказаць, хто мае рацью, паколькі хутка палеміка набыла выключна вузкі навуковы формат. Дзякуючы гэтаму, тэма прагнозаў IPCC хутка сышла са старонак папулярных СМИ.

Цяпер тон у климатычнай дыскусіі задаюць левыя. Яшчэ ў Капенгагене Левая партыя Еўропы вітала стварэнне блоку краін Трэцяга свету, які пад кіраўніцтвам кітайцаў патрабаваў шукавиць раашэнне пацяплення клімату праз змену мадэлі пераразмеркаванне прыбыткаў.

Зялёны колер слаба пасуе Кітаю. Як вядома, Кітай — адзін з лідэраў вугальнай прымесловасці. Нават той факт, што КНР — сусветны лідэр у развіціі ветравай энергетыкі, неробіць яго прывабным для эколагаў. Усе плюсы анулюе факт масавых парушэнняў правоў чалавека.

Аднак кандыдатура лідэра не доўга заставалася вакантнай. У апошнія дні сааміту ў сталіцы Даніі прыяляцелі Уго Чавес і Эва Маралес. Было ясна, што яны едуць не для таго, каб раздаваць камплементы Бараку Абаме і Ангеле Меркель. Маралес — першы індзейскі прэзідэнт Балівіі — пайшоў далей за ўсіх. У Капенгагене, не чакаючы вынікаў канферэнцыі ААН, ён заклікаў усіх зямлян, якія заклапочаныя климатычнымі зменамі, сабрацца ў Балівіі на Глобальны народны климатычны форум. Па выніках форуму павінен пачацца глобальны грамадзянскі супраціў зменам клімату.

Вось некаторыя патрабаванні Маралеса. Высветліць структурныя фактары змены клімату. Пакуль мы не зменім капіталістычную сістэму на сістэму, заснаваную на салідарнасці і гармоніі паміж людзьмі і прыродай, рэформы будуць мець

абмежаваны і сумнеўныя харацтар. Развітыя краіны павінны змяніць стандарты спажывання. Новыя мінімальныя абавязанні для развітых краін — скарачэнне эмісіі парніковых газаў у памерах 40 працэнтаў да 2020 года і 90 працэнтаў да 2050-га, зыходзячы з таго, што адпраўная кропка — 1990 год. Краіны ў стадыі развіція, не адказныя за гістарычнае знішчэнне прыроды, павінны захаваць права будаваць альтэрнатыўную неіндустрыйскую мадэль развіціцца. Прыйманне Захадам гістарычнага абавязку, што ён вінен усёй планете. Стварэнне механізму бясплатнай перадачы Трэцяму свету тэхналогій. Адзін працэнт ВУП развітых краін павінен ісці на абарону клімату і г.д.

Месцам правядзення форуму стане горад Качабамба. Тэрміны правядзення мерапрыемства — 19-22 красавіка. У прынцыпе, у Балівію запрашаюцца ўсе жадаючыя. Аднак шмат людзей, асабліва з Усходняй Еўропы, там наўрад ці будзе. Ехаць трэба за свае грошы, а білет каштует 1500 долараў.

Намеры Маралеса добрыя, аднак як іх рэалізаваць? Гэта і выклікае падазрэнні. Маралес захапіўся климатычнай праблемай на фоне крызісу антыглабалістскага руху. Антыглабалістскі рух, з якім доўга сябравалі левыя каманданты, працэсіяцігідзе існавання апынуўся ў крызісе. Антыглабалісты не здолелі прапанаваць нічога конкретнага нават у часы рэцэсіі.

У мінулым лістападзе адбыўся чарговы Глобальны сацыяльны форум у Порту-Алегры. Пяць гадоў таму гэта была падзея сусветнага маштабу. Урад Францыі нават фінансаваў тэя зборы анахістамі з нейкай нікому не вядомай мэтай. Пра цяперашні форум нават не згадалі.

Калі Глобальны народны форум не навучыцца весці канструктыўную размову з палітычным інстэблішментам, климатычны рух можа працэсіяцігідзе апыніцца ў падобным стане. Аднак тут шмат таксама залежыць і ад заходніх палітыкаў.

MERKAVANNE

ЗМЕНА ГУБЕРНАТАРАЎ: ПОГЛЯД З МАРДОВІІ

Презідэнт Расіі Мядзведзеў актыуна здымаете старых губернатараў: ужо паліцелі галовы Роселя (Екацерынбург), «па сваёй волі» сышоў у адстайку Шайміеў (Татарстан). На чарзе, калі верыць чуткам, Лужкоў (Масква) і Рахімаў (Башкірія). Як ставяцца да такіх чыстак жыхары расійскіх глыбінак? На гэту і іншыя тэмам журналіст «НЧ» Алег Новікаў размаўляе з Сяргеем Крываносам, грамадзянскім актывістам з Саранску (Рэспубліка Мардовія).

— **Мядзведзеў заўзята здымаете старую губернатарскую гвардыю. Адна з самых папулярных версій: цэнтр масуе мясцовую эліту, паколькі не жадае стварэння моцных кансалідаваных кланаў на месцах, здольных дыктаваць сваю волю метраполіі. Мардовія належыць менавіта да такіх рэгіёнаў. З 1995 года тут кіруе Мікола Меркушкін. Ці сапрауды пасля змены Меркушкіна новая слабавшая эліта будзе ставіца да цэнтра большаяльна?**

— Маю вялікі сумнёў на гэты конт. Сапрауды, праблема феадалізацыі вельмі актуальная для Расіі. За часы Ельцына і Пуціна шмат абласцей ператварыліся ў асабістыя вотчыны. Старыя губернатары кантралююць тут амаль усе сферы гаспадаркі. Як ні парадаксальна, аднак князькі яшчэ больш узмасціліся дзякуючы праекту дзяржаўнай партыі «Адзіная Расія». Лідэрамі «мядзведзяў» на месцах, натуральна, сталі або губернатары, або іх «шасцёркі». Каб сапрауды разбурыць старую мафію, трэба зруйнаваць эканамічную структуру і паздыміць усю вертыкаль улады. Ніхто на гэта не пойдзе. У цэнтры папросту няма на гэта рэурсаў.

За часы Ельцына і Пуціна шмат абласцей ператварыліся ў асабістыя вотчыны. Старыя губернатары кантралююць тут амаль усе сферы гаспадаркі

Добры прыклад — Татарстан: Шайміеў пайшоў, аднак пераемнікам стаў ягоны ж кандыдат. Пакуль рэцэпту супраць феадалізацыі я не бачу.

— **Вядома, што многія кіраўнікі аўтаномніх рэспублік выкарыстоўваюць лакальні нацыяналізм як прыём для сваёй легітымнасці. А што адбываецца ў Мардовіі?**

— Тут стан рэчаў больш складаны. Справа ў тым, што як мінімум палова насельніцтва краю — этнічныя рускія, а самі мардоўцы падзяляюцца аж на 5 кланаў. Толькі трох працэнты тубыльцаў лічачця сябе мардвінамі. Дамінуючыя групоўкі: мокша і эрзі, якія вельмі раўніваюць адукацію адной. Таму

у нас трох афіцыйных мовы: руская, мокша, эрзі. Палітыка цяперашніх улады заключаецца ў тым, каб стаяць над кланавымі канфліктамі. Магчыма таму ў якасці эрзаку раскручваюць тэму прыналежнасці мардовы да фіна-угорскіх народаў. Дарэчы, Москва ў прынцыпе не любіць гэтай тэмы (фіны і асабліва эстонцы крытыкуюць палітыку асіміляцыі малых фіна-угорскіх народаў Расіі). Аднак у нашым выпадку заплюшчвае вочы на контакты афіцыйнага Саранску з Будапештам і Хельсінкі.

— **Як ставяцца мясцовыя нацыяналісты да Меркушкіна?**

— Увогуле, сам ён паходаіць з мокшы. Аднак макшане не лічыць яго сваім. Цяжка казаць, чаму так. Магчыма, таму, што ён спрыяе павялічэнню ўплыву Рускай праваслаўнай царквы (РПЦ). Між тым, для мясцовага нацыяналіста вельмі важная паганская спадчына. На пачатку 1990-х гадоў былі нават спробы адрадзіць пагансскую рэлігію. Але праваслаўе тут вельмі моцнае: патрыярх Нікан, напрыклад, быў з Мардовіі. Аднак, у любым выпадку, у рэзкія формы пратэсту супрацьстаянне мокшы і эрзі з адміністрацыяй Меркушкіна не пераходзіць.

За часы Ельцына і Пуціна шмат абласцей ператварыліся ў асабістыя вотчыны. Старыя губернатары кантралююць тут амаль усе сферы гаспадаркі

— **Наколькі моцны нацыяналістычны рух у Мардовіі?**

— Вельмі слабы. Усё трывмаеца на культурніцкіх акцыях і некалькіх выданнях, якія, да таго ж, фінансуюць улады. Калі гаворка ідзе пра чистую палітыку, то тут, хутчэй, больш актыўныя нашы татары. Па чутках, сярод іх мясцовай грамады нават былі спробы стварэння радыкальных ісламскіх арганізацый. Увесь нацыяналістычны рух круціцца вакол рэдакцыі некалькіх дзяржаўных газет. І тут ёсць парадокс. З аднаго боку, папуляренасць гэтых выданняў невялікая, іх наклады — не больш за тысячі. З іншага — у побыце карыстанні мовай эрзі і мокша пашыраецца. Гэтыя гаворкі можна лёгка пачуць на

— **Мы ведаю пра тое, што ў вас ёсьць праблемы са свабодай прыходу. Але галоўнае, ведаю, што беларусы — адзіны народ, які нас, рускіх, не прадаў. У адрозненні ад Украіны, вы нам не здрадзілі. Мяркую, што мадэль Лукашэнкі павінна быць прынятая ў Расіі. А гэтыя расійска-беларускія гандлёвые войны — не што іншое, як бізнес-гульні маскоўскіх капіталістаў.**

— **Ты сказаў, што галоўнай тэндэнцыяй грамадска-палітычнага жыцця Расіі з'яўляецца феадалізацыя краіны. Якой ты бачиш будучыню расійска-беларускай інтэграцыі, калі Расія і далей працягне ператварацца ў небармальную канфедэрацию?**

— Не ведаю. Здаецца, ніякай будучыні няма.

PALITIKI TYDNI

ALEG VARONIN

Сын былога презідэнта Малдовы Уладзіміра Вароніна, які яшчэ да таго ж з'яўляецца лідэрам малдоўскай кампартыі, трапіў пад увагу новай дэмакратычнай улады Малдовы. Цэнтр па барацьбе з эканамічнымі злачынствамі і карупцыяй Малдовы ініцыяваў расследаванне крыніц прыбыткай Алега Вароніна. Нагодай для выкліку на допыт Вароніна-малодшага сталі раздрукавкі аперацій з яго банкаўскімі карткамі, паводле якіх за пайгода ён патраціў 8 мільёнаў долараў. У tym ліку ў Бадэн-Бадэн, на Кіпры, у Вене, Франкфурце, Гамбургу, Мюнхене, Парыжы, Маскве, Лондане, Жэневе, Осла, Грэці, Адэсе, Рыме і Дубаі. Алег Уладзіміровіч на допыт у паліцію, аднак, не з'явіўся, але патэлефанаваў следчаму са Швейцарыі. Прыхільнік Вароніна не сумніваюцца, што Алега пераследујуць з-за палітыкі і версіі пра незаконнае паходжанне яго капіталу прымыца не жадаюць. Між тым, у краіне даўно гуляе анекдот: «Ідзе стары Варонін з жонкай па Кішынёве і кажа: «Бачыш банк? Гэта нашага Алежкі. Бачыш дом — Алежкі. Бачыш тэлевізійны канал? Таксама нашага Алежкі». Жонка пытае: «А што, у краіне больш ніхто не працуе, акраям нашага Алежкі?»

SILVIA BERLUSCONI

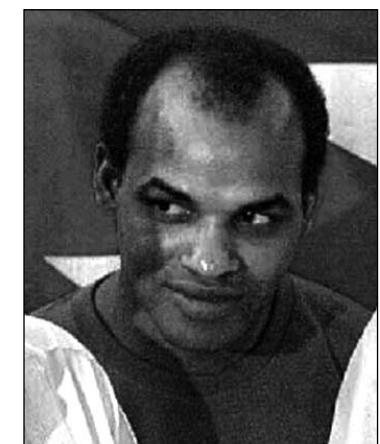

Прем'ер-міністр Італіі яшчэ не зусім разблытаўся з нядайнімі сексуальными скандаламі, як рызыкуе трапіць у новы. У спіс кандыдатаў яго партыі на мясцовыя выбары ўнесена жанчына, якая не мае палітычнага досведу. Маецца на ўзвеze Ніколь Мінэцці, былая балерына, а цяпер супрацоўніца адной з клінік. Журналісты падазраюць, што сваёй палітычнай кар'ерай Ніколь абавязаная інтымнымі контактамі з дырэкторам Кабінту. Тры месяцы таму Сільвія пазнаёмілася з ёй у міланскім шпіталі, дзе праходзіў абледаванне. Як толькі Берлусконі выйшаў са шпіталя, жыццё Ніколь пачало змяняцца. Мала таго, што яе ўключылі ў выбарчы спіс. Адзін з тэлевізійных каналу, які належыць палітыку, прапанаваў жанчыне весці асабістую праграму. Усё гэта стварыла падставы для чутак пра тое, што ў прэм'ера новая каханка. Дзіўна, як ён адважыўся на такі адкрыты раман, з улікам таго, што нядайні скандалы каштавалі яму падзення рэйтингу з 53 працэнтаў (пачатак восені 2009 года) да 46 (пачатак гэтага года). Між тым, шмат хто кажа, што чуткі наконт рамана Ніколь і Сільвія — абсалютная лухта. У выбарчым спісе партыі «Народ Свабоды» і без таго зашмат маладых жанчын. Наўрад ці Берлусконі змог надаць кожнай з іх дастатковую порцюю асабітай увагі.

ARLANDA SAPATA

TAMAIЯ

Кубінскі дысідэнт спрабаваў адстойваць свае праваў з дапамогай галадоўкі. Аднак галадоўка закончылася трагедыяй. На 86-м дні пратэсту Арланда памёр. Апошнія дні ён знаходзіўся ў шпіталі, куды яго перавялі з турэмнай камеры. Нябожчык належаў да групы з 75 дысідэнтаў, якіх арыштавалі ў 2003 годзе. Суд прыгаварыў яго да 28 гадоў турмы за непадпарадкованне органам бяспекі. Хаця Арланда яшчэ пашанцавала: пракурор патрабаваў 36 гадоў пакарання. Прыйкладна паўгода таму Арланда патрабаваў палепшыць умовы ўтрымання ў камеры і дазволіць яго маці часцей яго наведваць (ёй дазвалялі візіт раз на трох месяцы). Пасля таго, як яму адмовілі, ён абвясціў галадоўку. Каментатары, дарэчы, маюць вялікі сумнёў, што маці нябожчыка дапусціць на пахаванне. Арланда стаў другім кубінскім дысідэнтам, які памёр у выніку галадоўкі. Застаецца дадаць, што навіна пра смерць Арланда выклікала вялікі рэзананс у колах эміграцыі. Усе радыёстанцыі, якія працуюць для кубінскай аўдиторыі ў Маямі, перапынілі трансляцыі, каб паведаміць пра смерць дысідэнта. Лінкальн Дзіяс-Баларт, сенатар ЗША кубінскага паходжання, выказаў афіцыйнае спачуванне родным Арланда і назваў яго смерць «злачынствам тырана Кастро».

ФАН-КЛУБ

МЕРЫДЬЯНЫ І ПАРАЛЕЛІ «БЕЛАРУСКАГА ГЛЁБУСА»

Анатоль МЯЛЬГІЙ

**Гэты від фанаграфічнай
прадукцыі займае трывалае
другое месца ў рэйтынгу
самых папулярных дыскай
пасля альбомнай прадукцыі.
Для яго абазначэння апошнім
часам у беларускай мове
з'явіўся спецыяльны тэрмін
— «складанка».**

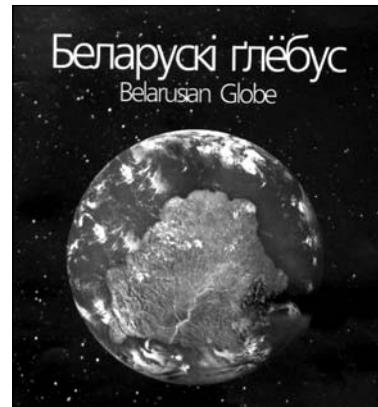
Так, выпуск складанак — гэта своеасаблівы маркетынгавы ход з выдавецкага арсеналу музыку і прадзюсеру, які дапамагае ім пашырыць слухацкую аўдыторыю і знайсці новых прыхільнікаў беларускай сучаснай музыки. У той жа час удзел у складанках дазваляе маладым гуртам насымрэч адчуць эфект прысутнасці ў нацыянальным рок-руху, а таксама асэнсаваць свой музычны стыль, узважыць свае набыткі і недахопы ў паруцненні з іншымі выкананцамі.

Першай складанкай трэба лічыць дыск «Вольныя танцы. Слухай сваё», які выдала «Беларуская музычная альтэрнатыва» (BMAgroup) яшчэ ў 1999 годзе. З таго часу BMAgroup запачатковала некалькі серый складанак («Вольныя танцы», «Hard life — Heavy music»), выдала шэраг стылістычных і тэматычных дыскай («Hardcoreманія: чаду!», «Сэрца Эўропы in rock», «Беларускі Турба-mixer»). З таго часу BMAgroup застаецца лідэрам не толькі ў выданні альбомаў беларускамоўных каманд, але і ў галіне выпуску складанак. З'явіліся і іншыя выдавецкія суполкі і грамадскія ініцыятывы (StudFarmat, «Будзьма!» і інш.), якія таксама зацікавіліся аналагічнымі выданнямі.

І мабільна, і прышпільна...

Складанка «Дзень студэнта» з'яўляецца практам BMAgroup і суполкі StudFarmat. Мэта гэтага выдання акрэслена складальнікамі зусім канкрэтна: «рэальная павялічэнне роднай мовы ў эфіры айчыннага радыё». Але якім чынам гэты дыск можа прыцягнуць увагу нацыянальна індывідуальных тутэйшых радыё-ды-джэяў?

Скаладальнікі «Дня студэнта» прапануюць свой рэцэпт. Папершае, у праграму дыска яны ўключылі зусім новыя сінглы ад маладых гуртоў, якія зблішага невядомыя слухачам. Па-другое, складанка адносіцца да трэцяга, аглядальнага тыпу выдання і ўключае рознастылёвую музыку, якую, як спадзяюцца ініцыятары складанкі, упадаюць тэя, ад каго залежыць 75-працэнтнае напаўненне айчыннага FM-эфіра. Што тычыцца назывы дыска, то яго ініцыятары падкрэсліваюць: «студэнцтва — не ўзрост, стан

дыйная каманда «Ultravojyky». Акрамя рytmічнага напаўнення, беларускія музыкі выкарыстоўваюць вострыя тэксты сацыяльнай скіраванасці і аранжыроўкі, што дазваляюць гаварыць пра стылістычную разнастайнасць маладой плыні беларускай рок-музыки ў яе майністрымавым накірунку.

Асабняком у праграме складанкі «Дзень студэнта» бачыцца песня гурта «Ляпіс Трубецкой» «Ружовыя акуляры». Гэта прафесіяльна выкананы і запісны трэк, які дазваляе па-новому глянуць на творчасць гэтай каманды.

«Наша альтэрнатыва»

Песні каманд, якія прадстаўлены на гэтым дыску, дакладна не пачуеш у беларускай FM-прасторы. Затое ўдзельнікі складанкі «Наша альтэрнатыва» завалодалі прыхільнасцю тых, хто шукае ў сучасных музычных напрамках сапраўдныя пачуцці, арыгінальнасць музычнага ўласаблення і новыя адценні роднага слова ў рок-музыцы.

На сваёй структуры і прызначэнню «Наша альтэрнатыва» адносіцца да стылістычных складанак і мае на мэце пазнаёміць са свежымі творамі вядомых беларускіх альтэрнатыўных гуртоў, а таксама прадставіць неафітаў айчыннай рок-сцэны — маладыя каманды са сталіцы і правінцыі.

Ну сапраўды, ці не цікава будзе меламанам праслушаць «свежакі» ад легендарнага гурта «Голая манашка» з плануемага да выдання альбома «АлітуйA», баладу з новага дыска гурта «Partyzone» «Падаць і ўзлятаць» ці альтэрнатыўна-эксперыментальны панкмагілёўскага гурта «Глюкі», які так яскрава выявіўся на апошнім іх альбоме «Ідзятызм»?

Або набыць уяўлэнне аб становішчы рок-музыкі на Беласточчыне па кампазіцыі гародзіцкага гурта «RIMA» з толькі што выдадзенай імі альбома «Kalevala», асаніць гучанне іншага прадстаўніка беластоцкага року — гурта «bset5», які не так даўно выдаў альбом «Х».

Нельга не адзначыць кампазіцыі, якія слухачы ўспрымуюць як самыя прывабныя на дыску. У прыватнасці, «Бывай-Восень дзесяцім» ад гурта «ZM99» (ех-«Змія»), творы ад трывумфатарада «Басовішча» гурта «Тарпач» («Нікому») і «Tlusta Lusta» (De Sad), фолк-фантазіі гурта «UNIA» («З-пад белага камушыка»), экзерцісы альтэрнатыўных гуртоў «Sciana» (2000000), «Мутнаевока» («Разрываю»), патанчаць падживявае ска ў выкананні магіячані каманды «Zatoczka».

А вось для каго «Наша альтэрнатыва» стане своеасаблівым трамплінам у вірлівы на падзеі першы эшалон беларускай альтэрнатыўнай рок-сцэны, дык гэта для маладых гуртоў, якія прадстаўляюць розныя рэгіёны краіны. Сярод іх слухачы вылуча-

ць песні «Жывыя» гурта «Jenova» і «Аэрапорты для анёлаў» гурта «Labo» (Віцебск), сталічнага пост-гранжавага гурта «Lavatrina», які дэбютаваў песьнай «Зоркі». Свеасаблівую альтэрнатыўную-экстримальную аўру дыска падкрэсліла кампазіцыя «Успышка зълева» берасцейскай грайнд-каманды «Intra Muros». Гэты гурт ці не прэтэндуе стаць лідэрам гэтай неzapоўненай стылістычнай нішы айчыннага року.

Але ці атрымаецца гэта ў маладых музыкаў? Спадзяемся, што дасягнущы такія мэты ім дапаможа ўдзел у складанцы «Наша альтэрнатыва». Дзеля гэтых мэтаў і быў задуманы гэты праект — стымуляваць творчыя пошукупі, яшчэ раз падкрэсліць арганічнасць беларускай мовы для самых сучасных рок-напрамкаў, акрэсліць стылістычныя напрамкі развіцця альтэрнатыўнага накірунку айчыннага року.

«Беларускі глёбус» і яго каардынаты

На айчынных музычных прасторах стварэнне кавераў (апрацовак) сусветна вядомых хітоў міжнародных зорак року пачало культивавацца не так даўно. Гэты тлумачыцца ізаляцыянізмам, які быў характэрны для савецкай культуры ўвогуле, а пасля і шокам ад усведамлення таго, як далёка пайшлі наперад заходнія суперзоркі.

Але прыйшоў час, і ізаляцыяніцкія настроі змяніліся на больш памяркоўнае самаусвядамленне. Прынамсі ў беларускіх рок-музыкі, якія спачатку «каверкалі» (значыць, рабілі каверы) на творы сваіх сусветнікіў («Песнярок», «Віза Незалежнай Рэспублікі Мроя», «Варты Вежы Багоў»), а потым замахнуліся стварыць нешта вартае і паводле творчасці суперзорак року («Personal Depeche» — каверы на хіты гурта «Depeche Mode»).

Удалы прыклад гэтага трыб'юта (дыска-прысвячэння) заахвоціў іншых выкананіццаў ствараць каверы на знакамітых песні: «Партызанская школа» пераспівалася песню Пола Макартні «Freedom», малады гурт «Parason» стварыў уражваючы кавер на самую вядомую песню «Pink Floyd» — «Another Brick in The Wall», а лідэр гурта «P.L.A.N.» Андрэй Плясанаў запісаў і выдаў на сваіх альбомах каверы на брытанца «Uriah Heep», палякаў з «No To Co» і «Czerwony Gitary», выкананы беларускамоўную версію знакамітай песні V. Высоцкага «Коні пераборлівія»...

Беларускія складанкі — не толькі стымул для творчага росту беларускіх выкананіццаў праз музычнае далучэнне да сусветнай культуры. Удалы, арганічны кавер — гэта важкі аргумент на карысць роднай мовы ў рок-музыцы, на карысць сучаснай нацыянальнай культуры, якая павінна знаходзіць дадатковыя сілы ў лучнасці з культурай сусветнай. Відавочна, узмацніць гэтую лучнасць і імкнуліся складальнікі «Беларускага глёбуса». А ці будзе гэтая мэта рэалізавана напоўніцу, пакажа час.

Яго праграму адчыняе свежая версія кампазіцыі «Pink Floyd» «Another Brick in The Wall», якую прадставіў на дыск гурт «Крамы». Музыкі «Крамы» маюць вялікі вопыт у стварэнні ўдалых апрацовак. Ну хоць бы ўзгадаць іх каверы на песні таго ж Чэлентана ці «Depeche Mode». Вось і «Мур» паводле «Pink Floyd» з таго ж кшталту...

Дарэчы, тэма «дэпешаў» не скончылася трыв'ютам «Personal Depeche», а працягнутая гуртом «IQ 48» і яго версіяй знакамітай «Enjoy the silence». Яшчэ адна заўажная тэма ў культуры беларускамоўных кавераў — мелодыі гурта «Metallica». На «Беларускім глёбусе» эмацыянальна насычаныя творы гэтай мегакаманды прадставілі беларусы з «Pete Paff» і «Deadmarsh». Вялікая частка праграмы дыска прысвечана зоркам сусветнага grunge і nu-metal: гурт «Termin X» выкананы версюю песні брытанца з «Oasis», а творчасць кульставай «Nirvana» па-беларуску агучыў сталічны гурт «Мутнаевока».

Для аматараў тэўтонскіх рытмаў «Rammstein» падасца цікавай больш психалагічнай заўглыбленаі версіі песні «Sonne» у апрацоўцы мінскага гурта Partyzone («Чакайце сонца»).

Як на мой густ, дык адным з лепшых хачу вылучыць па-сапраўднаму настальгічны кавер на песню легендарнага амерыканскага гурта «Creedence Clearwater Revival» пад назвай «Мару ўбачыць гэты даждж», якую ў забытай стылістыцы біг-біта выканалі гітарыст Юрый Несцярэнка і спявак Пётр Ялфімаў.

Далей акустычна-пачуццёвы пласт «Беларускага глёбуса» ўзбагаціў сваім філасофскім асноваваннем песні ўкраінскага гурта «Мандри» вядомы бард і рок-музыкі Андрэй Плясанаў. Яго кавер «Два шляхі» можа ўзрушыць, прымусіць задумацца пра лёс краіны, яе незалежнасці і свабоды. А яшчэ на складанцы «Беларускі глёбус» можна заўважыць і сатырычны ўласабленні кавераў. Вось жа Зміцер Бартосік спявавае радкі Я. Купалы «Я мужык-беларус» на мелодыю «What Can I Do» гурта «Smokie», а «Tlusta Lusta» «каверкае» песенку расійскай спявачкі з мужчынскім іменем Maksim...

Беларускія складанкі — не толькі стымул для творчага росту беларускіх выкананіццаў праз музычнае далучэнне да сусветнай культуры. Удалы, арганічны кавер — гэта важкі аргумент на карысць роднай мовы ў рок-музыцы, на карысць сучаснай нацыянальнай культуры, якая павінна знаходзіць дадатковыя сілы ў лучнасці з культурай сусветнай. Відавочна, узмацніць гэтую лучнасць і імкнуліся складальнікі «Беларускага глёбуса». А ці будзе гэтая мэта рэалізавана напоўніцу, пакажа час.

СПАДЧЫНА

ШЛЯХЦІ БУЛГАРЫН

Кастусь ТАРАСАЎ

У пэаме «Тарас на Парнасе»
ёсць радкі, прысвечаныя
знакамітаму ў свой час
літаратару: «Гляджу сабе
— аж гэта сівы, // Кароткі,
тоўсты, як таўкач, // Плюгавы,
дужа некрасівы, // Крычыць,
як ашалелы, пан». У такім
выглядзе паўстае Булгарын
у хвіліну, калі па волі аўтара
«прэ» на Парнас. Стэрэатып
«ашалелага пана» забіваецца ў
галовы і на ўсё жыццё адбівае
ахвоту пацікавіцца, што за
чалавек быў Булгарын на
самай справе.

Радзіма

Нарадзіўся Тадэвуш Булгарын у 1789 годзе на Уздзеншчыне, у маёнтку Пырашава, і пры вадохрэшчы ў Уздзенскім касцёле атрымаў імя Ян Тадэвуш Крыштоф. Бацька будучага пісьменніка трymаўся рэспубліканскіх поглядаў, быў знаёмы з Касцюшкам і ў яго гонар даў сыну імя Тадэвуш. За ўдзел у паўстанні 1794 года і забойства рускага генерала Бенедыкта Булгарын зазнай турму і высылку, аднак амністыйя імператара Паўла прынесла яму вызваленне.

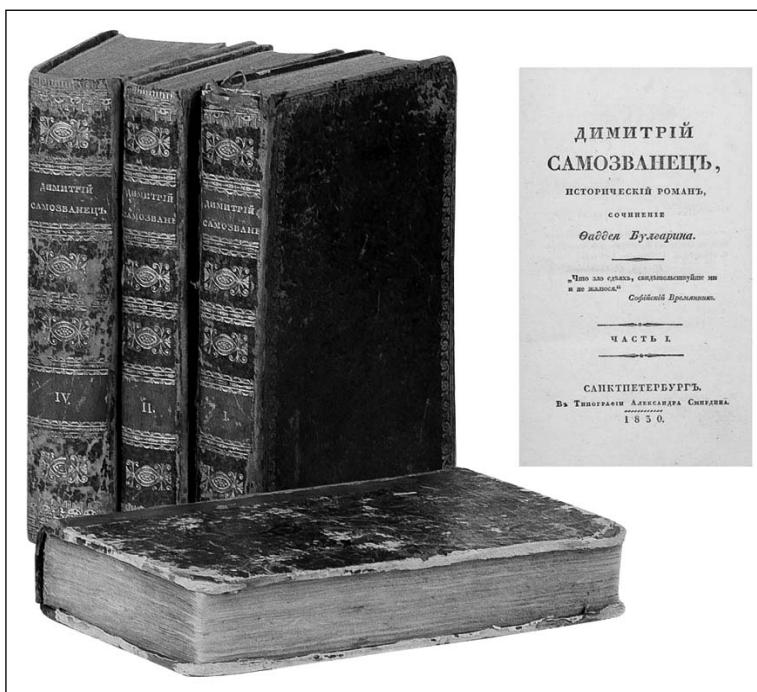
Бацька быў характару рапушчага, выхоўваў сына ў цвёрдых правілах, прынятых сярод шляхты: «Ён будзіў мяне ад сну або стрэламі над самым майм ложкам, або халоднай вадой, якую ліў на мяне ў сне. Сказаўшы мне аднойчы, што толькі бабы і дурні вераць у чарцей, ведзьмакоў, ведзьмай і мерцвякоў, ён адпраўляў мяне аднаго апоўначы, узімку і ўвесень, на гумно прынесці пук каласоў або жменю збожжа. Трэба сказаць, што за нашым гумном былі сельскія могілкі з трухлявай уніяцкай драўлянай царквой... Пры гэтым бацька прывучаў мяне да самой грубай ежы; браў з сабою на паляванне, на якім мы праводзілі часам па некалькі дзён, і ў саёве сем гадоў, я галапіраваў за ім на мален'кім кані, і нават страліў са стрэльбы, знарок для мяне зробленай», — узгадвае Тадэвуш.

Ва «Успамінах» і ў раманах Булгарына («Іван Выжыгін», «Пётр Выжыгін», «Дэмітры Самазванец», «Мазепа») рассыпана мноства згадак пра Наваградскае ваяводства і беларускія землі. Наогул, яго твора насычаны цікавымі звесткамі пра старасвецкія звычайі, даволі дакладнымі гісторычнымі каментарамі. Можна толькі пацікаваць, што сённяшні чытак пазбяўлены магчымасці імі карыстацца.

Сваім жа бацьку, маці, сёстрамі і прабабулі, якія пражылі 114 гадоў, ён прысвяціў такія праніктывыя слова памяці і ўдзячніцці, якія рэдка сустракаюцца ў літаратуры.

Вайсковая кар'ера

У сваіх успамінах Булгарын падрабязна апісвае, як падкупле-

ны суд пазбаваю сям'ю маёнтка, як выгнаныя ўнучкі з роднай сядзібы бацька і дзецеці цягнуліся па дарозе да сваякоў. У адзін момант сям'я збяднела, і маці адвезла Тадэвуша ў Пецярбург, дзе з дапамогай знаемых, у першую чаргу кампазітара Восіпа Казлоўскага, ёй удалося ўладкаваць сына ў кадэцкі корпус. Там, не ведаючы рускай мовы, ён нацярпеўся нямала здзекаў і ад выхавальнікаў, і ад таварышаў. Булгарын з гонарамі піша, што аднакашнікі далі яму мянушку Касцюшку, а старайшыя кадэты вырашылі «ахрысціць» каталіка ў «рускую веру», што і выканалі ў лазневы дзень, скінуўшы яго голага з другога паверху ў «рускую» гурбу. «Вадохрэшчча» абышлося Булгарыну ў шэсць тыдняў цяжкай хваробы.

З корпуса ён выйшаў карнетам лейб-гвардіі ўланскага Яго Імператарскай Высокасці Гасудара Цэсарэвіча палка. Аднак вострая эпіграма на вялікага князя Канстанціна Паўлавіча каштавала яму кар'еры. Яго арыштавалі, перавялі ў Кранштадцкі гарнізон, потым — у драгунскі полк, які быў размешчаны ў Фінляндыі, адкуль адправілі ў адстадку «по худой аттестацыі» ў

22 гады ў чыне падпартучніка. Так скончылася яго расійская вайсковая служба. Булгарын, не маючы сродкаў да існавання, выехаў у Варшаву, адтуль Парыж і, як мнозвуча бедай беларускай шляхты, перайшоў на напалеонаўскую войску, у Польскі легіён, у складзе якога ваяваў у Іспаніі.

У вайне 1812 года служыў у 7-м уланскім палку корпуса маршала Удзіна, які дзеянічаў у Беларусі супраць корпусу Вітгенштэйна. Капітанскія эпалеты і ордэн Ганаровага легіёна, якім узнагародзіў яго французскі імператар, сведчаць, што «ашалелы пан» вызначыўся ў баях.

У нарысе «Знаёмства з Напалеонам на аванпосце пад Баўцэнам 21 мая 1813 года (з успамінаў старога ваяра)» Булгарын апісвае сустэреччу з Напалеонам і сваё вылуччэнне ў капітаны:

«Берцье, запішыце імя спадара афіцэра! — сказаў Напалеон. Потым сеў на каня і павярнуўся да мяне: «Я гаварыў пра вас з вашымі падначаленымі, я задаволены вамі. Калі вы будзеце ў чым мене патрэбу, звязтрайцеся наўпрост да мяне, і ўзгайдайце наша знаёмства пад Баўцэнам. Бывайце! Жадаю

вам хутка быць капітанам!» — Я пакланіўся, і Напалеон ад'ехаў крокам да эскадронаў гвардзейскіх улан... Праз гадзіну я прыбыў у полк, і першыя слова, якімі мяне сустэрэй мой палкоўнік, былі: «Дабрыдзень, спадар капітан!»

У 1814 годзе капітан Булгарын патрапіў у палон да прусакоў. Абмен палоннымі прынёс яму вызваленне, і ён прыехаў у Вільню.

Тут ён знайшоў аднадумцаў у так званым таварыстве шубраўцаў, якое аб'ядноўвала літаратурна адораных асоб. Шмат пісаў на польскай мове і друкаўся ў газете «Вулічныя навіны». Улады глядзелі на таварыства схільных да сатыры і гумару «прайдзісвета» падазроні і не забаве зачынілі яго, а ўслед — і яго філамацка адгалінаванне. У Вільні больш працы не было, у 1821 годзе Булгарын пераезджае ў Пецярбург, каб там распачаць выданне сваіх газет і часопіса.

Канфлікт з Пушкіным

У такім кантэксле — менавіта канфлікту з Пушкінам — біяграфія і справы Тадэвуша Булгарына становяцца зразумелымі нашмат больш, чым у плоскім асвятленні «рэакцыйнасці» і непрымання ім Аляксандра Пушкіна.

Сварку ініцыяваў сам Аляксандар Сяргеевіч, які абвінаваці Булгарына ў крадзяжы сюжэту «Барыса Гадунова» для рамана «Дэмітры Самазванец».

Булгарын меў развітое пачуццё годнасці і адказаў Пушкіну лістом: «З найвялікшым здзіўленнем пачуў я, быццам вы гаворыце, што я скраў вашу трагедыю «Барыс Гадунов», пераклаў вашы вершы ў прозу і ўзяў з вашай трагедыі сцэны для майго рамана. Аляксандар Сяргеевіч! Пашануйце сваю славу! Што скажа публіка? Вы павінны будзеце даказваць... Няўжо апрацоўваочы адзін (на імёнах толькі) прадмет, трэба абавязкова красці ў іншага? У каго я што выкрай?»

Больш крыўднымі былі для Булгарына насмешкі Пушкіна над імёнамі-характарыстыкамі рамана «Іван Выжыгін», хадзягэ тым жа прыёмам карысталіся і Грыбаедав (напрыклад, палкоўнік Скала збазу) і Гоголь у «Мёртвых душах» (Сабакевіч, Каробачка, Манілаў). Булгарын мсціва абвінаваці Пушкіна ў тым, што ён выхваляеца сваім «паходжаннем ад негрыцянскага прынца, тады як «дознано», што «прынц» быў набыты п'янымі шкіперамі у адным з партоў за бутэльку рому». Менавіта гэта абраза падштурхнула Пушкіна да напісання верша «Мой радавод».

Залучаны ў канфлікт творцаў цар Мікалай I прыняў бок аўтара «Анегіна» і загадаў зачыніць газету Булгарына «Северная пчела».

Трэба сказаць, што Пушкін моцна перабольшыў недахопы рамана Булгарына «Іван Выжыгін». У Расіі раман перавыдаваўся тройчы запар, у замежжы ён выдаваўся на французскай, польскай, італьянскай, німецкай, англійскай мовах.

Варта адзначыць яшчэ адзін чыннік для ўзаемнай непрыязні Пушкіна і Булгарына. У 1830 годзе пачалося паўстанне ў Польшчы і

Беларусі. Пушкін у сваіх ацэнках не толькі не абуджаў «милость к павшым», а наадварот заклікаў «отмстить неразумным» палікам. У Булгарына ж сярод паўстанцаў было шмат знаёмых і сяброў: там, дзе душылі паўстанне, была яго радзіма, мінулае яго роду.

Вось вядомы ліст Пушкіна Вяземскаму ў 1831 годзе: «Ты чытаў вестку аб apoшній бітве 14 мая? Не ведаю, чаму не згаданы ў ім некаторыя падрабязніцы, якія ведаю з лістоў і, падаецца, ад дакладных людзей: Кржнецкі знаходзіўся ў гэтай бітве. Афіцэры нашы бацьлі, як ён прыскакаў на сваім белым кані, перасеў на іншага бурага і стаў камандаваць — бацьлі, як ён, паранены ў плячо, выпуспіць палаш і сам зваліўся з каня, як уся яго світа кінулася да яго і пасадзіла зноў на каня. Тады ён заспіваў «Яшчэ Польска не згінела», і світа яго пачала паўтараць, але ў ту самую хвіліну іншая куля забіла ў натоўпе польскага маёра, і песні перапыніліся. Усё гэта добра ў паэтычным дачыненні. Але ўсё ж такі іх траба задушыць, і ваша маруднасць пакутлівая. Для нас мяцеж Польшчы ёсць справа сямейная, старожытная, спадчынная звада; мы не можам судзіць яе па ўражанні єўрапейскім, якім б ні быў, зрешты, наш лад думак».

Паспяховы літаратар

Чуткі, што Булгарын — напалеонаўскі капітан, удзельнік паходу на Расію і бітваў з расійскімі гусарамі, часта навісалі над ім чорнай хмарай. Яго бліzkімі сябрамі былі Рылеев, Бястужак (яны першымі пераклалі яго працы на рускую мову), Грыбаедав, забароненую п'есу якога «Горе от ума» Булгарын надрукаваў у сваім часопісе «Руская Талія». Запачаткованы ім газетны выданні сталіся найбольш паспяховымі і папулярнымі ў Расіі, прынеслі яму матэрыяльныя дабрабыт.

Падставы літаратурных нападкаў Булгарына на «дэмакратычных» пісьменнікаў даследаваліся мала. Паміж тым, не Пушкін, а Булгарын быў у Рылеева напярэдадні паўстання дзекабрыстаў і вынес ад яго небяспечныя паперы. Гэта Булгарына арыштавалі па дадзеніі Вайенкава, а не каго-небудзь па ягонаі віне. Апошнім ударам па наадзеяях Булгарына адчукі сябе ў Пецярбурзе не чужынцам было жорсткае ўдушэнне паўстання ў Варшаве, дзе загінула шмат яго знаёмых і прыяцеляў па легіёне.

Кнігі Булгарына адкрыты шырокаму рускаму чытальнікамі газеты «Захоўнік Русі»: погляды аўтара на гісторыю Расіі і Рэчы Паспалітай моцна адрозніваліся ад звыклых расійскіх трактовак. Для мноства чытальчыкаў ён наогул стаў асветнікам, заахвочыўшы сваім «авантурнымі» раманамі да чытання.

У 1845 годзе, спрабуючы крэдыту для выдання «Северной пчелы», Булгарын падвёў падрахункі сваёй літаратурнай дзеянісці за чверць стагоддзя: «Да гэтага часу напісаны мною і выдадзены ў свет: 16 тамоў раманаў, 18 тамоў аповесцяў, артыкулаў аб норавах, біографій, розных гісторычных урыўкаў і падарожжаў, а ўсяго напісаныя мною на працягу майго літаратурнага жыцця 173 тамы. Адважваюся сцвярджаць, што ні адзін пісьменнік із Расіі не выявіў большай дзеянісці».

Паміж Тадэвуш Булгарын у 1859 годзе на сваім лецішчы не падалёку ад Дэрпта.

▶ ПРЕЗЕНТАЦЫЯ

БЕЛАРУСЬ ЗНУТРЫ І ЗВОНКУ

«НАВОШТА БЫЛО ФОТКАЦЬ АЛКАГАЛІЧКУ?»

Ева ВАЙТОЎСКАЯ

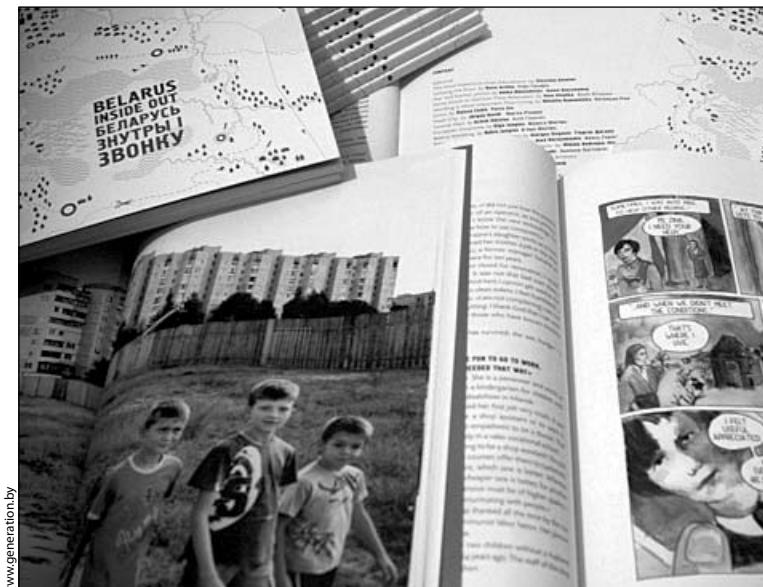
6 лютага ў Берліне адбылася презентация англомоўнага часопісу «Belarus Inside-Out» — «Беларусь знутры і звонку» — супольнага праекту парталаў [plotki.net](#) (Берлін) і [generation.by](#) (Мінск). Выданне паўстала па выніках лета-2009, калі маладыя журналісты і фатографы з Грэцыі, Вялікабрытаніі, Германіі, Францыі, Румыніі, Аўстрый аб'ядналіся з беларускімі калегамі-аднагодкамі, каб супольна зруйнаваць стэрэатыпы, што склаліся пра нашу краіну на Захадзе, асвятліць «надзённыя і адначасова «малатыповыя» аспекты жыцця сённяшняй Беларусі.

«Адноса новая палітычная прастора, якая здаецца сама сабе сапраўднай «Еўропай», — такое азначэнне дае Беларусі рэдактарка праекту з нямецкага боку Катрын Янка. Так што, па маіх адчуваннях, у стваральнікаў часопіса атрымалася хутчэй не руйнаванне стэрэатыпаў, а адкрыццё Атлантыды: шмат хто з жыхароў Заходній Еўропы і рэшты свету ўвогуле не здагадваецца пра існаванне Беларусі. Калі заўгодна, «Belarus Inside-Out» — гэта падарожная кніжка па нязведенай краіне. Што харктэрна, прыдатная для карыстання самім беларусамі.

Наасфера ў разрэзе

Хлопцы і дзяўчата, залучаны ў праект, разбіліся на тандэмы па прынцыпах «беларус—замежнік», «пісьменнік—фотограф» і цягам дзесяці дён вандравалі па Беларусі. Вынік

— 14 тэкстаў на англійскай мове, кожны мае кароткае рэзюме па беларуску.

Геаграфія ў праекта выйшла (у межах РБ) даволі шырокая: Мінск, Гомель, Тураў, палац-паркавы комплекс у Залессі, закінутыя палескія вёскі, младзевыя эка-вёскі Росы і Звонгары пад Мінскам і Віцебскам... Што да тэматыкі, атрымаўся ландшафт сучаснага соцыякультурнага жыцця беларусаў, наасфера ў разрэзе — нездармава вокладка часопіса ўяўляе сабой тапографічную карту. Прынцып двухбаковага падыходу апраудаў сябе і ў тэкстовым, і ў ілюстрацыйным плане — немцы ды грэкі па-новаму здымалі пакідаюць па іх прачытанні пачуццё сатысфакцыі: так, нібы аўтары сказалі за цябе самае важнае пра вашу краіну. Маленькім шэдэўрам журнالістыкі я лічу матэрыял Наталлі Раманенка «Працаваць важней, чым жыць». Наталля распавядае пра беларускіх пенсіянераў, якія працуяюць, — прыбіральшчыцамі, касіркамі, машыністкамі атракцыёнаў у парку... Для заходнікаў матэрыял можа стаць шокам, таму што, напрыклад, нямецкія ці французскія пенсіянеры атрымліваюць добрыя пенсіі і, скончыўшы працеваць, рэшту жыцця заслужана адпачываюць. Гэты матэрыял і сапраўды пабудаваны на разбуранні стэрэатыпаў: «Самыя прыгожыя дзяўчата жывуць у Беларусі», — запэўніваюць загадоўкі газет, з гонарам друкуючы здымак чарговай бландзінкі. «Як шмат прыгажуны!» — усклікаюць замежныя і мясцовыя мужчыны падчас праменаду па чистых вуліцах наших гародоў. (...) Прыглядзіцесь. Хто вуліцы мяц? Хто падлогу мые? Хто латарэйнымі квіткамі гандлюе ў любое надвор'е? Зразумела ж, прыгожыя дзяўчата. Толькі пастарэлі яны гадоў на сорак...»

Румынкі Сінцыяну Дэміян зацікавіла тэма прымусовага размеркавання студэнтаў: яна паразаўвае беларускія ўніверсітэтскія парадкі з румынскімі парадкамі часоў Чайшэску. Беларускія журналісты таксама трымалі руку на пульсе грамадства, беручы інтэрв'ю на балочыя для іх тэмы ў знакавых для іх асобаў. Зміцер Кустоўскі ў тэксце «Андэрграунд не па волі» раскрывае сітуацыю з нефармальнай музычнай

патэнцыйных чытачоў гэтага нетрывіяльнага падарожніка па Беларусі павялічваецца ў разы. Берлінская презентация 6 лютага праўшлі пры перапоўненай залі: арганізаторы чакалі каля 50 чалавек, а прыйшло 200. «Сабраліся самым розным людзі, — дзеліцца ўражаннямі фатограф Сяржук Голік, перадаючы мне асобнік часопіса, — не толькі беларусы Берліна ці немцы, што спачуваюць Беларусь. Я пазнаёміўся з брытанскім журнالістам, які выдатна размаўляе па-руску. І мяне здзвіла дзяўчына з Нігеры, якая шчыра цікавіцца нашай краінай».

У чым палягае «нетыповасць» праекту, можна меркаваць

на рэакцыі на яго простых беларусаў. Прыехаўшы дадому, Сяржук з гонарам паказаў наўкі людзям, з якімі працуе. Не ведаючы англійскай мовы, тыя крытыкавалі ілюстрацыі: «А дзе Нацыянальная бібліятэка? Чаму яе няма? — здзівіліся супрацоўнікі. — І што гэта за вясковая баба задрыпаная дзіцёнка абымае? Навошта было фоткаць алкагалічку?.. У Беларусі такога не можа быць — каб у вёсцы куры па кухні хадзілі». Найбольшае непрыніцце ў гэтых людзей выклікаў фотарэпартаж Анікі Бюсэмаер «Ігар і Сяргей» пра жыццё гей-пары. Іх рэакцыя па духу нагадвала нядыўні судовы працэс над фотамастачкай Умайдай Ахмедавай, якую ўлады Узбекістана ледзь не пасадзілі ў турму за дыскрэдытацію радзімы ў вачах заходу этнаграфічнымі рэпартажамі з жыцця ўзбекскай правінцыі. І ва Узбекістане, і ў Беларусі пануе перакананне: здымак і паказваць за мяжой можна толькі пацёмкінскія, спецыяльна збудаваныя для гэтага аб'екты. А ўвага да ўсяго жывога, непрычасанага — сорамна, непрыстойна і павінна карацца законам.

Па словах рэдактаркі праекта з беларускага боку Вольгі Кузьміч, мінская презентация (чытай: чаканая раздача) часопіса з узделам замежных партнёраў запланавана на сакавік 2010 года, але больш падрабязнай інформацыі пакуль няма.

План УВЗ

прынцып Inside-Out у дзеянні

Брытанка Роўз Грыфін і беларуска Вольга Вітушка прысвячаюць свае артыкулы вясельным завядзёнкам беларусаў. У рэпартажы «Загадкі трайдышы» Роўз апісвае ўрачысты армагедон, які яна бачыць у выходны дзень жніўня на мінскай Выспе Слэз. Яе шакуе, што маладажоны робяць вясельныя здымкі на месца жалобы, і здзіўляе, што абодва «вясельныя цырыманіімайстры», з якімі ёй удалося дамовіцца на гутарку, — хлопцы, бо на заходзе гэта жаночая прафесія. Вольга ў сваім эсэ «Хутчэй галандка ці немка, чым беларуска» дзеліцца няпростым досведам быцця незамужнай «старой паннай» у 24 гады, расказвае гісторыю сваёй сяброўкі, якая сутыкнулася з непрыхильнасцю бацькоў, калі вырашила жыць грамадзянскім шлюбам са сваім хлопцам.

Роўз Грыфін

— Я гляджу, як няўести падыходзяць да Анёлка, які плача, і труць яго генітальі: такі рытуал гарантует ім, што ў іх будуць дзеци. Яны пасміхаюцца; здаецца, іх голавы занятыя адно радаснымі імгненнімі вяселля і думкамі пра будучае шчасце. Няхай гэтыя людзі не ведаюць, чаму прысвечаны мемарыял, для мяне як чалавека старонняга гэта нават з выгляду вельмі сумнае асяроддзе. Я згадваю вайсковыя мемарыялы ў мяне на радзіме, у Вялікабрытаніі. Эта хутчэй пустынныя месцы. Іх наведваюць хіба раз на год і ўжо дакладна не ў святочным настроі.

Вольга Вітушка

— На мой дзвінцы цацвёты дзень народзінаў тата ціха, з заміраним голасу павіншаваў: «Дачушка, зычу табе аднаго: ажыццяўіць план УВЗ». «Што гэта такое?» — здзіўлена перапытала я. «Удала Выйсці Замуж, — адказаў ён ледзь не са слязмі на вачах. — Эта для цябе зараз самае галоўнае». (...) Над іншымі гукамі мінскіх вуліц дамінует цокат высокіх абцасаў па тратуары. Устаноўка на замуж, сям'ю як сродак поспеху сфармавала пэўны стиль паводзінаў маладых жанчын.